

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2014:1

1

Talous
Suhdanne
Artikkeli

ETLA – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen edeltäjä Taloudellinen Tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1946 suorittamaan taloudellista ja talouspoliittista päätöksentekoa palvelevaa kansantaloudellista, liiketaloudellista ja sosiaalipoliittista tutkimustyötä. Laitosta ylläpitävän kannatusyhdistyksen jäseniä ovat Elinkeinoelämän keskusliitto r.y. ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT) Säätiö. Laitoksessa suoritetaan tutkimuksia myös kannatusyhdistyksen ulkopuolisella rahoituksella. Tätä toimintaa varten ETLA on perustanut erillisen projektitutkimusyksikön. Tutkimus- ja ennustetoiminnan tuloksia julkaistaan laitoksen eri julkaisusarjoissa.

VALTUUSKUNTA

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Jäsenet

Matti Alahuhta

Magnus Bargum

Anne Berner

Leif Fageräs

Matti Halmesmäki

Jyri Häkämies

Mika Ihamuotila

Ari Kaperi

Reijo Karhinen

Jouko Karvinen

Harri-Pekka Kaukonen

Pertti Korhonen

Heikki Lehtonen

Liisa Leino

Pekka Lundmark

Marjo Miettinen

Risto Murto

Jussi Pesonen

Risto Siilasmaa

Maarit Toivanen-Koivisto

Jaana Tuominen

Christoph Vitzthum

Antti Zitting

HALLITUS

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Kari Jordan

Varapuheenjohtaja

Jäsenet

Anne Brunila

Antti Herlin

Bengt Holmström

Satu Huber

Ilpo Kokkila

Tuula Teeri

Björn Wahlroos

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA

2014:1

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos on julkaissut suhdanne-ennusteita vuodesta 1971. Vuoden 2006 alusta ennusteet julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä SUHDANNE-vuosikirjassa. SUHDANNE sisältää myös artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Vesa Vihriälä
VTT
toimitusjohtaja,
talouspolitiikka

Markku Kotilainen
VTT
päätoimittaja,
tutkimusjohtaja,
yhteenvedo,
talouspolitiikka

Birgitta Berg-Andersson
KTL
vienti,
tuotanto,
tuonti

Paavo Suni
TTM
kansainvälinen
talous

Hannu Kaseva
VTK
julkinen talous,
investoinnit,
tuotanto,
työllisyys

Reijo Mankinen
VTK
yksityinen kulutus,
tuotanto, hinnat ja
kustannukset,
mallien käyttö

Julkistamispäivä: 26.3.2014

Toimitustyö: Laila Riekkinen, taitto: Kimmo Aaltonen, kuvat: Kimmo Aaltonen ja Eija Kauppi

Suhdanteen kuvat ovat katsottavissa internetissä (www.etla.fi). Suhdanteen laadinnassa käytettävää tilastoaineistoa voi tilata ETLAn tytäryhtiöstä Etlatieto Oy:stä (puh. 09-609 901). Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLAn julkaiseman Suhdanne-vuosikirjan kustantaa ja myy ETLAn tytäryhtiö Taloustieto Oy (puh. 09-609 909).

Painopaikka: Unigrafia Oy, Helsinki, 2014

PÄÄTOIMITTAJAN ESIPUHE

Valoa tunnelin
päässä

Viime vuoden toisella neljänneksellä alkanut EU-maiden talouksien elpyminen on jatkunut, mutta vauhti on ollut hidasta. Kuluvalle vuodelle ennustetaan jo selvää kasvua. Suomessa vienti reagoi viipeellisesti markkinoiden kasvuun. Elpyminen on vielä haurasta ja merkittäviä riskejä on yhä olemassa. Ukrainan kriisin negatiivisten talousvaikutusten arvioidaan jäävän rajatuiksi, mutta kriisin uusi kärjistyminen on yhä mahdollista. Tässä Suhdanteessa kuvaamme perusennusteen ohella myös vaihtoehtoisia kehitysuria ja niiden vaikutuksia.

Suhdanne-ennusteen ohella julkaisumme sisältää artikkeleita ajankohtaisista aiheista. Siinä on myös lyhyempiä ns. erityisteemoja.

Julkaisun alkuun sijoitettu artikkelini käsittelee talouspoliittista tilannetta sekä euroalueella että Suomessa. *Tuomo Virkola* kirjoittaa tuotantokuilun arvioinnista. Julkaisun lopun artikkeliosuudessa *Niku Määttänen* arvioi meneillään olevien eläkeuudistusneuvottelujen lähtökohtia. *Paavo Suni* kirjoittaa ensimmäisessä artikkelissaan maailmantalouden öljyriippuvuudesta ja toisessa Ukrainan kriisin mahdollisista talousvaikutuksista. *Hannu Hernesniemi* selvittää Itämeren LNG-kaasuterminaalisuunnitelmia.

Erityisteemojen aiheita ovat vaihtoehtoiset kehitysurat, EU-maiden finanssipolitiikka, kansantalouden tilinpidon uudistus, eri toimialojen kontribuutiot BKT:n supistumiseen, Suomen rakenteellinen budjettitasapaino sekä Suomen kustannuskilpailukyky.

Toivotan kaikille lukijoille aurinkoista kevättä ja antoisia hetkiä Suhdanteen parissa.

Helsingissä maaliskuussa 2014
Markku Kotilainen

Talouspolitiikka s. 5

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2014

Markku Kotilainen

Tuotantokuilun arviointi reaaliajassa

Tuomo Virkola

Suhdannekatsaus s. 17

Katsaus suhdannekehitykseen
Kansainvälinen suhdannekehitys
Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

Investoinnit

Yksityinen kulutus

Julkinen talous

Tuotanto ja työllisyys

Tuonti ja maksutase

Hinnat ja kustannukset

ETLAn ennustevirheet

Artikkelit s. 85

Eläkeuudistus ja tulonjako

Niku Määttä

Maailmantalouden öljyriippuvuus pienenee hitaasti

Paavo Suni

Ukrainan kriisi on kansainvälinen kriisi

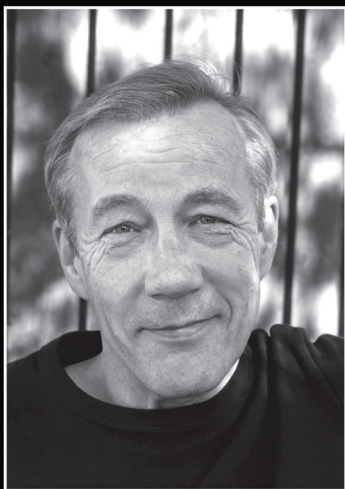
Paavo Suni

Suomea kaasutetaan

Hannu Hernesniemi

EURO: Valuutta vailla valtiota

EURO
Valuutta vailla valtiota

Sixten Korkman

Sixten Korkman

185 s. 29 euroa
(Tuotekoodi 454) ISBN 978-951-628-591-0

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Talouspolitiikka

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2014.....	6
<i>Markku Kotilainen</i>	
Tuotantokuilun arviointi reaaliajassa.....	12
<i>Tuomo Virkola</i>	

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2014

MARKKU KOTILAINENTutkimusjohtaja
ETLA

SUHDANNEKÄÄNNE ON TOTEUTUNUT, MUTTA EUROALUEEN TALOUSKASVU ON YHÄ HIDASTA

Euroalueen talouskriisin pahin vaihe on ohi. Euroopan keskuspankin (EKP) syksyllä 2012 antama ilmoitus velkakirjaostoista on toiminut luotamusta luovana tekijänä. EKP ilmoitti, että se ostaa rajattomasti kriisimaiden velkakirjoja jälkimarkkinoilla edellyttäen, että maa hakeutuu Euroopan vakausmekanismin (EVM) tuen hakijaksi.

Euroalueen talousluottamuksen koheneminen ja Yhdysvaltojen elpyminen finanssikriisin synnyttämästä taantumasta ovat tukeneet suhdannekäännettä myös Euroopassa. Euroalueen kokonaistuotanto kääntyi kasvuun vuoden 2012 toisella neljänneksellä, ja kasvu on jatkunut sen jälkeen. Euroalueen voi siten katsoa irtautuneen taantumasta. Alueen kotimainen kysyntä on kasvussa, ja kriisimaidenkin taloudellinen tilanne on kohentunut. Eurokriisin uusi kärjistyminen on kuitenkin yhä mahdollista.

Helmikuun lopussa kärjistyneen Ukrainan tilanteen oletetaan asteittain laukeavan ja taloudellisten vaikutusten jäävän rajatuiksi. Kriisin luomalla epävarmuudella on kuitenkin jo lyhyellä aikavälillä negatiivisia vaikutuksia yritysten ja kuluttajien luottamukseen. Kriisin uusi kärjistyminen ja laajeneminen voisivat muuttaa koko Euroopan taloudellista tilannetta oleellisesti.¹ Myös uusia taloudellisia uhkia voi ilmetä.

Julkisen talouden sopeutus jatkuu yhä monessa maassa, mutta koko euroalueen finanssipolitiikka on jo keskimäärin neutraalia, s.o. elvyttävien maiden vaikutus kompensoi kiristävien maiden vaikutuksen. Saksassa finanssipolitiikka on lievästi elvyttävää. Siellä myös palkat ovat nousseet enemmän kuin muissa euromaissa, mikä osaltaan elvyttää kysyntää ja pienentää euroalueen keskinäisiä epätasapainoja.

Kriisimaista Irlanti irtautui rahoitusapuohjelmastaan joulukuussa 2013. Espanjassa ja Portugalissa vienti on elpymässä, mikä lisää työllisyyttä ja verotuloja. Kreikassa on saavutettu jo pieni ylijäämä julkisen talouden ilman korkomenoja lasketussa perusjäämässä. Koko julkisen talouden ns. EMU-alijäämän arvioidaan alenevan kuluvana vuonna pariin prosenttiin BKT:sta. Kreikassa taloutta on elvyttänyt piristynyt turismi. Tätä on tukenut kustannuskilpailukyvyyn tuntuva koheneminen. BKT:n arvioidaan kääntyvän tänä vuonna jo hienoiseen kasvuun. Työttömyys säilyy silti korkeana. Kreikan suurin ongelma on valtion korkea velkataso ja velan suuret hoitomenot. Kreikka tarvitsee vielä muilta euromailta uuden rahoituspaketin. Tässä yhteydessä on otettava kantaa myös Kreikan rahoitustukena saaman lainan ehtoihin. Uuden paketin käsittely lykkäytynee kuitenkin ensi syksyyn.

EKP:n ilmoitus ns. OMT-operaatioista sekä ongelmamaiden rakenteelliset uudistukset ja toimet julkisen talouden tasapainottamiseksi ovat alentaneet näiden maiden valtionlainojen korkoja. Ongelmamaiden pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on

¹ Vaihtoehtoisia taloudellisia skenaarioita käsitellään yhteenvetotekstin jälkeen sijoitetussa erityisteemassa.

kuitenkin rahoitusvaikeuksia, joita voidaan pyrkiä helpottamaan euromaiden yhteisin toimin. Rahoitusmarkkinoiden rauhallisuuden jatkuminen edellyttää sovittujen rakenteellisten uudistusten jatkumista ja poliittista vakautta näissä maissa.

Rahoitusmarkkinoiden rauhallisuus on merkittävältä osin perustunut EKP:n ilmoitukseen ns. OMT-operaatioiden mahdollisuudesta tarvittaessa. Saksan perustuslakituomioistuin on epäillyt OMT-operaatioiden laillisuutta ja pyysi helmikuussa 2014 Euroopan tuomioistuimelta lausunnon toimien EU-perussopimuksen mukaisuudesta. Tuomioistuin pidättää itsellään oikeuden päättää myöhemmin siitä, ovatko operaatiot Saksan perustuslain mukaisia. Jos OMT-operaatioiden mahdollisuus joutuu epäilyksen alaisiksi, rahoitusmarkkinoiden rauhottomuus voi palata ja yritysten ja kuluttajien luottamus voi heiketä.

Euroopan keskuspankki alensi marraskuussa 2013 ohjauskorkonsa 0.25 prosenttiin aiemmas- ta 0.5 prosentista. Samalla pankki ilmoitti ma- talien korkojen kauden jatkuvan vielä pitkään. Euroalueen kuluttajahintojen nousu on kuluva- na vuonna prosentin paikkeilla. Ensi vuodelle- kin ennustetaan vain lievää inflaation kiihtymis- tä. EKP:n keskipitkän aikavälin inflaatiotavoite on noin 2 prosenttia. Keskuspankki voi siten jatkaa keveää rahapolitiikkaa. Myös ns. epätavanomais- ten rahapolitiittisten toimien mahdollisuus on yhä olemassa. Deflaation riski on todellinen, vaikka sen toteutuminen ei ole todennäköinen. ETLA arvioi EKP:n nostavan ohjauskorkoaan vuoden 2015 kesällä.

Lyhyen aikavälin talous- ja rakennepoliittisten toi- mien ohella EU:ssa pyritään etenemään unionin pitkän aikavälin institutionaalisissa uudistuksissa. Konkreettisin näistä on pankkiunioni, jolla pyri- tään katkaisemaan valtioiden ja pankkien välinen tiukka keskinäisriippuvuus. Tämä on ollut finans- si- ja eurokriisien aikana keskeinen rahoitus- markkinoiden rauhottomuutta luonut tekijä.

Pankkiunionisuunnitelmasta yhteisen pankki- valvonnan organisaatioita ollaan jo luomassa, ja

valvontamekanismi ottaa pankkien valvonnan vastuulleen syksyllä 2014. Tätä ennen EKP ja Eu- roopan pankkivalvontaviranomainen EBA käy- vät suurimpien pankkien taseet läpi ja suorittavat pankeille ns. stressitestit. Näiden avulla pyritään varmistamaan, että yhteisen valvonnan piiriin siirtyvät laitokset ovat lähtökohtaisesti terveellä pohjalla ja tiedossa olevat tappiot on katettu. Elin- kelvottomat pankit pyritään tämän jälkeen järjes- telemään uudelleen.

Joulukuun 2013 Ecofin- ja Eurooppa-neuvostois- sa saatiin valtioiden välillä aikaan yksimielisyy- s pankkiunionin kriisinratkaisumekanismin yksi- tyiskohdista. Järjestely edellyttää kuitenkin vielä Euroopan parlamentin ja kansallisten parlament- tien hyväksynnän. Lisäksi tarvitaan euromaiden välinen sopimus yhteisen kriisinratkaisurahaston toiminnasta. Hyväksynnät ja sopimus pyritään saamaan aikaan kevään 2014 aikana. Tavoite on, että yhteinen kriisinratkaisumekanismi aloittaisi toimintansa jo vuoden 2015 alusta. Mekanismin sijoittajavastuusäännökset (ns. bail-in) ja kriisin- ratkaisufunktiot alkaisivat vuoden 2016 alusta. Mekanismi kattaa kaikki maat, jotka osallistuvat yhteiseen pankkivalvontaan. Osallistujia ovat si- ten kaikki euromaat ja ne muut EU-maat, jotka mahdollisesti liittyvät valvontamekanismiin yh- teistyösopimuksilla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston välillä on vielä erilaisia näkemyksiä siitä, millä aikataulul- la yhteinen kriisinratkaisurahasto aloittaisi toi- mintansa. Neuvosto sopi kymmenen vuoden aikataulusta, mutta parlamentti haluaa supistaa aikataulun viiteen vuoteen. Neuvosto sopi, että järjestelmä on valtioiden välinen, koska se arvioi, että sen toteuttaminen osana EU-instituutioita ei olisi mahdollinen ilman perussopimuksen muu- tosta. Parlamentti ja komissio eivät pidä perus- sopimuksen muutosta tarpeellisena, koska ne tulkitsevat perussopimuksen pykälää 114 laajem- min kuin neuvosto. Parlamentti vierastaa valtioi- den välisyyttä ja se haluaisi komissiolle suurem- man ja vahvemman roolin kriisinratkaisussa. Jos neuvosto ja parlamentti eivät pääse yhteisymmär- rykseen kriisinratkaisumekanismista, keskeinen

osa pankkiunionia jää (ainakin tässä vaiheessa) toteutumatta. Tämä voi osaltaan vaikuttaa negatiivisesti rahoitusmarkkinoiden ja muiden taloudenpitäjien luottamukseen.

Pankkiunionin kolmas elementti, yhteinen talletussuoja, on edennyt kaikkein hitaimmin. Jouluun 2012 Eurooppa-neuvostossa yhteisen talletussuojan valmistelu päätettiin lykätä myöhempään ajankohtaan. Kansallisten talletussuojajärjestelmien harmonisointia kuitenkin jatketaan. Koska talletussuoja on keskeinen osa pankkiunionia, se tultaneen jossakin muodossa toteuttamaan. Pitkälle viety yhteinen talletussuoja saattaa vaatia myös EU:n perussopimuksen muutoksen.

Muiden EU:n institutionaalisten uudistusten eteneminen ei ole tällä hetkellä konkreettisessa vaiheessa. Euroalueen monien maiden, erityisesti kriisimaiden, korkea julkisen velan taso on potentiaalinen riski tulevalle talouskehitykselle. Tärkein keino velan alentamiseen on kunkin maan oma talouskuri, rakenteelliset uudistukset ja taloudellinen kasvu. Tämän lisäksi keskustellaan siitä, pitäisikö euromaiden ottaa veloista jonkin asteista yhteisvastuuta joko väliaikaisesti ns. velanlyhennysrahaston muodossa tai pysyvämmiin yhteisten velkakirjojen (ns. eurobondien) toteuttamisella. Tässä ollaan kuitenkin vasta keskustelun asteella ja näkemyserot ovat suuret.²

SUOMESSA ON LUOTAVA UUTTA VIENTITUOTANTOA JA KOHENNETTAVA VANHAN KILPAILUKYKYÄ

Suomeen on finanssi- ja eurokriisien ohella kohdistunut voimakas ns. epäsymmetrinen shokki, kun elektroniikkateollisuuden tuotanto romahti Nokian vaikeuksien ja erityisesti Salon matkapuhelintehtaan sulkemisen myötä. Paperin kysyntä on ollut trendinomaisessa laskussa jo usean vuoden ajan paino- ja kirjoituspaperin kulutuksen hiipuessä digitalisaation myötä. Viime aikoi-

na myös metallien jalostus ja koneenrakennus ovat olleet vaikeuksissa, ensin mainittu maailmanlaajuisen ylikapasiteetin ja viimeksi mainittu globalisaation aiheuttaman kilpailun ja logististen paineiden vuoksi. Näistä suurin vaikutus on ollut Nokian romahduksella, koska sen kontribuutio tuotantoon ja tuottavuuteen on ollut suurin (ks. Suhdanne 2013/2 ja tämän julkaisun erityistema s. 61).

Tuotanto ja työllisyys kehittyivät Suomessa vuoteen 2008 erinomaisesti, ja tämän trendin oletettiin yleisesti jatkuvan. Tällöin ei ollut tietoa finanssi- tai eurokriisin vaikutuksista Suomeen, puhumattakaan Nokian matkapuhelintuotannon romahduksesta. Näiden kaikkien yhteisvaikutusten voimakkuus Suomeen paljastui vasta asteittain. Paino- ja kirjoituspaperin kysynnän lasku kyllä tiedettiin pitkään, mutta reagoiti tähän muutokseen oli hidas. Yksi syy oli paperin tuotannon suuret investoinnit, joiden purkaminen tai uudelleen suuntaaminen on ollut hidasta.

Myös palkkaratkaisut tehtiin menneen hyvän kehityksen ja sen jatkumiseen luottavien ennusteiden pohjalta. Finanssi- ja eurokriisin etenemistä koskevia ennustevirheitä tehtiin niin Suomessa kuin kansainvälisissä organisaatioissa.³ Suomalaisen ennustelaitosten kansainvälistä taloutta koskevat ennusteet eivät voineet kovin paljoa poiketa kansainvälisten järjestöjen ja kunkin maan omien asiantuntijoiden ennusteista. Nokian romahdusta taas ei olisi voinut ennustaa ilman sisäpiiritietoa, jos sitenkään.

Vaikka vuoden 2008 jälkeen tehdyt palkankorotukset eivät olleet korkeampia kuin kilpailijamaisessa keskimäärin, ne olivat liian suuria jälkikäteen paljastuneeseen talouden heikkoon suorituskykyyn suhteutettuna. Nyt tätä epäsuhtaa joudutaan korjaamaan jälkepäin. Lyhyellä aikavälillä palkkojen ja muiden työvoimakustannusten on

² ETLA ja Ulkopoliittinen instituutti (UPI) julkaisevat toukokuussa 2014 tutkimuksen EU:n tulevaisuuden vaihtoehdoista. Kirjassa arvioidaan erilaisten mahdollisten institutionaalisten uudistusten vaikutuksia EU:n ja Suomen kannalta.

³ Ks. OECD:n ennustevirheanalyysistä OECD (2014), "OECD forecasts during and after the financial crisis: A Post Mortem", OECD Economics Department Policy Notes, No. 23 February 2014.

noustava vähemmän kuin kilpailijamaissa. Viime syksynä neuvoteltu kaksivuotinen palkkatarkistus on hyvä alku. Palkkamallia tarvitaan tämän jälkeenkin. Pitkän aikavälin ratkaisu on parantaa ns. reaalista kilpailukykyä: täytyy kehittää uusia tuotteita ja parantaa vanhoja, kohottaa tuotavuutta, tehostaa markkinointia jne. Tämä on mahdollista vain hyvän koulutuksen ja tutkimuksen pohjalta.

SUOMEN JULKISTA TALOUTTA ON TASAPAINOTETTAVA LYHYELLÄ, KESKIPITKÄLLÄ JA PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ

Suomen julkisen talouden tasapaino on heikentynyt vuodesta 2008 merkittävästi. Julkiset menot ja verot on mitoitettu huomattavasti toteutunutta nopeamman taloudellisen kasvun varaan. Heti finanssikriisin jälkeen Suomessa kuten muissakin euromaissa harjoitettiin ekspansiivista finanssipolitiikkaa olettaen, että talouteen kohdistunut häiriö olisi väliaikainen. Vuosina 2009–2013 Suomen finanssipolitiikka on tavanomaisilla mittareilla mitattuna ollut EU-maiden kevyintä (ks. erityisteema s. 34).

Kun kriisi on pitkittynyt, julkista taloutta on alettu tasapainottaa. Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmassa tavoitteeksi asetettiin valtionvelan BKT-osuuden kääntäminen laskuun hallituskaudella, siis viimeistään vuonna 2015. Lisäksi valtiontalouden alijäämä piti ohjelman mukaan pudottaa korkeintaan 1 prosenttiin BKT:sta. Tähän mennessä on päätetty noin 5 miljardin euron suuruisista sopeutustoimista, jotka kuitenkin on jaksotettu usealle vuodelle ja toteutuvat pääosin vasta vuodesta 2014 alkaen. Toimet koostuvat suunnitelman mukaan puoliksi menojen leikkauksista ja puoliksi veronkorotuksista. Kun kunnat ovat kompensoineet valtionosuuksien leikkauksia kuntaveron korotuksilla, käytännössä toteutuneet toimet ovat painottuneet verojen korotuksiin.

Koko ajan ennakoitua hitaampi taloudellinen kasvu on johtanut siihen, että sopeutuspainheet ovat kasvaneet. Valtiovarainministeriö on arvioinut valtionvelan taittamistavoitteen vaativan noin 3 miljardin euron suuruiset sopeutustoimet vuoden 2015 budjetissa. Arvio on epävarma ja hyvin

herkkä taloudellisen kasvun ennusteelle. Valtiontalouden alijäämän supistaminen yhteen prosenttiin BKT:sta vaatisi tätä selvästi suurempaa sopeutusta.

Kolmen miljardin euron suuruinen sopeutus yhden vuoden aikana, aiemmin sovittujen sopeutustoimien lisäksi, hidastaisi merkittävästi taloudellista kasvua. Arviot niin sanotuista finanssipolitiikan kokonaistaloudellisista kerroinvaikutuksista liikkuvat 0.5:n ja 1:n välillä. Tämä merkitsee sitä, että kolmen miljardin euron suuruinen budjettisopeutus joko menoja leikkaamalla tai veroja korottamalla hidastaisi BKT:n kasvua 1.5–3 miljardilla eurolla eli 0.75–1.5 prosenttiyksiköllä.

Pääministeri Kataisen pyynnöstä sopeutusta ja sen aikataulua pohtinut asiantuntijaryhmä esitti 13.2.2014 kantanaan, että sopeutus kannattaisi jaksottaa kolmelle vuodelle niin, että kunakin vuonna sopeutettaisiin miljardin euron verran.⁴ Työryhmä kuitenkin painotti samalla, että sopeutuksen uskottavuuden varmistamiseksi hallituksen tulisi päättää sitovasti kaikista sopeutustoimista, ja niiden koosta pitäisi saada yksimielisyys opposition kanssa. Lisäksi ryhmä korosti rakenneuudistuksia koskevien päätösten tärkeyttä.

Pääoppositionpuolueet ovat painottaneet rakenneuudistusten merkitystä sopeutuksessa ja halunneet muun muassa kunta- sekä sosiaali- ja terveystalouden (sote) valmistelua uudelta pohjalta yhdessä opposition kanssa. Tähän taas hallitus ei ole suostunut. Opposition ja hallituksen kesken on kaikesta huolimatta olemassa samansuuntainen käsitys tarvittavan sopeutuksen suuruudesta ja menettelytavoista.

Suomen julkisen sektorin velkaantumista rajoittavat EU:n uudistettu vakaus- ja kasvusopimus sekä euromaiden kesken tehty finanssipoliittinen sopimus (fiscal compact). Molemmissa vuotuisen julkisen tasapainon ohjenuorana on se, että ns. rakenteellinen budjettialijäämä ei saisi ylittää 0.5 prosenttia kokonaistuotannosta. Koska ra-

⁴ Valtioneuvoston tiedote 55/2014 (13.2.2014).

kenteellisen jäämän laskennassa on useita epävarmuuksia⁵, tavoitteen soveltamisessa on jonkin verran joustavuutta. Tavoite katsotaan saavutetuksi, kun rakenteellinen jäämä on maksimissaan -0.7 prosenttia kokonaistuotannosta. Oikeudellisia seuraamuksia syntyy kuitenkin vasta, kun alijäämä on yhden prosentin tai sitä enemmän BKT:sta.⁶

Komissio seuraa säännönmukaisesti edellisen, kuluvan ja seuraavan vuoden rakenteellisen jäämän kehittymistä ja antaa arvioitaan niistä. Juridisia seuraamuksia voi syntyä vain edellisen vuoden alijäämän perusteella. Toukokuussa julkaistava komission kevätennuste on kriittinen juridisen prosessin alkamiselle. Jos edellisen vuoden rakenteellinen alijäämä on komission laskelmien mukaan prosentin tai sitä suurempi, komissio antaa heti varoituksen. Kuluvan vuoden toukokuussa arvioidaan siten vuoden 2013 rakenteellista jäämää. Komission talviennusteessa Suomen rakenteellinen alijäämä oli 0.9 prosenttia BKT:sta. Pelivaraa ei siten ole kovin paljoa. Sanktioprosessi alkaisi aikaisintaan tammikuussa 2015, aluksi korollisella talletuksella ja myöhemmin sakolla, jos korjaavia toimia ei ole toteutettu. Rakenteellisen alijäämän ohella komissio seuraa myös julkisten menojen kehitystä.

Edellä mainittuja rakenteellisen alijäämän ja menojen sääntöjä kutsutaan keskipitkän aikavälin tavoitteeksi (Medium Term Objective, MTO). Niiden tavoitteena on estää maan julkisen sektorin joutuminen liiallisen alijäämän tilaan. Tätä kutsutaan vakaushen ja kasvusopimuksen ns. ennaltaehkäiseväksi osaksi.

Finanssipoliittisen sopimuksen perusteella valtionneuvoston täytyy ryhtyä toimiin, jos julkisen talouden rakenteellinen tasapaino uhkaa poiketa merkittävästi keskipitkän aikavälin tavoitteesta.

Aloitteentekijänä toimii valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV). VTV voi liiallisen rakenteellisen alijäämän havaitessaan toimia jo ennen kuin komissio antaa varoituksensa.

Koko julkisen sektorin bruttovelka on perinteinen vakaus- ja kasvusopimuksen kriteeri. Velan perusteella ns. liiallisen alijäämän menettely voidaan aloittaa, jos alijäämä ylittää 60 prosenttia BKT:sta ja jos se on kasvusuunnassa. Tässä vaiheessa kyse on vakaus- ja kasvusopimuksen ns. korjaavasta osasta. Arvioitaessa 60 prosentin ylitystä otetaan vähentävänä tekijänä huomioon maan muille EU-maille eurokriisin vuoksi antama tuki (ns. solidaarisuusmenot). Niiden suuruusluokka on tällä hetkellä 2.5 prosenttia BKT:sta. Lisäksi lievennyksenä otetaan huomioon suhdannetilanteen vaikutus velkaan. Kun solidaarisuusmenot, suhdannekorjaus sekä kansantalouden tilinpidon uudistuksesta seuraava BKT:n tason nousu (noin 4 prosenttia) otetaan huomioon, Suomi ei todennäköisesti joudu lähivuosina liiallisen alijäämän menettelyyn velka/BKT-suhteen perusteella. Jos velan kasvua ei saada pysäytettyä, liiallisen alijäämän menettely on kuitenkin seurauksena ennen pitkää. (Ks. tilinpidon uudistuksesta tämän julkaisun erityisteema s. 66.)

Tämän Suhdanteen ennusteessa on oletettu, että maaliskuun lopulla järjestettävässä hallituksen kehysriihessä sovitaan sopeutuksesta, joka noudattaa edellä mainitun asiantuntijaryhmän suositusta. Olemme olettaneet, että yhden miljardin euron vuotuinen sopeutus vuosina 2015–2017 tehdään hallitusohjelman mukaisesti puoliksi julkisia menoja leikkaamalla ja puoliksi veronkorotuksin. Julkisten menojen leikkaukset vähentävät suoraan julkista kulutusta ja julkisia investointeja. Tulonsiirtojen leikkaukset ja kulutusverojen korotukset hidastavat yksityisen kulutuksen ja samalla tuonnin kasvua. Erilaisten kerroinvaikutusten kautta vaikutukset leviävät muualle kansantalouteen. Arvioimme, että tällaiset sopeutustoimet hidastavat BKT:n kasvua kunakin vuonna 0.2 prosenttiyksiköllä. Tämä vastaa 0.5 suuruista finanssipoliittikan kerrointa.

⁵ Ks. tämän julkaisun seuraava artikkeli.

⁶ Ks. laajennetun vakaussopimuksen tulkinnasta Henriksen, M. ja Kajaste, I. (2014) "Eteneminen vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän ja korjaavan osan arvioinnissa". Valtiovarainministeriön kansantalousosasto. Muistio 23.1.2014.

Edellä kuvattu sopeutus johtaa valtionvelan BKT-suhteen taittumiseen vuonna 2017. Samana vuonna ns. EMU-velankin BKT-suhde alkaa hieman pienentyä. Sopeutustoimet parantavat myös julkisen talouden rakenteellista jäämää. ETLAn ennusteen pohjalta laskettu rakenteellinen alijäämä on lähivuosina noin 0.4 prosenttia BKT:sta ja täyttää siten vakaus- ja kasvusopimuksen kriteerit (ks. erityisteema, s. 54). On muistettava, että näiden arvioiden toteutuminen edellyttää sopeutusten toteuttamista kestäväällä tavalla niin, että ne vähentävät julkisia menoja ja lisäävät tuloja pysyvästi. Vaikka yksityistämiset voivat olla monen yhtiön kannalta järkevä strateginen ratkaisu, niillä ei ole merkittävää positiivista vaikutusta jul-

kisen talouden pitkän aikavälin tasapainoon. Julkisen talouden tasapaino on myös hyvin herkkä kokonaistuotannon kasvulle. Arvioitua huonompi taloudellinen kehitys on yhä riski tasapainotavoitteiden saavuttamiselle.

Lähivuosien sopeutuksen lisäksi on tärkeää, että pitkän aikavälin ns. kestävyysvajetta alentavat rakenneuudistukset etenevät. Tässä keskeisellä sijalla ovat eläke-, kunta- ja soteuudistukset, koko julkisen sektorin tuottavuuden nostaminen mm. informaatioteknologiaa soveltamalla sekä koko kansantalouden tuotannollisen perustan vahvistaminen. Tässä suhteessa hallituksella ja etujärjestöillä on vielä paljon tehtävää.

Tuotantokuilun arviointi reaaliajassa

TUOMO VIRKOLATutkija
ETLA

Talouden tuotantopotentialin ja suhdannetilanteen arviointi on keskeinen osa käytännön talouspolitiikkaa. Poliitikantekijät tarvitsevat reaaliaikaisesti tietoa siitä, kuinka suuri osuus nykyisestä talouskasvusta, ja siten mm. julkisen talouden epätasapainosta selittyy suhdannetilanteella ja toisaalta kuinka suurelta osalta kyseessä on talouden rakenteellinen, pysyvä muutos. Siltä osin kuin julkisen talouden alijäämä tai ylijäämä on suhdannetilanteesta johtuva, voidaan tilanteen arvioida normalisoituvan ajan mittaan itsestään. Rakenteellinen alijäämä tai ylijäämä sen sijaan edellyttää julkisen talouden epätasapainon korjaamista päätösperäisillä toimenpiteillä. Käytännön politiikkasuositus riippuu siten keskeisesti siitä, kummasta tekijästä havaitussa taloudellisen aktiviteetin muutoksessa on kyse.

Suhdannetilanteen arviointi on saanut uusien EU-tason ja kansallisten finanssipolitiikan sääntöjen mukana myös konkreettisen talouspolitiikkaa ohjaavan roolin, joka pakottaa talouspolitiikkaa tekevä ja arvioivat tahot tarkastelemaan kansantalouden suhdannetilannetta entistä tarkemmin. Yhtenä erityisenä talouspolitiikkaa sitovana tavoitteena on pitää julkisen sektorin rakenteellinen budjettijäämä suurempana kuin -0.5 % bruttokansantuotteesta. Rakenteellisella budjettitasapainolla tarkoitetaan julkisen sektorin kerta-luonteisista eristä ja suhdanteista puhdistettua rahoitusasemaa.¹ Keskeisenä osana tätä indikaattoria on talouden tuotantokuilun arviointi,

jolla mitataan, kuinka kaukana toteutunut taloudellinen aktiviteetti on sen potentiaaliselta tasolta. Kokemus kuitenkin viittaa siihen, että suhdannetilanteen arviointi ja sen erottaminen rakenteellisesta komponentista on vaikeaa erityisesti silloin, kun suhdannetta arvioidaan reaaliaikaisesti ja tulevaa talouskasvua voidaan vain ennustaa.

Seuraavassa tarkastellaan sitä, kuinka käsitys Suomen tuotantokuilusta on muuttunut reaaliaikaisesti, ja keskustellaan tuotantokuilun epävarmuuden merkityksestä talouspolitiikan toteuttamiselle ja finanssipolitiikan säännöille. Aineistona käytetään Euroopan komission peräkkäisiä kevät-ennusteita vuosilta 2003–2013, joissa Euroopan komissio on arvioinut EU-maiden tuotantokuilua ja rakenteellista budjettitasapainoa myös nykyisin käytössä olevalla potentiaalisen tuotannon laskentamenetelmällä. Etuna tällaisessa tarkastelussa on, että eri vuosina tehdyt ennusteet ovat vuodesta toiseen keskenään yhdenmukaisia ja ne havainnollistavat myös potentiaalisesti tulevaisuuden finanssipolitiikan sääntöjen noudattamiseen ja valvomiseen liittyviä haasteita.

Kuviossa 1 esitetään Euroopan komissio reaaliaikaiset ja jälkikäteen tehdyt arviot Suomen tuotantokuilusta. Kuviosta nähdään ensinnäkin, että reaaliajassa julkaistut arviot poikkeavat huomattavasti nykyisestä tuotantokuilun arviosta. Erityisen huomattava eri aikoina tehtyjen tuotantokuilujen erotus on ennen vuonna 2007 alkunsa saanutta talouskriisiä. Vielä vuonna 2007 komissio laski Suomen suhdannetilanteen olevan kutakuinkin

¹ Ks. Erityisteema sivulla 54.

Kuvio 1 Tuotantokuilun reaaliaikainen arvio

Lähde: Euroopan komission kevätennusteet 2003-2013 ja talviennuste 2014.

ETLA S14.1/b256

neutraali. Talven 2014 arvion mukaan Suomi oli tosiasiaassa tuona aikana keskellä ICT- ja investointitavaraviennin vetämää noususuhdannetta. Epävarmuus todellisesta tuotantokuilusta on kuitenkin jatkunut myös kriisin aikana – taantuman syvyys on reaaliajassa arvioitu suuremmaksi vuodesta 2010 alkaen, kun sitä verrataan komission nykykäsitykseen. Tähän on vaikuttanut erityisesti epävarmuus Suomen potentiaalisen tuotannon kasvuedellytyksistä, kun talouskriisi on sattunut samaan aikaan kun Nokian romahdus, jota ei voida selittää kansainvälisellä talouskriisillä.

Suhdannetilanteen reaaliaikainen epävarmuus näkyy suoraan rakenteellisen budjettitasapainon arvioissa. Kuviosta 2 voidaan havaita, kuinka julkisen sektorin rakenteellinen rahoitusasema on käytännössä arvioitu vuodesta 2006 alkaen reaaliaikaisesti paremmaksi kuin jälkikäteen tehty talven 2014 arvio. Toisin sanoen, julkisen sektorin verotulojen ja menojen taso on arvioitu reaaliajassa optimistisesti. Jälkikäteen katsottuna Suomi ei esimerkiksi pysynyt keskipitkän aikavälin tavoit-

teessaan vuosina 2010–2013, vaikka reaaliaikaisesti tarkasteltuna tavoite saavutettiin aina vuoteen 2012 asti.²

Vaikka reaaliaikaisiin rakenteellisen budjettitasapainon ja tuotantokuilun arvioihin vaikuttavat mm. BKT:n kasvuennusteiden ja budjettitasapainon ennustevirheet, kuviossa 1 ja 2 esitetty korjaus yli ajan juontuu erityisesti alentuneesta potentiaalisen kasvun tasosta. Tämä käy selvästi ilmi kuviosta 3, jossa verrataan reaaliaikaista potentiaalisen tuotannon kasvua jälkikäteen tehtyyn arvioon ja toteutuneeseen bruttokansantuotteeseen.

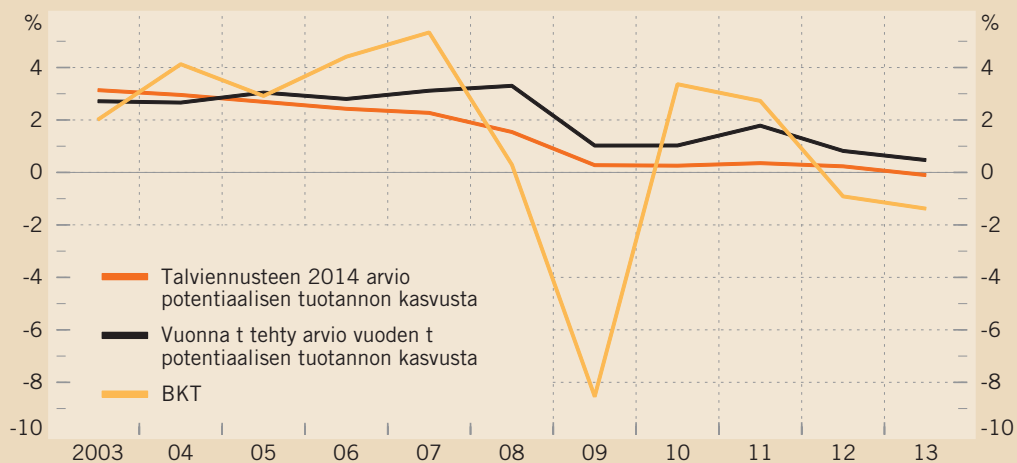
Suhdannetilanteen ja potentiaalisen tuotannon epävarmuudella on vaikutusta talouspolitiikkaan ainakin kahta eri kanavaa pitkin. Ensinnäkin, liian

² Tavoitteen ylittäminen johtaa sanktioihin, jos rakenteellinen budjettitasapaino on pienempi kuin -1.0 prosenttia BKT:stä. Ylitys katsotaan tapahtuneen, jos vuonna t+1 tehty arvio rikkoo tämän rajan.

Kuvio 2 Rakenteellisen budjettitasapainon reaaliaikainen arvio

Lähde: Euroopan komission kevätennusteet 2003-2013 ja talviennuste 2014.

ETLA S14.1/b257

Kuvio 3 Tuotannon ja potentiaalisen tuotannon kasvu

Lähteet: Euroopan komission kevätennusteet 2003-2013 ja talviennuste 2014, Tilastokeskus.

ETLA S14.1/b258

optimistinen tai pessimistinen näkemys talouden potentiaalisesta kasvusta vaikuttaa harjoitettuun talouspolitiikkaan. Esimerkiksi kriisiä edeltäneen ajan finanssipolitiikka on ollut suhteessa kevyempää kuin sitä nykypäivän näkökulmasta olisi kenties haluttu toteuttaa. Samoin julkisen talouden sopeuttaminen on ehkä viivästynyt, kun alijäämää on tulkittu viime vuosina liian suuressa määrin suhdanneluonteiseksi. Komission ennusteet kuitenkin heijastavat sitä, että politiikantekijöiden käsillä oleva informaatio on puoltanut suhteessa kevyempää politiikkaa. Toisaalta saattaa olla, että komission nykyisin käyttämä menetelmä potentiaalisen tuotannon arvioimiseksi voi johtaa myös liian nopeaan tuotantokuilun umpeutumiseen, ts. siihen, että jo muutaman vuoden alhainen tuotannon taso tulkitaan kokonaan rakenteelliseksi.

Toiseksi, tuotantokuilun arvion epävarmuus vaikuttaa suoraan finanssipolitiikkaa sitovien kansallisten ja EU-tason sääntöjen kautta, jotka koskevat rakenteellista budjettitasapainoa. Epävarmuus heijastuu sekä siihen, onko maa rikkonut alussa mainittua -0,5 % alijäämätavoitetta, että siihen, onko maa ryhtynyt ”tehokkaiisiin toimiin” poikkeaman korjaamiseksi.

Jos ja kun rakenteellista jäämää koskevat saman vuoden aikana ja myös seuraavana vuonna tehtävät arviot poikkeavat hyvin paljon myöhemmin paremman informaation valossa tehtävistä arvioista, rakenteelliseen jäämään perustuvat finanssipolitiikkaa koskevat vaatimukset ovat horjuvalla pohjalla. Tätä voidaan pyrkiä parantamaan usealla tavalla. Yksi on jo EU-normistossa käytössä rakenteellisen alijäämän rinnalla oleva menosääntö sen arvioimiseksi, onko tasapainoa koskeva keskipitkän ajan tavoite toteutumassa. Samoin tehokkaiden toimien arvioinnissa voidaan käyttää muuta tietoa, kuten myös tapahtuu. Mikään täydentävä arviointitapa ei kuitenkaan ole täydellinen. Tämän vuoksi olisi tärkeää pyrkiä parantamaan potentiaalisen tuotannon arviointitapoja ja aktuaalista tuotantoa koskevia ennusteita. Kun tämäkään ei ole helppoa, voi olettaa finanssipolitiikan toteutunutta ja toivottavaa viritystä koskevan epävarmuuden jatkuvan.

ICT JA PALVELUT

– Näkökulmia tuottavuuden kehittämiseen

141 s. 33 euroa
(Tuotekoodi B259) ISBN 978-951-628-595-8

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Suhdannekatsaus

Katsaus suhdannekehitykseen	18
<i>Markku Kotilainen</i>	
Kansainvälinen suhdannekehitys.....	28
<i>Paavo Suni</i>	
Kotimainen suhdannekehitys	
Vienti	39
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Investoinnit	45
<i>Hannu Kaseva</i>	
Yksityinen kulutus.....	48
<i>Reijo Mankinen</i>	
Julkinen talous.....	52
<i>Hannu Kaseva</i>	
Tuotanto ja työllisyys.....	59
<i>Birgitta Berg-Andersson, Hannu Kaseva</i>	
Tuonti ja maksutase	70
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Hinnat ja kustannukset	76
<i>Reijo Mankinen</i>	
ETLAn ennustevirheet	83
Erityisteemat	
Vaihtoehtoiset kehitysurat.....	25
<i>Markku Kotilainen</i>	
Finanssipolitiikka EU:ssa	34
<i>Paavo Suni ja Tuomo Virkola</i>	
Rakenteellinen budjettitasapaino.....	54
<i>Tuomo Virkola</i>	
BKT:n pudotus 2008–2013.....	61
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Kansantalouden tilinpito uudistuu	66
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Kustannuskilpailukyky.....	81
<i>Reijo Mankinen</i>	

Katsaus suhdannekehitykseen

- Euroalueen taantuma on päättynyt, mutta kasvu on yhä hidasta
- Suomen kokonaistuotanto kasvaa 0.7 prosenttia vuonna 2014 ja 2 prosenttia vuonna 2015
- Viennin määrä kasvaa vuonna 2014 runsaat 3.5 prosenttia, vuodelle 2014 odotetaan noin 4.5 prosentin kasvua
- Yksityinen kulutus kasvaa 0.4 prosenttia vuonna 2014, vuonna 2015 kasvu nopeutuu kuluttajien luottamuksen ja työllisyyden kohenemisen myötä 1.3 prosenttiin
- Yritysten investoinnit supistuvat heikon kysynnän vuoksi 2.5 prosenttia vuonna 2014, mutta ne kääntyvät kysynnän elpymisen myötä muutaman prosentin kasvuun vuonna 2015
- Työttömyysaste kohoaa 8.4 prosenttiin vuonna 2014, vuonna 2015 se laskee 8.3 prosenttiin
- Suomen kuluttajahinnat nousevat 1.6 prosenttia tänä vuonna: kansainvälinen inflaatio on matala, mutta hyödykeverojen nosto kiihdyttää Suomen inflaatiota
- Julkisen talouden lisäsopeutukseksi vuosina 2015-2017 oletetaan yksi miljardi euroa vuodessa; tämä kääntää valtionvelan BKT-suhteen alenevalle uralle vuonna 2017

MAAILMANTALouden elpyminen on jatkunut

Vuoden 2008 finanssikriisistä alkanut maailmantalouden heikon kasvun jakso näyttää lopulta päättyneen. Koko OECD-alueen BKT:n neljänneksestä toiseen kasvu nopeutui viime vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 0.3 prosenttiin vuoden 2012 lopun nollakasvusta. Loppuvuonna kasvu vahvistui hieman.

Myös EU-maissa talouden kehitys on kääntynyt parempaan suuntaan. Käänne piste tapahtui toisella neljänneksellä, jolloin BKT:n neljänneksestä toiseen kasvu oli 0.4 prosenttia. Sen jälkeen kokonaistuotanto on lisääntynyt keskimäärin suunnilleen samaa vauhtia. EU:n kasvun jatkuminen on merkki pahimpien vaikeuksien voittamisesta. Euroalueen ongelmien uutta kärjistymistä ei kuitenkaan voida sulkea pois.

Muun muassa Yhdysvalloissa, Saksassa ja Ruotsissa kokonaistuotanto on jo ohittanut vuoden 2008 alun tason. Koko euroalueella ja Suomessa tuo taso on vielä saavuttamatta.

Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 2.5 prosenttia vuosina 2014 ja 2015. Asuntojen hinnat ovat nousussa ja kotitalouksien luottamus on kohentunut. Koko EU-alueen BKT kasvaa tänä ja ensi vuonna 1.5 prosenttia ja 2 prosenttia vuonna 2016. Venäjällä kokonaistuotannon kasvu jää 1.5 prosenttiin vuonna 2014, mutta sen jälkeen kasvu nopeutuu pariin prosenttiin. Heikko kasvu aiheutuu sekä matalasta energian hinnasta että talouden uudistusvauhdin hitaudesta. Kiinan BKT lisääntyy lähivuosina noin 7.5 prosenttia. Rahoitusmarkkinoiden epävarmuus ja pyrkimys voimakkaasti kasvaneen velkaantumisen hillintään jarruttavat tuotannon kasvua.

Vuonna 2014 koko maailman kokonaistuotannon kasvu nopeutuu viimevuotisesta noin 3 prosentista 3.5 prosenttiin. Vuonna 2015 kasvu nopeutuu vielä hieman. Yhdysvallat on maailmantalouden keskeinen kasvun moottori. Euroopassa Saksan kysynnän voimistuminen tukee elpymistä. Ns. nousevien talouksien kasvua hidastaa muun muassa ulkomaisten pääomavirtojen heikentyminen. Yhdysvaltojen rahapolitiittisen elvytyksen osittaisen purkamisen (ns. tapering) vuoksi.

Alkaneen elpymisen odotetaan jatkuvan, jos rahoitusmarkkinoiden luottamus säilyy ja kriisimaiden vajeet kyetään saattamaan kestäväälle uralle. Finanssipolitiikka on yhä tiukkaa useassa maassa.

Maailmantaloudessa on edelleen riski oleellisesti huonommastakin kehityksestä. EU-maiden

kyky vakauttaa ongelmamaiden julkisen sektorin rahoitus on yhä kriittinen. Se vaikuttaa rahoitusmarkkinoiden uskoon ongelmien ratkaisusta sekä markkinaosapuolten keskinäiseen luottamukseen. Yhdysvalloissa tärkeää on yksityisen sektorin luottamuksen säilyminen. Julkisen talouden velkaantumiseen liittyvä poliittinen päätöksenteko voi nousta uudestaan kiistaksi, vaikka lyhyellä aikavälillä etenemisestä onkin saatu sopu. Helmi-maaliskuussa 2014 Ukrainan kriisi kärjistyi. Sen arvioidaan asteittain lievenevän. Huonoin vaihtoehto olisi avoin sotilaallinen konflikti. Todennäköisiä ovat kuitenkin vastavuoroiset taloudelliset sanktiot. Pitkälle mennessään ne heikentäisivät, ei vain Venäjän, vaan myös monien EU-maiden kasvua. Tiiviiden taloussuhteiden vuoksi Suomi on erityisen haavoittuva Venäjän omalle kriisille ja eri taloustoimiin kohdistuville sanktioille.

Suomen huoltotase

Huoltotase-erä	Arvo	Määrän muutos, %					
	Mrd. e	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2013*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Bruttokansantuote							
markkinahintaan	193.4	-1.4	0.7	2.0	1.9	-0.8	1.3
Tuonti	77.8	-1.8	2.9	3.0	3.4	-1.4	2.6
- tavarat	56.0	-0.5	3.4	3.5	3.5	-2.0	2.9
- palvelut	21.8	-5.0	1.6	1.8	3.0	0.3	1.9
Kokonaistarjonta	271.2	-1.5	1.4	2.3	2.3	-1.0	1.7
Vienti	77.6	0.3	3.7	4.6	4.2	-2.7	3.4
- tavarat	56.3	0.3	4.5	5.4	4.7	-3.1	3.8
- palvelut	21.3	0.5	1.7	2.4	3.0	-1.5	2.3
Investoinnit	36.6	-4.6	-2.4	2.0	2.8	-1.5	1.1
- yksityiset	31.2	-6.4	-2.4	2.7	3.6	-1.8	1.5
- julkiset	5.4	6.8	-2.4	-1.8	-2.1	0.2	-1.5
Kulutus	159.2	-0.3	0.4	0.8	0.8	0.5	0.6
- yksityinen	109.4	-0.8	0.4	1.3	1.4	0.6	0.9
- julkinen	49.7	0.8	0.2	-0.4	-0.4	0.3	-0.2
Varastojen muutos¹⁾	-0.4	-1.1	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0
Kokonaiskysyntä	273.0	-1.4	1.5	2.3	2.3	-1.0	1.7
Kotimainen kysyntä	195.4	-2.3	0.3	1.1	1.3	0.0	0.8
Julkinen kysyntä	55.2	1.4	-0.1	-0.6	-0.6	0.3	-0.3

¹⁾ Sisältää tilastovirheen.

Lähde: Tilastokeskus.

EUROALUEEN SUHDANNEKÄÄNNE ON VAHVISTUNUT

Euroalueen pitkä taantuma alkoi vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä. Taantumaa syvensi ylivelkaantumisesta aiheutunut tiukka finanssipoliitikka. Vielä kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä BKT supistui 0.3 prosenttia. Toisella neljänneksellä kokonaistuotanto kasvoi 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kasvu jatkui loppuvuonna suunnilleen samaa vauhtia. Kasvu on vasta alussa ja sen jatkuminen riippuu keskeisesti yritysten ja kotitalouksien luottamuksen kehityksestä.

Euroopan keskuspankki alensi marraskuussa 2013 ohjauskorkonsa 0.25 prosenttiin aiemmasta 0.5 prosentista. Korkopoliitiikan ohella keskuspankki on toteuttanut tarvittaessa ns. epätavanomaisia rahapoliittisia toimia, joilla se on pyrkinyt edistämään rahoitusmarkkinoiden toimintaa ja turvaamaan riittävän likviditeetin. Kun rahoitusmarkkinoiden rauhattomuus oli suurimmillaan kesällä ja syksyllä 2012, EKP ilmoitti ostavansa rajattomasti kriisimaiden lyhyitä velkakirjoja jälkimarkkinoilta, kunhan kriisimaat hakeutuvat Euroopan vakausmekanismin (EVM) rahoituksen

piiriin. Pelkkä ilmoitus on rauhoittanut markkinoita, koska sen myötä euron hajoamisen riskin on katsottu alentuneen merkittävästi.

Euroalueen maiden välillä on kasvuvuoroja myös vuonna 2014. Kyproksen tuotanto supistuu lähes 5 prosenttia ja Slovenian hieman. Kreikassa ja Italiassa kokonaistuotanto lisääntyy puolisen prosenttia ja Ranskassa, Espanjassa ja Portugalissa noin prosentin. Saksassa ja Irlannissa BKT kasvaa 1.5–2 prosenttia. Vaihtotaseiden alijäämät jatkavat samalla pienenemistään ja julkisen talouden velkaantuminen hidastuu, joskaan ei kovin nopeasti. Suuri julkinen velka tekee monen EU-maan talouden haavoittuvaksi.

Euroalueen BKT:n ennustetaan kasvavan noin prosentin vuonna 2014. Viime vuonna alkaneen kasvun arvioidaan vahvistuvan kuluvan vuoden aikana. Vuonna 2015 kasvu nopeutuu puoleentoista ja vuonna 2016 kahteen prosenttiin.

SUOMESSA SUHDANNEKÄÄNNETTÄ EI VIELÄ TULLUT

Suomen kokonaistuotanto väheni yhtäjaksoisesti vuoden ajan toisesta neljänneksestä 2012 vuoden 2013 ensimmäiseen neljännekseen. Sen jälkeen tuotannon taso on ollut suunnilleen ennallaan. Koko vuonna BKT supistui 1.4 prosenttia edellisvuotisesta. Viennin määrä oli suunnilleen edellisvuotisella tasolla, mutta se kääntyi kasvun viimeisellä neljänneksellä. Yksityinen kulutus supistui 0.8 prosenttia. Ostovoimaa leikkasi osaltaan arvonlisäverokannan kohottaminen vuoden alusta prosenttiyksiköllä. Kuluttajien luottamuksen heikkeneminen jarrutti lisäksi kulutusta. Investointien alamäki voimistui vuoden jälkipuoliskolla. Tämä koski sekä kone- ja laite- että rakennusinvestointeja. Investointien määrä väheni 4.6 prosenttia. ETLAn syyskuun ennusteeseen verrattuna tuonti kasvoi ennustettua enemmän. Palkkasumman hitaamman kasvun ja kotitalouksien luottamuksen heikkenemisen vuoksi myös yksityinen kulutus supistui hieman arvioitua enemmän. Myös varastot supistuivat enemmän kuin ennustettiin.

Suhdannenäkymät-raportti

Pysy mukana Suomen talouskehityksen muutoksissa. Raportti tulkitsee kuukausittain tiiviisti mutta perusteellisesti tärkeimmät talousluvut sekä kertoo talouden tilan ja lähikuukausien suunnan, jota havainnollistaa runsas taulukko- ja kuvioaineisto.

Raportti sisältää arviot kansainvälisestä talouskehityksestä, talouspolitiikasta, Suomen ulkomaankaupasta, kulutuksesta, investoinneista, tuotannosta toimialoitain, työllisyydestä, hinnoista ja kustannuksista, julkisesta taloudesta sekä osake- ja rahoitusmarkkinoista.

Voit tilata vuosikerran tai parittomina kuukausina ilmestyvät numerot (6 numeroa) pdf-versiona. Vuosikerran hinta on kestotilauksena 500 euroa. Kuuden numeron hinta on kestotilauksena 270 euroa.

Käy katsomassa ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

BKT KASVAA 0.7 PROSENTTIA VUONNA 2014 JA 2 PROSENTTIA VUONNA 2015

Kokonaistuotannon arvioidaan kasvavan kuluva-
na vuonna vain 0.7 prosenttia eli selvästi vähem-
män kuin viime syyskuussa arvioitiin (1.6 %).
Tämä aiheutuu siitä, että kasvu ei käynnistynyt
viime vuonna odotetulla tavalla. Vaikka talous el-
pyy kuluvan vuoden aikana, koko vuoden kasvu
viimevuotisesta pysyy vaatimattomana. Viennin
viime vuoden lopulla alkaneen kasvun ennakoii-
daan jatkuvan. Tämä lisää asteittain työtunteja
ja ajan mittaan kohentaa työllisyyttä. Yksityinen
kulutus voimistuu hieman. Investoinnit supistu-
vat vielä vuonna 2014. Yrityksillä on kuluvana
vuonna vielä vapaata tuotantokapasiteettia, mut-
ta ensi vuonna sitä tarvitaan lisää, ja investointi-
en arvioidaan piristyvän. Vuonna 2015 Suomen
BKT kasvaa 2 prosenttia. Tämä edellyttää sitä,
että euroalueen elpyminen jatkuu ja että Suomen
vientä säilyttää markkinaosuutensa. Vuonna 2016
kokonaistuotanto lisääntyy 1.9 prosenttia. Kasvua
nopeuttavat tällöin alkavat uudet ydinvoimalain-
vestoinnit. Jarruttavana tekijänä ovat puolestaan
julkisen talouden tasapainottamiseksi tehtävät
menojen leikkaukset ja verojen korotukset.

VIENNIN ODOTETAAN KASVAVAN MARKKINOIDEN ELPYMISEN MYÖTÄ

Sekä tavaroiden että palvelujen vienti säilyi vuon-
na 2013 suunnilleen edellisvuotisella tasolla.
Kemianteollisuuden vienti kasvoi erityisesti öljy-
jalosteiden tuotekehityksen ja hyvän kysyntäti-
lanteen ansiosta. Kartongin ja sellun vienti lisään-
tyi vientimaiden kulutuksen elpymisen myötä.
Viimeisellä neljänneksellä kasvoi erityisesti vien-
ti EU-maihin. Kasvun arvioidaan jatkuvan vuon-
na 2014. Nokian syksyllä 2012 tapahtunut Salo-
n tehtaan sulkeminen ei enää näy vertailuluvuissa.
Jos Nokia pystyy kohentamaan toimintaansa, sen
viennin lisäys näkyy pääosin palveluviennin tilas-
toissa. Vuonna 2014 useiden toimialojen viennin
ennustetaan kääntyvän kasvuun. Kone- ja laite-
teollisuuden vienti kohenee, kun maailmalla in-
vestointitavaroiden kysyntä elpyy. Suomen vienti
on kuitenkin globalisaation ja kysynnän rakenne-
muutoksen haasteiden edessä. Yritysten pitäisi
kyetä kohentamaan tuotteidensa laatua, kehittä-
mään uusia tuotteita ja parantamaan kustannus-
kilpailukykyään.

Viennin määrän ennustetaan kasvavan 3.7 pro-
senttia vuonna 2014 ja 4–4.5 prosenttia vuosina
2015 ja 2016. Tämä vastaa suunnilleen markki-

Eräitä keskeisiä ennusteita

	2011	2012*	2013*	2014 [€]	2015 [€]	2016 [€]
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	3.4	2.8	1.5	1.6	1.9	2.1
Ansiotason muutos, %	2.7	3.3	2.4	1.3	1.0	2.0
Työttömyysaste, %	7.8	7.7	8.2	8.4	8.3	8.1
Vaihtotaseen ylijäämä, % suhteessa BKT:hen	-1.5	-1.4	-0.8	-0.1	1.2	1.8
Teollisuustuotannon (tuotos) muutos, %	3.7	-2.1	-2.7	2.6	4.4	3.6
Euribor 3 kk, %	1.4	0.6	0.2	0.3	0.5	1.2
EU27-maiden BKT:n muutos, %	1.7	-0.4	0.1	1.4	1.7	1.8
- EMU-maat	1.7	-0.7	-0.4	1.2	1.5	1.9
EU27-maiden kuluttajahintojen muutos, %	3.1	2.6	1.5	1.1	1.7	1.8
- EMU-maat ¹⁾	2.7	2.5	1.4	1.0	1.5	1.8
Suomen EMU-ylijäämä, % BKT:sta	-0.7	-1.8	-2.0	-2.1	-1.2	-0.2
Suomen EMU-velka, % BKT:sta	49.3	53.6	56.9	59.6	60.5	60.6

¹⁾ Yhdenmukaistettu indeksi.

Lähde: Tilastokeskus.

noiden kasvua. Maltillisen palkkatarkistuksen synnyttämän hintakilpailukyvyyn lievän paranemisen arvioidaan kompensoivan viennin rakenteen heikouden vaikutuksia. Viennin keskeinen lyhyen aikavälin riski on Ukrainan ja Krimin poliittisesta tilanteesta aiheutuva kaupan rajoitusten uhka.

YRITYSTEN INVESTOINNIT SUPISTUVAT VIELÄ HEIKON KYSYNNÄN VUOKSI

Tilastokeskuksen mukaan tammikuussa 2014 teollisuuden kapasiteetista 78.7 prosenttia oli käytössä. Tämä oli 2.1 prosenttiyksikköä vähemmän

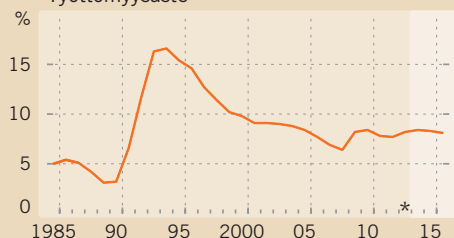
kuin vuotta aiemmin. Käyttämättömää kapasiteettia on siis yhä tuntuvasti. Kun sekä viennin että yksityisen kulutuksen näkymät ovat vielä epävarmat, yritykset jarruttelevat jonkin aikaa investointejaan. Kaikkien kiinteiden aineellisten investointien ennustetaan supistuvan kuluvana vuonna 2.4 prosenttia. Ensi vuonna ne kasvavat 2 prosenttia. Kone- ja laiteinvestoinnit vähenevät kuluvana vuonna 6.5 prosenttia. Ensi vuonna ne lisääntyvät 3 prosenttia, kun kapasiteetista alkaa olla pulaa. Asuinrakennusinvestoinnit supistuvat vuonna 2014 pari prosenttia, mutta ne kääntyvät runsaan prosentin nousuun vuonna 2015.

Taloudellinen kehitys

Bruttokansantuotteen muutokset

Työttömyysaste¹⁾

Vaihtotase, prosenttia BKT:sta

1) Vuodesta 1988 EU-harmonisoidun tilastoinnin mukaan.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S14.1/y01

Vuonna 2016 kokonaisinvestointien kasvu vahvistuu edelleen hieman vajaaseen 3 prosenttiin suhdannetilanteen kohenemisen myötä. Yritykset tarvitsevat lisää tuotantokapasiteettia ja tuotannon investoinnit kasvavat 4 prosenttia. Asuinrakentamisen kasvu jatkuu maltillisena. Asuntojen tarve säilyy suurena kasvukeskuksissa, mutta kotitalouksien heikko ostovoima ja yhä korkea työttömyys jarruttavat kasvua. Uusien ydinvoimaloiden rakentamisen käynnistyminen kasvattaa yritysten rakentamista.

TYÖTTÖMYYSASTE NOUSEE VIELÄ HIEMAN

Suomen kokonaistuotanto on supistunut kaksi vuotta peräkkäin. Työttömyysaste nousi viime vuonna 8.2 prosenttiin edellisen vuoden 7.7 prosentista. Työttömyyden lisääntyminen on ollut suhteellisen maltillista. Tämä johtuu siitä, että tuotannon supistuminen on tapahtunut merkittävästi osin korkean tuottavuuden toimialoilla ja että työikäisen väestön määrä on ikääntymisen vuoksi kääntynyt laskuun. Työllisyysaste aleni viime vuonna hieman 70.1 prosenttiin. Vuonna 2014 työttömyysaste kohoaa 8.4 prosenttiin kuluvan vuoden heikon talouskasvun ja viime vuodelta tulevien viipeellisten vaikutusten vuoksi. Työttömyysasteen nousua jarruttaa lyhyellä aikavälillä se, että osa väestöstä on lopettanut aktiivisen työhaun ja rekisteröity siten työvoiman ulkopuolella oleviksi. Vuonna 2015 työttömyysaste alenee 8.3 prosenttiin. Vuonna 2016 työttömyysaste on 8.1 prosenttia ja työllisyysaste vajeat 70.4 prosenttia.

OSTOVOIMAN HIDAS KASVU JA HEIKKO LUOTTAMUS JARRUTTAVAT KULUTUSTA

Yksityisen kulutuksen määrän ennustetaan kasvavan vain 0.4 prosenttia vuonna 2014. Vaatimaton kasvu aiheutuu heikosta työllisyyskehityksestä, reaaliensioden pysymisestä paikoillaan ja kuluttajien yhä heikosta luottamuksesta. Vuonna 2015 yksityinen kulutus kasvaa runsaan prosentin työllisyyden kohenemisen ja kuluttajien luottamuksen palautumisen myötä. Kotitalouksien reaaliostovoima kasvaa 0.6 prosenttia, vaikka palkansaajien reaaliensiot alenevat mm. julkisen talouden sopeuttamiseksi oletettujen kulutusverojen noston vuoksi. Kuluttajat ovat valmiita velkaantumaa rahoittaakseen patoutuneita kulutustarpeita, mm. autojen ostoja. Vuonna 2016 yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu noin 1.5 prosenttiin työllisyyden kohenemisen ansiosta. Reaaliensiot pysyvät edellisvuotisella tasolla. Eläkeläisten kasvava määrä ja eläkeindeksin nousu inflaatioon reagoiden toimivat kulutusta vakauttavana tekijänä lähivuosina.

KULUTUSVEROJEN NOSTO KIIHDYTTÄÄ INFLAATIOTA

Vuonna 2014 kuluttajahintojen ennustetaan nousevan 1.6 prosenttia. Korkojen lasku on jatkunut, ja kansainvälinen inflaatio on heikentynyt. Inflaatiota kiihdyttää noin puolella prosenttiyksiköllä vuoden alusta toteutettu hyödykeverojen nosto. Ansiotaso kohoaa viime syksynä sovitun kaksivuotisen palkkaratkaisun myötä 1.3 prosenttia. EU-yhdenmukaistettu inflaatio, jossa asuntolainojen korot eivät ole mukana, nousee 2 prosenttia. Vuonna 2015 kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan 1.9 prosenttia. Inflaatiota kiihdyttää oletettu kulutusverojen nosto ja maailmantalouden nousun vahvistuminen, joka voimistaa kansainvälistä inflaatiota. Vuonna 2016 kuluttajahintojen ennustetaan nousevan 2.1 prosenttia. Tällöin korkotason arvioidaan jo olevan nousussa, mikä kiihdyttää inflaatiota.

HALLITUKSEN OLETETAAN SOPIVAN JULKISEN TALOUDEN LISÄSOPEUTUKSISTA

Valtion ja kuntien rahoitusaliijäämä oli 4.5 prosenttia BKT:sta vuonna 2013. Valtion vaje oli 3.7

Keskeisiä oletuksia

	Vuosineljänneksen lopussa								Keskimäärin		
	2014 ^E				2015 ^E				2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4			
Euron hinta											
USD	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33
JPY	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141
GBP	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83	0.83
Ohjauskorot											
FED	0.13	0.13	0.13	0.13	0.50	1.00	1.25	1.50	0.50	1.00	1.25
EKP	0.25	0.25	0.20	0.20	0.25	0.25	0.50	0.75	0.25	0.25	0.50
Markkinakorot											
Libor 3 kk	0.25	0.25	0.25	0.25	0.70	1.20	1.45	1.70	0.70	1.20	1.45
Euribor 3 kk	0.29	0.29	0.24	0.24	0.29	0.35	0.60	0.95	0.29	0.35	0.60
Raaka-ainehinnat											
Raakaöljy, Brent, USD/b	108	105	103	100	95	95	95	96	104	97	100
Muu kuin energia, vuosimuutos, %	-3.8	2.4	-1.4	-9.7	-12.3	-9.1	-7.3	-4.0	-2.0	1.8	1.9

Lähteet: Bloomberg, HWWI.

prosenttia BKT:sta. Hidastunut taloudellinen kasvu eliminoi säästöjen ja veronkorotusten vaikutuksen. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että hallitusohjelman mukainen valtionvelan BKT-osuuden aleneminen edellyttää 3 miljardin euron suuruista lisäsopeutusta valtion tuloissa ja menoissa. Pääministerin toimeksiannosta asetettu asiantuntijaryhmä ehdotti sopeutuksen jaksottamista tasaisesti vuosille 2015–2017. Olemme tässä ennusteessa olettaneet hallituksen päättävän näin kevään 2014 kehysriihessään. Olemme myös olettaneet, että hallitusohjelman mukaisesti sopeutus jaetaan suunnilleen tasan tulojen ja menojen sopeutuksen kesken. Tämä alentaa BKT:n kasvua noin 0.2 prosenttiyksikköä vuodessa vuosina 2015–2017.

Vuonna 2014 valtion ja kuntien alijäämän BKT-suhde alenee hieman 4.3 prosenttiin. Veronkorotusten ja menoleikkausten sekä taloudellisen kasvun ansiosta alijäämä alenee 3.2 prosenttiin kokonaistuotannosta vuonna 2015 ja edelleen 2.1 prosenttiin vuonna 2016. Valtion velan BKT-suhde kasvaa 49.4 prosenttiin vuosina 2015–2016 ja alkaa alentua vuonna 2017.

Koko julkisen talouden ns. EMU- eli EDP-alijäämä on 2.1 prosenttia BKT:sta vuonna 2014 ja 1.2 prosenttia vuonna 2015. Vuonna 2016 julkinen talous on jo lähes tasapainossa. Julkisen talouden ns. rakenteellisen alijäämän arvioidaan sopeutustoimien ansiosta pysyvän 0.4 prosentissa BKT:sta vuosina 2014–2015, mikä alittaa EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen asettaman 0.5 prosentin rajan (ks. erityisteema, s. 54).

Julkisen ns. EMU-velan suhde ylittää nykyisen kansantalouden tilinpidon sääntöjen pohjalta laskettuna vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen 60 prosentin rajan vuonna 2015. Suhdeluku alkaa alentua vuonna 2017 uusien sopeutustoimien ansiosta. Koska kesällä 2014 voimaan tuleva kansantalouden tilinpidon uudistus nostaa teknisesti BKT:n tasoa muutaman prosentin, Suomi ei joudu lähivuosina velan vuoksi EU:n liiallisen alijäämän sanktiomenettelyjen piiriin. Tätä kynnystä alentavat lisäksi noin 2.5 prosenttiyksiköllä EU:n kriisimaille suoritettavat ns. solidaarisuusmaksut. Velkasuhteelle tehdään myös suhdannekorjaus. Ilman lisäsopeutustoimia ja rakenteellisia uudistuksia velan BKT-suhde jatkaisi kasvuaan ja Suomi joutuisi ajan myötä sanktioiden piiriin.

Hallitus esitti elokuussa 2013 rakennepoliittisen ohjelmansa, jolla pyritään alentamaan väestön ikääntymisestä aiheutuvaa pitkän aikavälin ns. kestävyysvajetta. Ohjelma ei ehdi kovin paljoa vaikuttaa julkisen talouden tasapainoon ennusteperiodilla. Jos ohjelma saadaan uskottavalla tavalla toteutettua, se kuitenkin vähentää painetta budjetin lisäsopeutuksiin lyhyellä aikavälillä. (Talouspolitiikasta ks. tämän Suhdanteen ensimmäinen artikkeli s. 6 ja eläkepolitiikasta julkaisun lopussa oleva artikkeli s. 86.)

EPÄVARMUUS MAAILMALLA JATKUU: UKRAINA, KRIM, VENÄJÄ, EUROALUE, AASIA JNE.

Kansainvälisen talouden ennusteisiin liittyy niin paljon epävarmuutta, että Suomessakin on syytä hahmotella perusennusteelle vaihtoehtoisia kehitysuria. Olemme alla esitetyissä vaihtoehdoissa rakentaneet Suomen vientiosuuspainotetulle teollisuustuotannolle kolme uraa.

Erot voivat syntyä monista lähteistä. Kunkin riskin tarkkaa suuruutta tai vaikutusta ei pystytä mittaamaan. Tärkeää on kuitenkin antaa kvantitatiivisia lähtökohtia vaikutusarvioille mahdollisen kriisin iskiessä.

Perusvaihtoa on kuvattu edellä. Nopean kasvun vaihtoehto edellyttää, että Suomen talous alkaa elpyä vahvasti jo kuluvan vuoden alkupuoliskolla ja että kasvu jatkuu itseään vahvistaen. Tämä vaatii kansainvälisten kriisien uhkan nopeaa poistumista. Hyväkään vaihtoehto ei voi olla kovin optimistinen, koska euroalue joutuu sopeutumaan syntyneisiin alijäämiin vielä usean vuoden ajan. Venäjän taloudellista kasvua rajoittaa institutionaalisten muutosten hitaus. Kiinassakin maan rakenteelliset ongelmat estävät nopean paluun aiemmalle kasvutrendille.

Kuvattu hitaan kasvun vaihtoehto voi syntyä useiden riskien realisoitumisen kautta. Akuutti riski on Ukrainan ja Krimin kriisi. Kriisin kärjistymisellä olisi jo hyvin lyhyellä aikavälillä vaikutus epävarmuuden kasvun kautta. Sen jälkeen seuraisivat mahdolliset sanktitoimet Venäjän ja muiden maiden välillä. Ne vaikuttaisivat koko maailmantalouden kasvuedellytyksiin ja valuuttakurs-

sisuhteisiin. Suurilla ja laajoilla sanktioilla olisi merkittävä suora vaikutus Suomeen, jonka tavaraviennistä lähes kymmenes suuntautuu Venäjälle. Venäläisten osuus Suomen ulkomaalaisista turisteista on noin puolet. Turismin ehtymisellä olisi suuri vaikutus erityisesti pääkaupunkiseudulle ja Itä-Suomeen. Suomalaisilla yrityksillä on Venäjällä merkittäviä investointeja, joihin sanktitoimet voisivat myös kohdistua. Tavaratuonnista Venäjän osuus oli viime vuonna 18 prosenttia. Tuonnista suuri osa on energiaa. Sanktiot voisivat nostaa energian hintaa ja vaikeuttaa sen saantavuutta. Krimin kriisillä voi olla myös pitkän aikavälin taloudellisia vaikutuksia, jos siitä alkaa kylmän sodan kaltainen suhteiden jäädä Venäjän ja länsimaiden välillä.

Vaikka euroalueen tilanne on tällä hetkellä rauhallinen, myös eurokriisi voi uudelleen kärjistyä. Aasian maissa, erityisesti Kiinassa, rahoitusmarkkinoiden toimintaan liittyy riskejä. Suomen omista riskeistä mainittakoon tekijät, jotka vaikuttavat Suomen vientimenestykseen sekä kuluttajien ja yritysten luottamukseen. Näidenkin vaikutuksia työllisyyteen ja julkiseen talouteen voi arvioida alla esitettyjen Suomen BKT-urien pohjalta. Laadittu huonon taloudellisen kehityksen skenaario kuvaa melko lievän kriisin. Paljon suurempikin on mahdollinen.

Erilaiset kansainvälisen talouden urat vaikuttavat Suomen kansantalouteen suoraan vientikysynnän kautta. Lisävaikutuksia syntyy mm. valuuttakursseista, koroista, lainojen riskipreemioista

Maailman teollisuustuotanto Suomen vientiosuuksilla painotettuna, %-muutos

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nopea kasvu	0.4	2.9	3.4	3.4	3.3	3.2
Perusvaihtoehto	0.4	2.4	2.6	2.6	2.4	2.3
Hidas kasvu	0.4	1.3	1.5	1.6	1.5	1.5

sekä kotimaisten yritysten ja kotitalouksien luot-
tamuksesta. Vaikutukset etenevät kotimaiseen
kysyntään työllisyyden, kulutuksen ja investointi-
en kautta.

Suomen kokonaistuotanto kasvaa vuosina 2014-
2018 perusvaihtoehdossa keskimäärin 1.6 pro-
senttia vuodessa, nopean kasvun vaihtoehdossa
keskimäärin 2.3 prosenttia ja hitaan kasvun vaih-
toehdossa keskimäärin 1.3 prosenttia. Kaikis-
sa vaihtoehdoissa on oletettu 3 miljardin euron

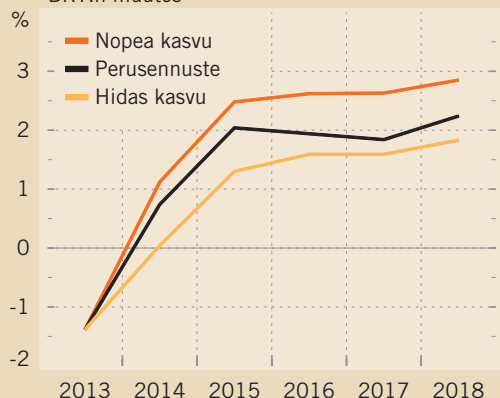
suuruinen julkisen talouden lisäsopeutus vuosina
2015–2017 (1 mrd. euroa vuodessa).

Työttömyysaste nousee perusvaihtoehdossa tänä
vuonna 8.4 prosenttiin ja alenee 7.8 prosenttiin
vuonna 2018. Nopean kasvun vaihtoehdossa
vastaavat luvut ovat 8.1 ja 7.3 prosenttia sekä hi-
taan kasvun vaihtoehdossa 8.7 ja 8.5 prosenttia.

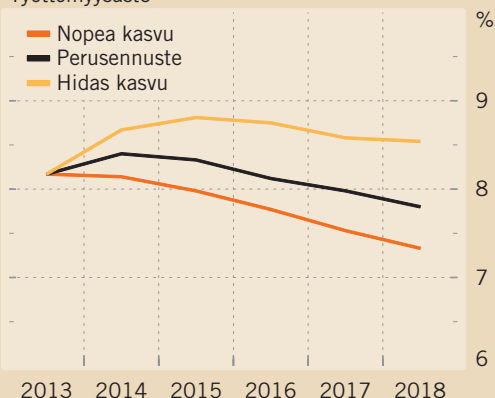
Valtion ja kuntien rahoitusjäämä reagoi voimak-
kaasti taloudelliseen kasvuun. Perusvaihtoeh-

Suomen talouskehityksen vaihtoehtoiset skenaariot

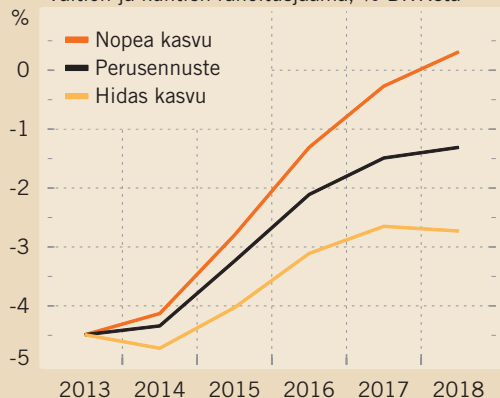
BKT:n muutos

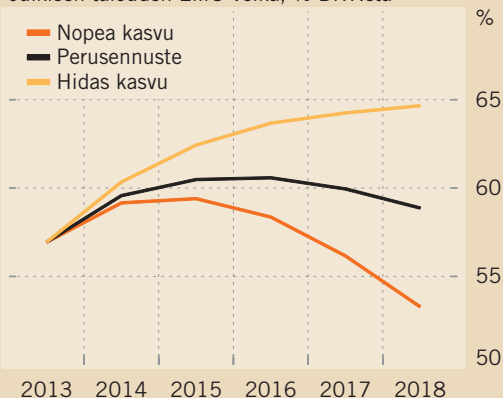
Työttömyysaste

Valtion ja kuntien rahoitusjäämä, % BKT:sta

Julkisen talouden EMU-velka, % BKT:sta

dossa rahoitusjäämä on -4.3 prosenttia BKT:sta vuonna 2014 ja -1.3 prosenttia BKT:sta vuonna 2018. Nopean kasvun vaihtoehdossa vastaavat luvut ovat -4.1 ja +0.3 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa -4.7 ja -2.7 prosenttia kokonais-tuotannosta.

Hallitusohjelman tavoite valtionvelan BKT-suhteen alenemisesta hallituskaudella (vuoteen 2015 mennessä) ei toteudu missään vaihtoehdossa. Perusvaihtoehdossa tavoite toteutuu oletetulla 3 miljardin euron lisäsopeutuksella vuonna 2017. Nopean kasvun vaihtoehdossa se toteutuu vuonna 2016. Huonon kehityksen vaihtoehdossa valtionvelan BKT-suhde ei taitu tehtävillä toimenpiteillä.

Koko julkisen sektorin ns. EMU-rahoitusjäämän suhde BKT:hen on perusennusteessa -2.1 prosenttia vuonna 2014 ja +0.7 prosenttia vuonna 2018. Nopean kasvun vaihtoehdossa jäämä on -1.9 prosenttia vuonna 2014. Vuonna 2018 se saavuttaa 2.4 prosentin ylijäämän. Hitaan kasvun vaihtoehdossa EMU-rahoitusjäämä on -2.5 prosenttia vuonna 2014 ja -0.8 prosenttia vuonna 2018. Tässä vaihtoehdossa euroalueelle määritetty korkeintaan 0.5 prosentin rakenteellisen alijäämän kriteeri tulisi ilmeisesti rikotuksi. Suuren euroaluetta koskevan kriisin oloissa valtioiden välisen budjettisopimuksen (fiscal compact) poikkeussäännöksiä kuitenkin voitaneen soveltaa. (Ks. Suhdanteen ensimmäinen artikkeli talouspolitiikasta s. 6 ja erityisteema rakenteellisesta alijäämästä s. 54.)

Valtion ja kuntien alijäämät kasvattavat ajan myötä myös julkisen talouden ns. EMU-velkaa. Sosiaaliturvarahastoilla ei ole velkaa. Perusvaihtoehdossa EMU-velan BKT-suhde ylittää hienokseltaan 60 prosenttia vuosina 2015 ja 2016. Sitten se alkaa laskea ja saavuttaa 58.9 prosenttia vuonna 2018. Nopean kasvun vaihtoehdossa EMU-velka ei ylitä 60 prosenttia, ja se laskee 53.3 prosenttiin vuonna 2018. Hitaan kasvun vaihtoehdossa EMU-velka on koko periodin yli 60 prosenttia BKT:sta kasvaen vajaan 65 prosenttiin vuonna 2018. Suomi ei joutune tässäkään vaihtoehdossa ennusteperiodilla velan vuoksi EU:n liiallisen alijäämän menettelyyn, koska tilastoitu BKT:n taso kasvaa muutaman prosentin kansantalouden tilinpidon uudistuksen vuoksi ja koska EU:n kriisimaille maksetut ns. solidaarisuusmaksut (noin 2.5 prosenttia BKT:sta) otetaan huomioon lieventävänä tekijänä. Ilman oletettua 3 miljardin suuruisen julkisen talouden lisäsopeutusta vuosina 2015–2017 liiallisen alijäämän menettelyyn todennäköisesti jouduttaisiin.

Kansainvälinen suhdannekehitys

Maailman talouskasvun vahvistuminen perustuu kehittyneiden maiden elpymiseen. Aiemmin 2000-luvulla kehittyvät maat ovat Kiina-vetoisesti dominoineet maailman talouskasvua, mutta nyt Kiinan kasvuvauhti on hidastunut. Kiinan talous kasvaa lähivuosina 7–8 prosenttia vuodessa. Kasvun kiihtymisen odotetaan tulevan kehittyneistä talouksista kuten Japanista ja Yhdysvalloista. Kiinan talouskasvun hidastuminen on aiheutunut maailmantalouden kysynnän laimeudesta ja talouden väistämättömästä rakennemuutoksesta. Kiinan rahoitussektorin epävakaa kasvu on nousut keskeiseksi globaaliksi talousriskiksi. Useiden muiden kehittyvien maiden talouskasvua ovat varjostaneet Yhdysvaltojen epätavanomaisen rahapolitiikan muutos kasvua vähemmän tukevaan suuntaan. Poliittikkamuutos on johtanut pääoman virtaamiseen pois kehittyvistä maista ja niiden valuuttojen heikkenemiseen. Venäjän talouskasvu hidastui vuoden 2013 aikana tuntuvasti, ja helmimaaliskuussa 2014 kärjistynyt Ukrainan kriisi heikentää sitä edelleen. Kriisi heikentää olennaisesti koko kansainvälistä talouskehitystä, jos se kärjistyy edelleen.

Maailman talouskasvu kiihtyy vuonna 2014 edellisvuotisesta yli 1.5 prosenttiyksikköä 3.4 prosenttiin. Elpyminen on kuitenkin hyvin epäyhtenäistä. Kasvu kohenee teollisuusmaissa, mutta hidastuu kehittyvissä talouksissa. Teollisuusmaiden talouskasvu kiihtyy USA-vetoisesti, mutta myös muiden keskeisten teollisuusmaiden talouskasvu vahvistuu. Japanin, Saksan ja Ruotsin talouskasvu on viime vuosiin verrattuna vahvaa. Euroalueen kasvu jää vuonna 2014 vajaaseen prosenttiin, mutta se kiihtyy lähes 1.5 prosenttiyksikköä viime vuoden -0.4 prosentista. Kehittyvien talouksien kasvuvauhti pysyy hidastumisesta huolimatta edelleen selvästi teollisuusmaita nopeampana, mutta maakohtaiset kasvuerot ovat suuria. Kiinan talouskasvu on tasaantumassa 7–8 prosenttiin, Intian kasvu jää viiteen ja Venäjän 1–2 prosenttiin.

Vuosina 2015–2016 maailmantalouden kasvu vakautuu noin 3.5 prosenttiin ja eri alueiden kasvuvauhdit tasaantuvat samalla, kun elpyminen laajenee. Teollisuusmaiden talouskasvu jatkaa 2.5 prosentin ja kehittyvien maiden kasvu noin viiden prosentin vauhtia.

Kuluttajahintojen nousuvauhti on vaihdellut viime vuosina tuntuvasti raaka-aineiden hintojen suuren vaihtelun takia. Raaka-aineiden hinnat moninkertaistuivat 2000-luvulla vuoteen 2008 mennessä. Hinnat putosivat talveen 2008–2009 ajoittuneessa suuressa taantumassa tuntuvasti, mutta nousivat sen jälkeen Kiina-vetoisesti jälleen hyvin korkealle tasolle. Teollisuusmaiden inflaatioon keskeisesti vaikuttavan energian hinnan voimakas vaihtelu tasaantui vuonna 2013 eikä se ole kiihdyttänyt inflaatiota entiseen tahtiin. Ruoan hinnan nousu tasaantui noin 1.5 prosenttiin. Energian ja ruoan hinnoista puhdistettu ns. ydininflaatio on ollut teollisuusmaissa huomattavan vakaa viime vuosina. Se on heilahdellut parin viime vuoden aikana OECD-maissa hieman yli 1.5 prosentissa. Kehittyvissä maissa on tyypillisesti vallinnut teollisuusmaita nopeampi inflaatio, jota raaka-aineiden hintojen vaihtelut ovat hyvin voimakkaasti heilutelleet. Hintavaihtelu on raaka-aineiden hintakehityksen myötä tasaantunut ja inflaatio hidastunut. Teollisuusmaiden inflaatio oli 2.9 prosenttia vuonna 2011, mutta se hidastui 1.6 prosenttiin vuonna 2013. Energia kallistui näinä vuosina 12.2 ja 1.3 prosenttia ja ruoka 3.8 ja 1.9 prosenttia.

OECD-maiden inflaatio pysyy 1.5 prosentin tuntumassa vuonna 2014 mutta kiihtyy vuosina 2015–2016 noin kahteen prosenttiin. Kiinan kuluttajahinnat nousevat ennustevuosina maltillista noin kolmen prosentin vauhtia.

Yhdysvallat on pitkästä aikaa selkeä suhdanneveturi. BKT:n kasvu lisääntyi vuoden 2013 kolmena ensimmäisenä neljänneksenä 1.1, 2.5 ja

4.1 prosenttia. Viimeisen neljänneksen kasvu hidastui 2.4 prosenttiin, kun varastokysyntä väheni. Kasvua ennakoivat indikaattorit viittaavat kasvun jatkumiseen, vaikka lukemat ovat hie- man vaihdelleet. Yksityistä kulutusta vahvistavat asuntovarallisuuden arvon nousu ja työllisyyden paranemisen lisäämät käytettävissä olevat tulot. Investointien odotetaan vahvistuvan alhaisen kor- kotason ja kohentuneiden talousodotusten tuke- mana. Niin sanottu liuske-energia on antanut Yh- dysvalloille erityisen kasvuruiskeen monta kautta. USA on saanut eräänlaisen epäsymmetrisen po- siitiivisen energiasokin. Energian hinnan tuntuva halpeneminen energian tarjonnan kasvun takia on pienentänyt amerikkalaisten yritysten kus- tannuksia ja lisännyt kotitalouksien ostovoimaa.

Amerikkalaisen energiaintensiivisen tuotannon kilpailukyky on samalla selvästi parantunut.

Yhdysvaltojen keskuspankki Federal Reserve on tukenut maan elpymistä taantumasta jälkeä painamalla ensin lyhyet korot nollan tuntumaan. Tällöin tavanomaisen rahapolitiikka menetti ky- kynsä ohjata taloutta taantumassa, koska korkoja ei käytännössä voida laskea negatiivisiksi. Talou- den ja markkinoiden tukemisessa oli tästä syys- tä turvaututtava ns. epätavanomaisiin keinoihin. Keskuspankki aloitti markkinoiden ohjauksen linjaamalla korkojen noston ajoituksen pitkälle tu- levaisuuteen. Jo tätä ennen keskuspankki alkoi ostaa markkinoilta arvopapereita ripeään tahtiin. Ostojen seurauksena keskuspankin tase paisui

Bruttokansantuotteen määrän muutokset ja inflaatio alueittain, %

	Bruttokansantuote							Kuluttajahinnat ²⁾						
	Paino ¹⁾	Keskimäärin						Keskimäärin						
	2012	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2014→18 ^E	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2014→18 ^E	
Maailma	100.0	3.0	2.8	3.5	3.5	3.5	3.4	..	..	..	..	..	..	
Pohjois-														
Amerikka	21.3	2.5	1.9	2.5	2.5	3.0	2.6	2.1	1.5	1.6	2.0	2.5	2.1	
Yhdysvallat	19.5	2.5	1.9	2.5	2.5	3.0	2.6	2.1	1.5	1.6	2.0	2.5	2.1	
EU27	19.2	-0.4	0.1	1.4	1.7	1.8	1.7	2.6	1.5	1.1	1.7	1.8	1.8	
Euroalue	13.6	-0.7	-0.4	1.2	1.5	1.9	1.6	2.5	1.4	1.0	1.5	1.8	1.7	
Saksa	3.8	0.9	0.4	1.5	2.0	2.0	1.6	2.0	1.5	1.5	1.7	1.9	1.7	
Ranska	2.7	0.3	0.3	1.0	1.5	1.5	1.2	2.0	0.6	1.1	1.5	1.6	1.3	
Italia	2.2	-2.5	-1.8	0.5	2.0	2.5	1.1	3.0	1.2	1.3	1.8	2.0	1.7	
Suomi	0.2	-1.0	-1.4	0.5	2.0	2.0	1.0	2.8	1.7	1.7	1.9	2.1	1.9	
Muut														
Iso-Britannia	2.8	0.2	2.3	2.5	2.5	2.0	2.3	2.8	2.6	2.2	2.3	1.9	2.2	
Ruotsi	0.5	1.1	1.5	2.5	2.5	3.0	2.5	0.9	0.9	0.5	1.7	-0.3	0.6	
Venäjä	3.0	3.4	1.3	1.5	2.0	3.0	2.2	5.1	6.5	5.0	5.0	5.0	5.3	
Aasia	34.3	4.7	4.6	5.0	4.5	5.0	4.7	3.1	2.9	3.4	3.5	3.5	3.4	
Japani	5.5	1.3	1.5	2.0	1.5	1.5	1.6	0.0	0.4	2.2	1.8	1.9	1.6	
Kiina	14.7	7.7	7.7	7.5	7.0	7.5	7.4	2.6	2.5	3.0	3.5	4.0	3.3	
Intia	5.7	5.0	4.0	4.5	5.5	6.5	5.4	9.3	7.5	6.5	6.5	6.5	6.7	
NIE ⁴⁾	3.8	1.7	2.5	3.5	3.5	3.5	3.3	2.6	1.7	2.4	2.6	2.6	2.4	
Teoll.maat	50.4	1.2	1.3	2.0	2.0	2.5	2.1	1.9	1.4	1.6	1.9	2.1	1.9	

¹⁾ Ostovoimapareitteettipainot.

²⁾ Kansalliset indeksit.

³⁾ Etelä-Korea, Taiwan, Hongkong ja Singapore.

Lähteet: OECD, IMF, kansalliset tilastot, ETLA.

vuoden 2013 jo lopulla noin neljään triljoonaan dollariin eli noin neljännekseen maan BKT:hen verrattuna.

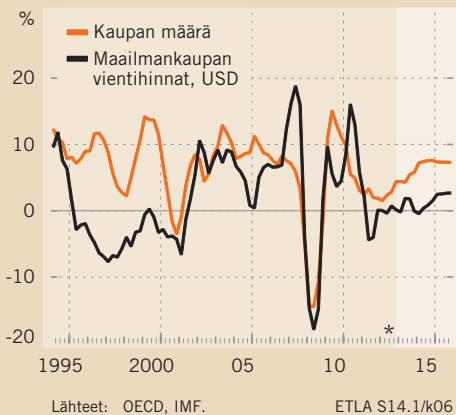
USA:n keskuspankkipolitiikka on kääntymässä vähemmän elvyttäväksi, vaikka se jatkuu vuonna 2014 selvästi kasvua tukevana. Epätavanomaisia arvopapereiden 85 miljardin dollarin kuukausiostoja alettiin pienentää (tapering) joulukuus-

sa 2013. Kymmenen miljardin vähennyspäätös toistui seuraavassa keskuspankin avomarkkina-osaston kokouksessa. Pienentäminen jatkuu asteittain. Lyhyet korot kääntyvät nousuun vuoden 2015 alkupuolella.

Yhdysvaltojen finanssipolitiikan kannalta tuhoisan velkakattokiistan seuraava erä on siirretty vuoden 2015 maaliskuulle. Kiista on estänyt järjestyksellisen finanssipolitiikan harjoittamisen, pitänyt yllä epävarmuutta ja leikannut USA:n talouskasvua.

Kiinan talouden rooli maailman talousveturina on pienentynyt, kun sen talouskasvu on hidastunut 7–8 prosentin tuntumaan. Talousnäkymät ovat myös heikentyneet ja riskit lisääntyneet, kun kontrolloimaton ns. varjopankkitoiminta on lisääntynyt tuntuvasti ja vaikeuttanut rahapolitiikan harjoittamista. Talouden suuri järjestelmämuutos vienti- ja investointivetoisesta kasvusta kulutusta painottavaan suuntaan ei ole helppo. Palkat ovat vahvassa nousussa ja se tukee kulutusta. Toisaalta se nakertaa Kiinassa valmistettujen tuotteiden hintakilpailukykyä. Kiinan inflaatio on kuitenkin pysynyt hyvin hallinnassa, kun energian ja ruoan hinta on vaihteeksi kehittynyt maltillisesti.

Maailmankauppa, %-muutos

Yksityinen kulutus ja kiinteät investoinnit alueittain, määrän muutos, %

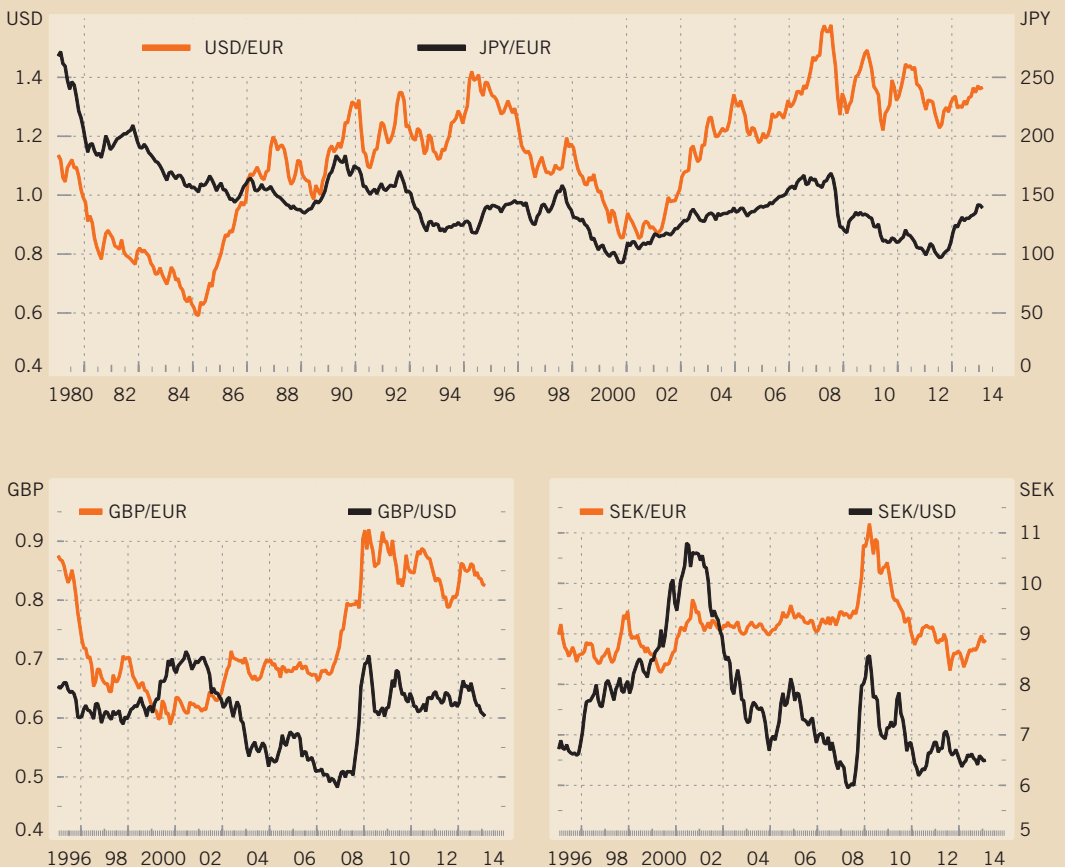
	Yksityinen kulutus						Kiinteät investoinnit					
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2014→18 ^E	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2014→18 ^E
OECD	1.2	1.3	2.0	2.0	2.0	1.9	2.0	0.9	3.5	4.0	4.5	3.5
Yhdysvallat	2.2	2.0	2.5	2.5	2.5	2.4	5.6	3.5	5.5	5.5	5.5	5.1
EU27	-1.1	-0.3	1.5	1.5	1.5	1.2	-2.4	-2.6	2.0	3.5	5.0	2.7
EMU17	-1.3	-0.5	0.5	1.0	1.0	0.6	-3.5	-2.9	1.5	2.5	4.0	2.0
Saksa	0.7	0.9	1.5	1.5	1.0	1.2	-1.4	-0.8	3.5	3.5	3.5	2.7
Ranska	-0.4	0.4	0.5	1.0	1.5	1.0	-1.2	-2.1	1.0	2.5	2.5	1.2
Italia	-4.2	-2.5	0.0	0.5	1.0	0.1	-8.7	-4.7	0.5	1.5	5.0	1.7
Suomi	0.3	-0.8	0.5	1.5	1.5	0.8	-0.8	-4.6	-2.4	2.0	2.8	0.2
Muut												
Iso-Britannia	1.5	2.5	2.5	2.5	2.0	2.3	0.7	-1.9	5.5	6.0	5.5	3.8
Ruotsi	1.7	1.9	2.5	2.5	2.0	2.2	3.8	-0.8	4.0	4.5	4.0	3.0
Japani	2.1	1.9	1.0	0.5	0.5	0.9	3.2	2.6	2.5	2.0	2.0	2.2

Lähteet: OECD, kansalliset tilastot.

Kiinan talouden muutokseen liittyy myös suunniteltu valuutan renminbin muuttaminen normaaliaksi vaihdettavaksi valuutaksi. Tähän liittyen Kiinan valuuttakurssipolitiikka on muuttunut, eikä valuutta pelkästään revalvoidu. Keväällä 2014 valuutta pitkästä aikaa devalvoitui. Tarkoituksena oli katkaista odotus valuutan jatkuvasta vahvistumisesta, joka heikensi kilpailukykyä. Kiinan 7.5 prosentin kasvutavoitteen saavuttaminen edellyttää talouskasvun tukitoimia. Säätelemättömän ns. varjopankkisektorin hallitsematon kasvu on suuri riski Kiinan jo ennestään heikentyneelle talouskasvulle.

Japanin talous kääntyi nopeaan kasvuun vuonna 2013 pääministeri Aben käynnistämän kolmikärkisen talousohjelman (three arrows) työntämänä. Poliitiikan kolme kärkeä ovat rahoitusmarkkinoiden tuki massiivisin keskuspankin joukkovelkakirjaostoin, julkisen sektorin voimakas elvytys (2 % BKT:sta) ja talouden kilpailukykyä kohentavat rakennemuutokset. Ohjelman tavoitteena oli käynnistää talous eräänlaisella mäkistartilla mm. valuuttakurssia heikentämällä, mikä toimikin vuoden alkupuoliskolla hyvin. Japaninkin kokonaistuotanto lisääntyi noin neljän prosentin vuositasolle korotettua vauhtia kahtena ensimmäisenä

Eräitä euron valuuttakursseja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S14.1/k04

neljänneksenä edelliseen neljännekseen verrattuna. Vuoden jälkipuoliskon 0.8 prosentin vuositasen kasvu oli kuitenkin pettymys.

Japanin keskuspankki otti deflaatiosta kärsivässä maassa rahapolitiikan ohjenuoraksi 2 prosentin inflaatiotavoitteen. Talouden velkaelvytystä – Japanin julkinen velka oli vuonna 2013 jo 227 prosenttia BKT:sta – suunniteltiin hillittävän arvonalis-verotusta kiristämällä. Veroprosentti on tarkoitus nostaa nykyisestä 5 prosentista 8 prosenttiin vuoden 2014 huhtikuussa ja edelleen 10 prosenttiin vuonna 2015. Suunnitelma on ollut vastatulessa, koska korotuksen on pelätty suistavan maan takaisin taantumaa. Vuoden 2013 lopun kasvuluvut eivät ole tässä suhteessa rohkaisevia. Eräs syy heikkoon talouskehitykseen on talousohjelman kolmannen pilarin rakenneuudistusten hitaus.

Japanin BKT:n odotetaan lisääntyvät tänä ja ensi vuonna noin 1.5 prosentin vauhtia. Deflaatio pysähtyi jo vuonna 2013, ja vuonna 2014 päästäneen jo 2 prosentin inflaatio-tavoitteeseen.

Euroalueen BKT kääntyi vuoden 2013 toisella neljänneksellä vaatimattomaan 0.3 prosentin kasvuun edelliseen neljännekseen verrattuna. Kolmannen neljänneksen kasvu jäi 0.1 prosenttiin ja neljänneksen neljänneksen 0.3 prosentin kasvu oli hidasta. Hauras suhdannekäännä tapahtui kuuden yhtäjaksoisen neljänneksittaisen supistumisen jälkeen. BKT oli vuoden 2013 viimeisellä neljänneksellä vielä vajaat kolme prosenttia pienempi kuin vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä lähes kuusi vuotta sitten. Kasvun jatkumiseen viittaavat useat indikaattorit kuten OECD:n BKT:n kasvua ennakoiva luottamusindikaattori ja Euroframe-ryhmän kvantitatiivinen neljännesmuutoksia ennakoiva mittari. Euroframe-mittari ennakoi vuoden 2014 alkupuoliskon keskimääräiseksi neljänneskasvuksi noin puolta prosenttia. Kasvu siis kiihtyy hieman. Vahvaa talouskasvua ei ole vielä näköpiirissä, eikä käännekään ole vielä väistämättä pysyvä.

Euroalueen kriisi on vähitellen tasaantunut kesän 2012 jälkeen, jolloin EMU oli useiden maiden

tukipaketeista huolimatta hajoamisen partaalla. Italian ja Espanjan luottokelpoisuutta ruvettiin tuolloin vakavasti epäilemään, ja niiden pitkät korot nousivat. Tilanteen pelasti EKP. Pääjohtaja Draghi lupasi tehdä kriisin keskellä kaiken voitavansa tilanteen rauhoittamiseksi. Pian lupauksen jälkeen EKP esitteli syyskuussa ns. OMT-operaation (Outright Monetary Operations), joka tarcoitti keskuspankin markkinaostoja kriisimaiden julkisen sektorin maksuvalmiuden tukemiseksi. Keskuspankin uusi instrumentti oli uskottava ja pitkät korot laskivat selvästi kaikissa maissa, vaikka operaatioon ei tarvinnut käytännössä turvautua. Markkinoiden rauhoittumista tuki myös komission ehdotus euroalueen yhteisestä pankkitarkastuksesta, jotta vastaavanlaisilta kriiseiltä voitaisiin välttyä. Alkuvuonna 2014 pankkiunioni-suunnitelma näytti etenevän hyvin, mutta tärkeän OMT-operaation lainvoimaisuus on kyseenalaistettu Saksan perustuslakituomioistuimessa. Lainvoimaisuutta tutkitaan Euroopan unionin tuomioistuimessa.

Euroalueen talous kohenee hitaasti Yhdysvaltojen vanavedessä Saksan johdolla hyvin heikosta taloustilanteesta. Saksa elpyy viennin turvin, mutta myös kotimainen kysyntä on vahvaa. Tuonti

Euroalueen talouslukuja, %

	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Yksityinen kulutus	-1.4	-0.5	0.5	0.9	1.0
Julkinen kulutus	-0.6	0.2	0.3	0.7	0.8
Kiinteät bruttoinv.	-3.9	-2.9	1.4	2.3	4.2
Kotimainen kok.kys.	-1.1	-0.6	1.3	1.8	0.0
Vienti	2.5	1.5	1.3	5.2	5.2
Tuonti	-0.7	-0.4	4.1	4.7	5.4
BKT	-0.7	-0.4	1.2	1.5	1.9
Teollisuustuotanto	-2.3	-0.6	1.5	2.5	2.0
Inflaatio, HICP	2.5	1.4	1.0	1.5	1.8
Työttömyysaste	11.4	12.1	11.6	11.5	11.5
Julk. sek. tasapaino, per BKT	-3.7	-3.1	-2.7	-2.4	-2.0
Julk. sek. velka, per BKT	92.7	95.9	97.0	95.5	95.0

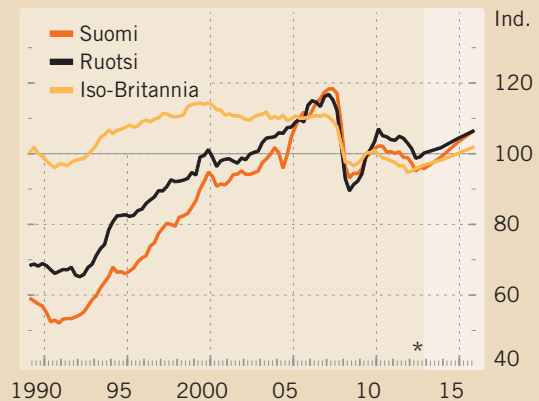
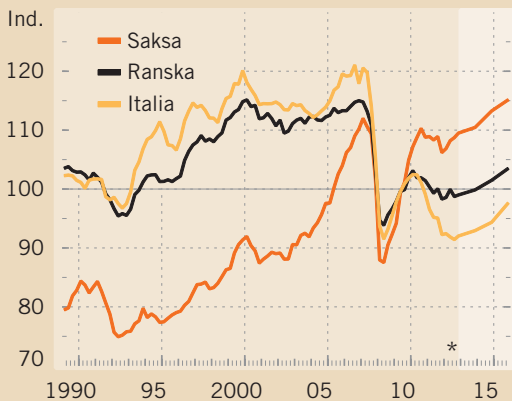
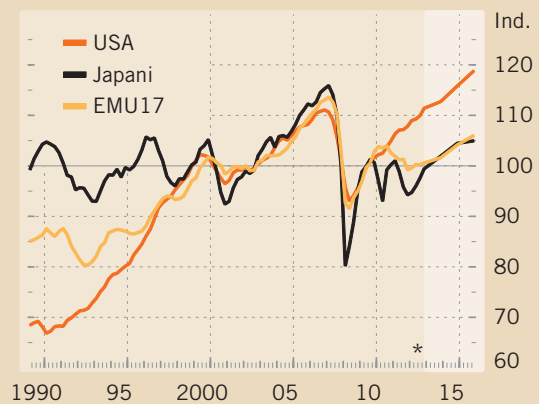
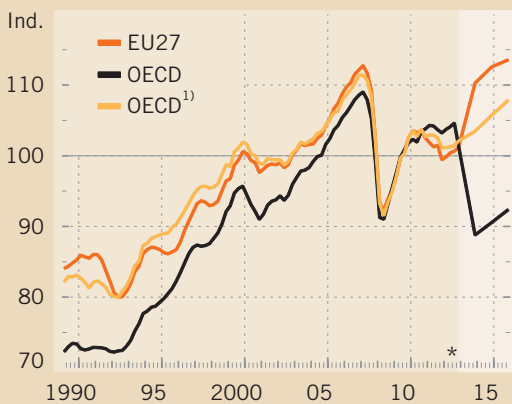
Lähteet: Euroopan komissio, kansalliset tilastot.

lisääntyy, mikä tukee muiden euromaiden kasvua. Saksan vaihtotaseen ylijäämä pysyy kuitenkin hälyttävän korkeana. Euroalueen inflaatio on ollut selvästi keskuspankin ”alle, mutta lähellä 2 prosenttia” -tavoitteen alapuolella, työttömyys 12 prosentissa ja korot matalina. Inflaatio on hidastunut, kun raaka-aineiden hintojen vaihtelu on vaihteeksi tasaantunut ja muiden kuin energiaraka-aineiden hinnat jopa hieman laskeneet. Energian ja ruoan hintojen noususta puhdistettu niin sanottu ydininflaatio on pysynyt prosentin tuntumassa kesästä 2013 lähtien ja painui

lokakuussa jo alle prosenttiin. Deflaatiopelko on aiheellinen, jos taloustilanne esimerkiksi Ukrainan kriisin eskaloitumisen takia jälleen heikkenisi tai euro vahvistuisi vielä nykyiseltä vahvalta tasoltaan. Keskuspankki voi tarvittaessa vielä laskea koron nolnaan ja turvautua ns. epätavanomaisiin elvytyskeinoihin.

Euroalueen finanssipolitiikka jatkuu kireänä pitkään. Vakaus- ja kasvusopimuksessa säädetyn 3 prosentin budjettialijäämän BKT-suhderaja rikottiin vuonna 2013 yhdeksässä 18 jäsenmaas-

Teollisuustuotannon määrä kausitasoitettuna (2010 = 100)

1) 11 tärkeintä länsivientimaata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

Lähteet: OECD, Tulli, Tilastokeskus.

ETLA S14.1/k01

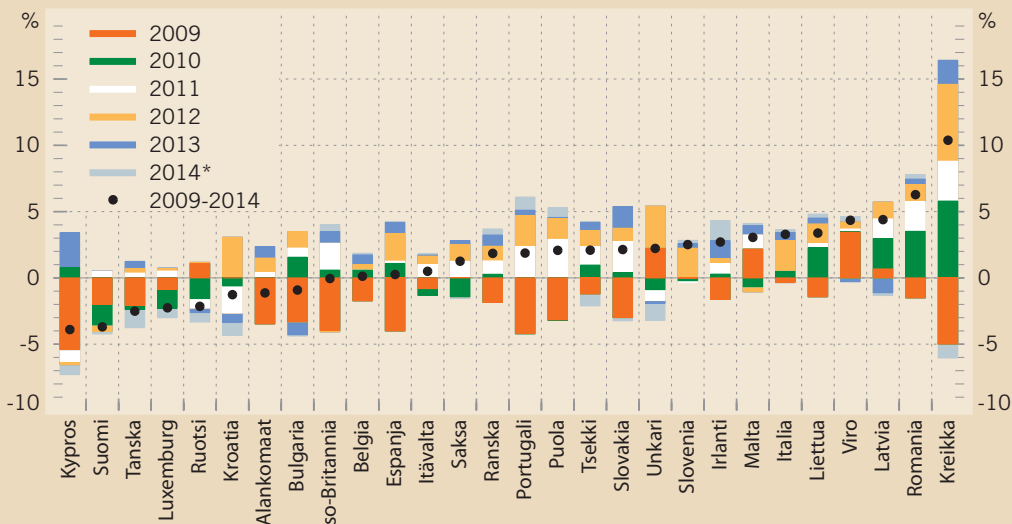
FINANSSIPOLITIikka SUOMESSA JA EU-MAISSA

Kuvio 1 näyttää arvion siitä, kuinka EU-maat ovat harjoittaneet finanssipolitiikkaa vuodesta 2009 alkaen.¹ Se näyttää päätösperäisen finanssipolitiikan muutokset mitattuna rakenteellisen budjettialijäämän muutoksilla. Kuviosta voidaan ensinnäkin havaita yhtenäinen finanssipoliittinen elvytysliike vuonna 2009 osana Euroopan unionin yhteistä elvytysuunnitelmaa. Toisaalta vuodesta 2010 alkaen, EU-maat ovat hajaantuneet finanssipolitiikan harjoittamisessaan. Pahimmin kriisistä kärsineet ja velkaantuneet euroalueen maat kuten Portugali, Kreikka, Irlanti ja Italia ovat sopeuttaneet julkisen talouden budjettijäämää yhteensä noin 3.6–15.4 prosenttia BKT:stä vuodesta 2010 alkaen. Toisaalta korkeamman luottoluokituksen maat, kuten Suomi, Tanska, Ruotsi ja Alankomaat ovat kriisin aikaisessa politiikassa tukeutuneet kevyempään finanssipolitiikkaan. On huomionarvoista, että erityisesti Suomen fi-

nanssipolitiikka on ollut eurooppalaisittain selvästi ekspansiivista (-3.7 prosenttia BKT:stä), joskin samansuuntaista muiden Pohjoismaiden kanssa.

Finanssipolitiikan eroja ovat voimakkaasti sanelleet uuden velan velanhoitokustannusten erot EU- ja erityisesti euroalueen maissa (Kuvio 2). Suomi, joka on nauttinut alhaisista uuden velan hoitokustannuksista koko kriisin ajan, on voinut turvautua ekspansiiviseen politiikkaan ilman, että se olisi toistaiseksi näkynyt riskipreemioiden tai valtionlainojen korkojen kasvuna. Toisessa ääripäässä useat kriisiin joutuneet maat ajautuivat ulos velkakirjamarkkinoilta ja markkinaehtoiset lainat korvattiin tukijärjestelyillä. Samalla finanssipolitiikkaa on täytynyt kiristää selvästi. Saksa, joka nauttii joukkovelkamarkkinoilla erityisase- masta, on myös harjoittanut kireää, joskin kriisimaita selvästi keveämpää finanssipolitiikkaa.

Kuvio 1 Finanssipolitiikka on EU-maissa

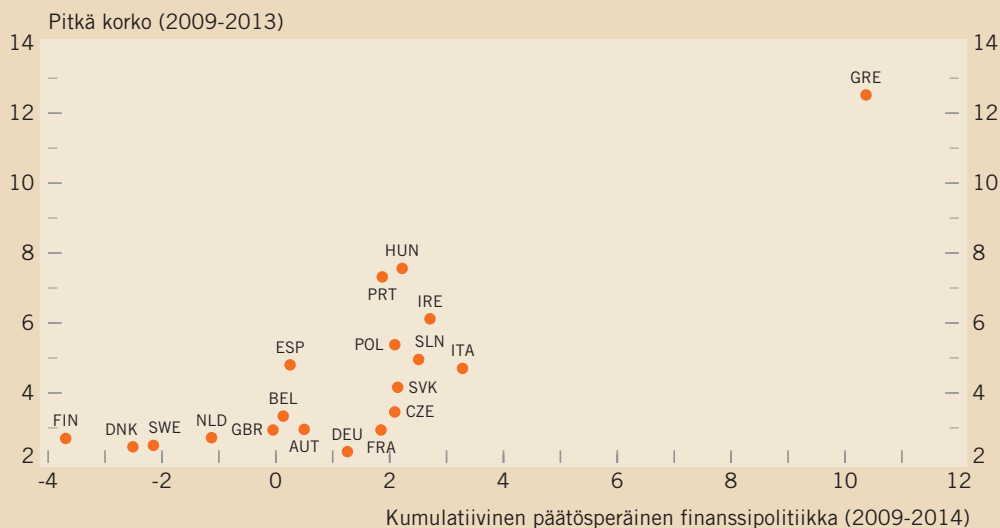

Lähde: AMECO.

ETLA S14.1/b262

¹ Vaikka päätösperäisen finanssipolitiikan arvio on epävarma yli ajan, vertailu maiden välillä ei ole oletettavasti yhtäläillä herkkä samoille haasteille.

Kuvio 2 Pitkät korot ovat rajoittaneet finanssipolitiikkaa

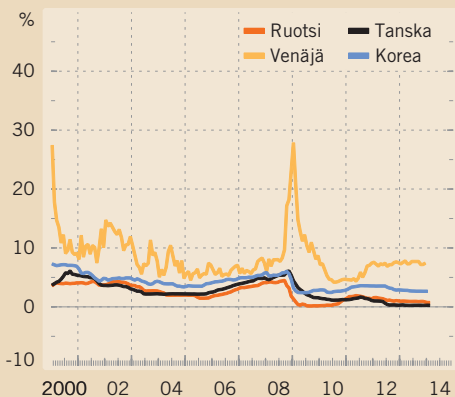
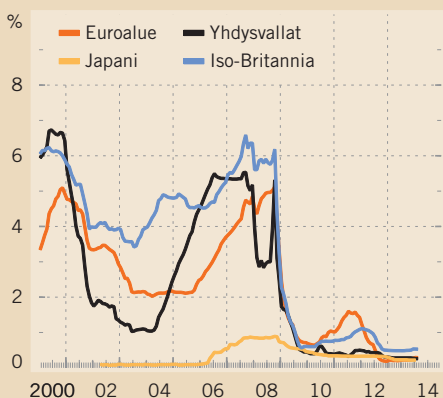
Lähteet: OECD Economic Outlook, No. 94, Euroopan komission talviennuste 2014.

ETLA S14.1/b263

ta. Julkisen velan 60 prosentin BKT-suhde alittui vain kolmessa maassa. Julkisen sektorin tasa-painottaminen on vaikeaa ja aikaa vievää, kun vahvaa talouskasvua ei ole näköpiirissä. Lisäku-ria toivotaan uusista säännöistä (ks. erityisteema s. 34).

Euroalueen BKT:n kasvu jäi viime vuonna -0.4 prosenttiin. Vuonna 2014 kasvu kiihtyy, mutta jää vain prosenttiin. Pidemmän aikavälin kasvunäky-mät pysyvät vaimeina julkisen sektorin tasapai-nottamisen ja väestön ikääntymisen hidastamana.

Keskeisiä 3 kk:n korkoja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S14.1/k05

Venäjän talouskehitys heikkeni vuoden 2013 ai-kana selvästi. BKT lisääntyi vain 1.3 prosenttia edellisestä vuodesta. Hidastumisen taustalla oli erityisesti energian hinnan tasaantuminen. Ener-gian kallistumiseen perustunut kotimaisen kysyn-nän kasvustrategia joutui ongelmiin.

Ukrainan kriisin syventyminen käytännöllisesti katsoen Krimin niemimaan valtaukseksi paljas-ti Venäjän talouden haavoittuvuuden. Kriisi lisä-si epävarmuutta Venäjän talouskehityksestä jo kriisin alkuvaiheessa, mikä johti pääomapakoon, ruplan kurssin tuntuvaan heikentymiseen ja ra-hapolitiikan tuntuvaan kiristämiseen.

Mahdollinen kriisin syveneminen olisi Venäjälle paljon pahempi ongelma kuin muulle maailmal-le, joskin sekä EU että eritoten Suomi kärsisivät myös tuntuvasti. Kriisin syveneminen vaikuttaisi Venäjän talouteen epävarmuuden kasvun vai-mentaman talouskehityksen ja talouspakotteiden supistaman ulkomaankaupan kautta. Mahdollis-ten ulkomaankaupparajoitusten vaikutukset olisi-vat rankat. Venäjän osuus EU:n viennistä on run-sas seitsemän prosenttia ja osuus tuonnista noin 11 prosenttia. Venäjän viennistä suuntautuu EU-alueelle 45 prosenttia ja tuonnista 34 prosenttia. Erityisongelma on luonnollisesti energia, joka on Venäjän tärkein vientituote ja jonka suhteen EU on erityisen haavoittuvainen. Hinta kohoaisi krii-sin olennaisesti pahentuessa aluksi tuntuvasti, mutta hinnan nousu hydyttäisi kysynnän. Venä-jän olisi sellaisessa tilanteessa vaikea hyötyä öljyn tuntuvasta kallistumisesta, koska logistiikka on suuntautunut erityisesti EU-vientiin. Olisi kaikkien etu rauhoittaa tilanne nopeasti.

RAAKA-AINEIDEN HINTAKEHITYS

Raakaöljyn (Brent) kansainvälinen dollarihint-a on ollut verraten vakaa huhtikuusta 2011 alkaen. Hinta on toki heilahdellut, mutta trendi on ollut hieman aleneva. Yhdysvaltojen liuskeöljyn ja kaa-sun tuotannon voimakas kasvu vähensi USA:n tuontitarvetta. USA:n tuonnin aleneminen pus-kuroi raakaöljyn hintapaineita Lähi-idän ja Poh-jois-Afrikan öljyn tuotanto-ongelmien aikana ja pienensi muun muassa kalliin eurooppalaisen

kaasun hintapaineita. Raakaöljyn (Brent) dollari-hinta oli maaliskuun puolivälissä vajaat 110 dollaria tynnyriltä, pari prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Hiilen hinta oli helmikuussa hampurilaisen HWWI-indeksin mukaan 16 prosenttia vuodentakaisesta. Liuske-energiatuotanto on vähitellen lisääntymässä myös Yhdysvaltojen ulkopuolella. Kiinan liuskekaasun tuotanto kasvaa jo nopeasti kivihiilen käytön haittojen kannustamana. Venäjä on puolestaan aloittanut koeporaukset maailman suurimmilla liuskeöljykentillä. Euroopassa pisimmälle ehtineessä Puolassa on meneillään koeporausjakso liuskekaasun hyödyntämiseksi. Kaupallisen toiminnan odotetaan alkavan vuosina 2015–2016. Mikäli energia pysyy ennustetusti kalliina, liuske-energiatuotannon kasvu helpottaa kysynnän kasvun tyydyttämistä.

Ukrainan kriisi ei vuoden 2014 maaliskuun puoliväliin mennessä juuri vaikuttanut raakaöljyn hintaan. Potentiaalinen kauppasota tai jopa sodan syttyminen nostaisivat öljyn hintaa tuntuvasti niistä seuraavien tarjontaongelmien takia. Tilanteen ennustetaan rauhoittuvan.

Raakaöljyn hinnan odotetaan alenevan tänä vuonna noin 4 prosenttia, jos Ukrainan kriisin löydetään rauhanomainen ratkaisu. Hinnanlaskun odotetaan jatkuvan vielä vuonna 2015, jolloin raakaöljyn kansainvälisen hinnan (Brent) odotetaan asettuvan 95 dollarin tuntumaan tynnyriltä. USA:n WTI-laatu pysyy edelleen Brent-laatua halvempaan liuskeöljyn tuotannon kasvun ja raakaöljyn vientikiellon takia.

Raaka-aineiden pl. energia dollarihinnat ovat alentuneet raakaöljyn tapaan vuoden 2011 huhtikuusta, jolloin ne olivat nousseet edellistä kesän 2008 hintahuippua korkeammiksi. Hinnat olivat helmikuussa 2014 neljänneksen alemmat kuin vuoden 2011 hintahuipussa, mutta edelleen keskimäärin yli kaksinkertaiset vuosituhatteen alkuun verrattuna. Vuodentakaiseen verrattu pudotus oli yhdeksän prosenttia. Ruoan dollarihinta putosi vuodessa vajaat 14 ja värimetallien hinnat runsaat 14 prosenttia.

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat, 2010=100

12 kk:n muutokset

Lähteet: HWWI, Suomen Pankki.

ETLA S14.1/k03

Muiden kuin energiaraaka-aineiden hintojen lasku heijastaa kysynnän hidasta kasvua ja toisaalta tarjonnan reagoimista vuosituhanneen alusta keskimäärin kaksinkertaistuneisiin hintoihin. Kokonaisuutena muiden kuin energiaraaka-aineiden hinnat laskevat tänä vuonna viisi prosenttia. Ensi vuonna hinnat laskevat pari prosenttia, vaikka ne ovat nousussa vuoden aikana. Mikäli euron arvo dollareissa pysyy oletetussa 1.33 dollarissa ja ennusteet toteutuvat, raaka-aineet vaimentavat inflaatiokehitystä selvästi vuosina 2013–2015.

MAAILMANKAUPPA

Maailmankaupan määrä lisääntyi vuonna 2013 hollantilaisen CPB-tutkimuslaitoksen mukaan 2.7 prosenttia ja kaupan dollarimääräiset hinnat laskevat 0.9 prosenttia.

Maailmankaupan kasvu alkaa vähitellen kiihtyä taloustilanteen paranemisen myötä. Maailmankauppa lisääntyi vuonna 2012 hitaammin kuin teollisuustuotanto, mutta vuonna 2013 sen tuotantoa nopeampi kasvu alkoi ennakoida talouskäännettä. Kaupan kasvun odotetaan kiihtyvän 4.5 prosenttiin vuonna 2014 ja 5–6 prosenttiin vuosina 2015–2016. Kysynnän viriäminen heijastuu myös maailmankaupan hintoihin, jotka nousevat tänä ja ensi vuonna hieman.

Ukrainan kriisi saattaa eskaloitua kauppasodaksi, jossa Venäjä, Ukraina, USA ja EU olisivat keskeisiä osapuolia. Kauppasota olisi hyvin turmiollista niin maailmankaupan kuin talouskasvun kannalta. Se vaikuttaisi Venäjän talouteen suoraan maan sisäistä talouskehitystä vaikeuttamalla ja pienentämällä maan energiavienttiä ja Venäjälle välttämättömyyksiä. Luonnollisesti myös Ukrainan talous olisi suurissa vaikeuksissa, mutta se ei olisi keskeistä globaalien talousvaikutusten näkökulmasta. EU kärsisi suuresta riippuvuudesta Venäjän energiasta. Ainakin alkuvaiheessa todennäköinen energian kallistuminen lisäisi EU:n ja muun maailman kustannuksia ja hidastaisi talouskasvua. Kauppasota lisäisi epävarmuutta tulevasta vaarantamalla myös euroalueen heiveröisen elpymisen. Yhdysvallat kärsisi toimista epäsuorasti muun maailman talouskehityksen heikentyessä.

Kansainväliset Suhdanteet -aikakauskirja

Kansainväliset Suhdanteet -raportti esittää Suhdannetta yksityiskohtaisemmin kansainvälisen talouden merkittävimmät viimeaikaiset tapahtumat sekä todennäköisimmän suhdannekehityksen. Tavoitteena on antaa esimerkiksi yritysjohdolle selkeää, valmiiksi mietittyä tietoa päätöksenteon tueksi. Lukijalle tarjotaan samalla mahdollisuus omaehtoiseen, kriittiseen arviointiin vertaamalla keskeisten ennustajien arvioita sekä tarkastelemalla graafisesti keskeisimpien talouden muuttujien viimeaikaista kehitystä.

Raportti ilmestyy kaksi kertaa vuodessa suomenkielisenä pdf-versiona. Lisäksi raportista on saatavana verkkoversio. Elektronisen version kuvat päivitetään kerran kuukaudessa ja ennustetaulukot neljä kertaa vuodessa. Nettisivulta on tulostettavissa paperiraportissa olevan informaation ohella laadukkaita värikalvoja ja suhdannekehitykseen raporttia syvemmin porautuvia artikkeleita. Luonnollisesti sivulle on kerätty myös lukuisa joukko muita hyödyllisiä www-sivujen osoitteita. Raportti täydentää olennaisesti Suhdanne-julkaisusta saatavaa kansainvälisen talouden tietoutta.

Kansainväliset Suhdanteet kestopilauksena
100 euroa (pdf).

Internet osoitteet: <http://www.etla.fi/kansuh> ja
<http://www.etla.fi/kansuhE>.

WORLD TRADE AND WORLD COMMODITY PRICES 2012–2014

-katsaus sisältää arvion sekä maailmankaupan että raaka-ainehintojen näkymistä parin seuraavan vuoden aikana. Raaka-aineosiossa esitetään arviot mm. useiden kymmenien yksittäisten hyödykkeiden ja hyödykeryhmiä markkinoista ja hintojen kehityksestä sekä dollareissa että euroissa. Katsaus on englanninkielinen sisältäen suomenkielisen tiivistelmän.

World Trade and World Commodity Prices -katsaus ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, toukokuussa ja loka-marraskuussa. Katsaus laaditaan Euroopan suhdanneinstituutien liiton AIECE:n maailmankauppa- ja raaka-aineiden hinnat -työryhmässä, jossa ETLA on jäsenenä.

Kestopilauksena 160 euroa/vuosi (pdf).

Suhdannenäkymät-raportti (s. 20).

Katso tarkemmin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

TAVARAVIENTI KASVAA TUNTUVASTI JO TÄNÄ VUONNA VIENTIKYSYNNÄN VOIMISTUESSA

Tavaraviennin määrä lisääntyi viime vuonna 0.3 prosenttia, eli täsmälleen saman verran kuin ennustimme viime vuoden maaliskuussa. Viime kesän ja alkusyksyn tilastot olivat kuitenkin niin heikot, että katsoimme syyskuussa aiheelliseksi alentaa vuoden 2013 vientiennustetta. Suurista toimialoista metsä- ja kemianteollisuuden vienti kehittyi kuitenkin odotettua suotuisammin, kun taas teknologiateollisuuden vienti jäi jonkin

verran arvioitua pienemmäksi. Vuoden viimeisellä neljänneksellä kauan odotettu viennin nousu tapahtui lisääntyneen EU-viennin ansiosta. ETLA arvioi, ettei nousu ole tilapäinen vaan että vienti on aidosti lähdössä kasvuun.

Vuosina 2007–2012 Suomen tavaraviennin kasvu jäi selvästi vientikysynnän kasvua pienemmäksi, mikä suurelta osin johtui Nokian heikentyneestä markkina-asemasta ja viennistä. Viime vuonna vientimme kasvoi jo lähes samaa tahtia

Tavara- ja palveluvienti

	Arvo ¹⁾		Määrä ²⁾					Keskimäärin	
	Mrd. e 2013*	%-osuus 2013*	Muutos ed. vuodesta, %				2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E				
Maa- ja metsätalous									
sekä kaivannaistoiminta	1.4	2.4	0.2	5.9	7	6	6	5.1	7
Puutavateollisuus	2.4	4.2	0.8	9.1	3	4	5	-0.4	4
Paperiteollisuus	8.8	15.8	-0.1	3.0	2	2	1	-1.1	2
Metallien jalostus	6.5	11.6	-4.0	-0.8	4	4	4	2.6	4
Metallituotteet	1.5	2.7	-4.8	9.0	0	2	2	1.3	2
Koneet ja laitteet	7.5	13.4	-2.1	-6.8	2	7	8	-5.6	7
Kulkuneuvot	2.1	3.8	12.1	-5.2	58	34	17	-16.7	21
Elektroniikka- ja sähköteoll.	6.4	11.4	-2.7	-14.2	-2	2	3	-13.8	3
Elintarviketeollisuus	1.4	2.5	-0.3	0.2	3	2	2	-0.9	3
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus									
	0.7	1.4	0.2	2.5	2	3	4	-0.4	3
Kemianteollisuus									
	13.8	24.7	1.9	7.2	5	4	4	4.1	4
Muu teollisuus									
	3.4	6.0	..	..	..	..	..	..	..
Tavaravienti yht.³⁾	56.3	100.0	-0.3	0.3	4.5	5.4	4.7	2.7	3.8
Tavaravienti pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus¹⁾	49.9	88.6	..	..	..	..	..	-1.2	5
Tavara- ja palveluvienti³⁾	77.6	..	-0.2	0.3	3.7	4.6	4.2	2.1	3.5

¹⁾ Toimialojen viennin arvo tullitilaston mukaan.

²⁾ Määrän muutokset, ETLAn laskelma.

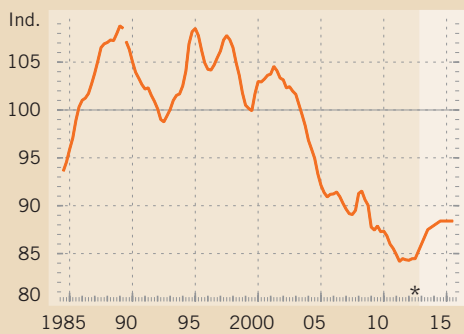
³⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

kuin vientikysyntä. Kansainvälisen ennusteen mukaan vientikysyntä nousee tänä vuonna tuntuvasti ja sen myötä myös tavaraviennin elpyy. Vientiennusteen perustuu oletukseen, että Ukrainan kriisi ratkeaa rauhanomaisesti eikä merkittävästi vaikuta Venäjän-vientiimme.

Näistä lähtökohdista arvioimme nyt, että tavaraviennin määrä kasvaa tänä vuonna 4.5 prosent-

Vaihtosuhte (2000=100)

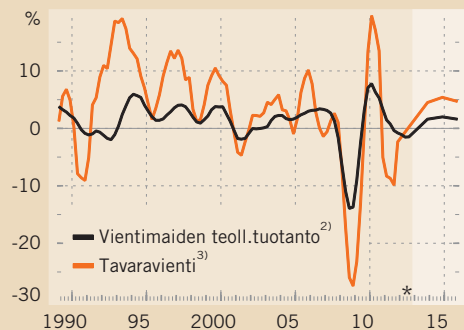
Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

Vienti- ja tuontihintojen neljän neljänneksen liukuvien keskiarvojen suhde.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S14.1/u01

Vientimaiden teollisuustuotanto ja tavaraviennin määrä¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista.

2) 11 OECD-maata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

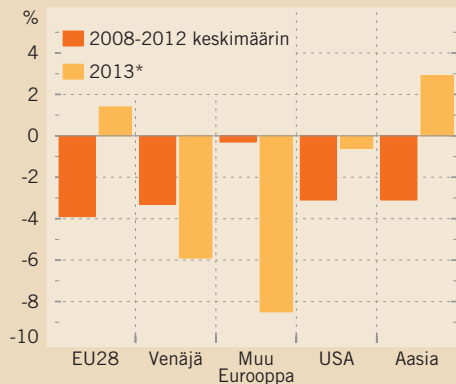
3) Vuoteen 1991 asti länsivienti.

Lähteet: Tulli, OECD.

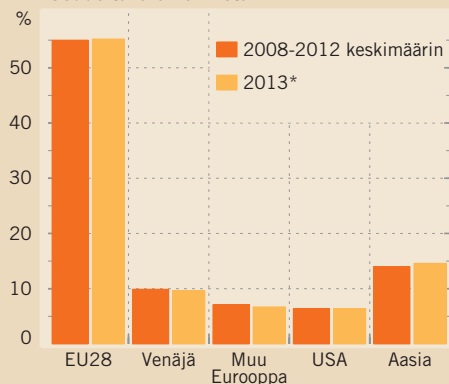
ETLA S14.1/x01

Suomen vientimarkkinoiden kasvu ja vienti alueittain

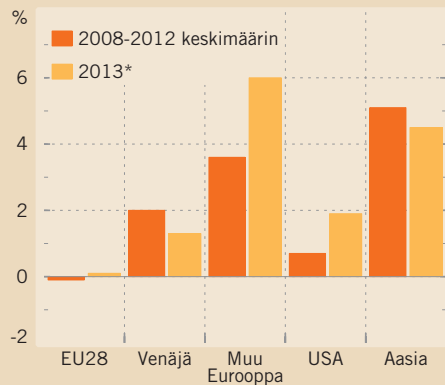
Tavaraviennin arvon kasvu alueittain

Osuus tavaraviennistä

Kokonaistuotannon muutos

Lähteet: Tulli, IMF.

ETLA S14.1/x08

Vienti EU-maihin, Aasiaan ja Pohjois-Amerikkaan lisääntyi viime vuonna

Suomen koko tavaraviennin arvo supistui viime vuonna 1.5 prosenttia edellisvuodesta. Vienti EU28-alueelle nousi arvoltaan 1.4 prosenttia ja vienti euroalueelle 2.3 prosenttia. Vienti Euroopan unionin ulkopuolelle väheni 5 prosenttia.

EU28-maiden osuus Suomen tavaraviennin arvosta vuonna 2013 oli 55.2 prosenttia ja EU15-maiden osuus 46 prosenttia. Edellisvuoteen verrattuna EU28-maiden osuus nousi 1.6 prosenttiyksikköä ja EU15-maiden 1.4 prosenttiyksikköä. Ruotsi pysyi edelleen Suomen tärkeimpänä vientimaana, ja sen osuus oli 11.6 prosenttia. Saksa oli toiseksi merkittävin vientimaa 9.7 prosentin osuudellaan. Alankomaiden vientiosuus oli 6.2 prosenttia ja Ison-Britannian 5.2 prosenttia.

Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä) oli toiseksi merkittävin vientialue, ja sen osuus oli 12.5 prosenttia. Kiinan osuus koko tavaraviennistä oli 4.9 prosenttia ja Japanin 1.8 prosenttia. Etelä-Korean vientiosuus nousi 1.5 prosenttiin. Muu Eurooppa (pl. EFTA-maat) oli kolmanneksi tärkein vientialue 12 prosentin osuudella, koska Venäjä oli Suomen kolmanneksi suurin vientimaa 9.6 prosentin osuudella. Pohjois-Amerikan vientiosuus oli 7.7 prosenttia ja EFTA-maiden 4.2 prosenttia. Afrikan osuus oli 2.3 prosenttia. Etelä-Amerikan vientiosuus oli 2.1 prosenttia ja Lähi- ja Keski-idän niinikään 2.1 prosenttia.

Vienti Aasiaan (pl. Lähi- ja Keski-itä) kasvoi viime vuonna prosentin vuodentakaisesta. Vienti Kiinaan lisääntyi arvoltaan 6 prosenttia, mutta toimitukset Japaniin vähenivät 7 prosenttia. Vienti Etelä-Koreaan kohosi arvoltaan peräti 21 prosenttia. Vientimme Venäjälle väheni vuonna 2013 arvoltaan 6 prosenttia edellisvuodesta. Toimitukset Pohjois-Amerikkaan kohosivat 2 prosenttia. Etelä-Amerikkaan vietyjen tavaroiden arvo sen sijaan väheni 28 prosenttia. Lähi- ja Keski-itään vietyjen tavaroiden arvo nousi 10 prosenttia, vaikka vienti Saudi-Arabiaan supistui 31 prosenttia.

Tavaraviennin määrä kääntyi viime vuonna 0.3 prosentin kasvuun

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaraviennin määrä kasvoi viime vuonna 0.3 prosenttia edellisvuodesta. Vienti kehittyi siten selvästi yleisesti odotettua paremmin.

Ensimmäisellä neljänneksellä tavaraviennin määrä supistui 2 prosenttia, toisella neljänneksellä 0.1 prosenttia ja kolmannella neljänneksellä 1.7 prosenttia vuodentakaisesta. Vuoden viimeisellä neljänneksellä tavaraviennin määrä kääntyi 4.9 prosentin kasvuun vuodentakaisesta, kun vienti EU-alueelle lisääntyi.

Kausitasoitettuna tavaraviennin määrä kuitenkin kasvoi ensimmäisellä neljänneksellä 1.7 prosenttia ja toisella neljänneksellä 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kolmannella neljänneksellä tavaraviennin määrä väheni 0.9 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Vuoden viimeisellä neljänneksellä kausitasoitettu vientimäärä nousi 3.6 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Koksin ja öljytuotteiden vienti jatkui hyvin vahvana viime vuonna ja lisääntyi laskelmiemme mukaan noin 17 prosenttia edellisvuodesta. Kaivannaistuotteiden, puutavara-teollisuuden sekä metallituotteiden vientimäärä kohosi 9 prosenttia. Nahka- ja kenkäteollisuuden vienti oli vajaan 5 prosentin ja vaatteiden vajaan 4 prosentin nousussa. Paperiteollisuuden vienti kääntyi 3 prosentin kasvuun. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden (ml. lääkkeet) vienti kasvoi runsaan prosentin. Elintarvikkeiden vienti jäi edellisvuoden lukemiin.

Kaikkien muiden toimialojen vienti jäi vuodentakaista pienemmäksi. Eniten väheni sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vienti, runsaat 14 prosenttia, kun viestintälaitteiden vientimäärä odotetusti putosi 62 prosenttia Nokian matkapuhelimien tuotannon lopettamisen myötä. Sähkölaitteiden vienti supistui vajaat 4 prosenttia. Koneita ja laitteita vietiin vajaat 7 prosenttia edellisvuotista vähemmän. Kulkuneuvo-teollisuuden toimitukset putosivat 5 prosenttia, kun moottoriajoneuvojen vienti laski 4 prosenttia ja muiden kuluneuvojen 7 prosenttia. Kumi- ja muovituotteiden vienti oli 4 prosentin laskussa. Rakennusaineteollisuuden vientimäärä väheni 3 prosenttia ja tekstiilien 2 prosenttia. Metallien jalostuksen vienti jäi vajaan prosentin vuodentakaista pienemmäksi.

Tavaroiden vientihinnat laskivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 1.8 prosenttia vuodentakaisesta. Tilastokeskuksen vientihintaindeksi putosi 1.6 prosenttia edellisvuodesta.

tia. Kasvuluku on sama kuin syyskuussa ennustettu, mutta eri toimialojen ennusteet ovat jonkin verran muuttuneet. Kemian- ja puutavarateollisuuden sekä metallituotteiden ja kulkuneuvojen vienti kasvaa aiemmin arvioitua enemmän. Moottoriajoneuvojen tuotantoa ollaan lisäämässä, mikä nostaa kulkuneuvojen vientiä tuntuvasti. Koneiden sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vienti on viime aikoina sujunut odotettua heikommin, joten näiden toimialojen ennusteita on korjattu alaspäin. Metallien jalostuksen vientienuste pysyy ennallaan. Ensi vuonna tavaravientimme kasvaa 5.4 prosenttia, kun EU-maiden vientikysyntä selvästi nousee.

Palvelut mukaan lukien viennin arvioidaan tänä vuonna kasvavan 3.7 prosenttia. Ensi vuonna koko tavara- ja palveluvienti kasvaa noin 4.5 prosenttia. Palveluiden vientiä on hyvin hankalaa ennustaa. Kansainvälisten konsernien sisäinen liike-elämän palvelujen kauppa on suurin erä, sen osuus on 30 prosenttia. Tietojenkäsittelypalveluiden osuus palveluviennistä nousi erittäin voimakkaasti vuonna 2008 ja viime vuonna sen osuus oli noin 20 prosenttia. Maksutasetilaston mukaan rojaltien, lisenssimaksujen ja tekijänpalkkioiden osuus oli viime vuonna 12 prosenttia, matkailun osuus oli 13 prosenttia ja kuljetusten 10 prosenttia. Näiden viiden ryhmän yhteenlaskettu osuus palveluviennistä on 85 prosenttia.

KEMIANTEOLLISUUDESTA ON TULLUT VIENNIN VETURI

Kemianteollisuus on nykyisin viennin arvo-osuuksilla mitattuna suurin toimiala. Öljytuotteiden osuus koko tavaravientimme arvosta oli viime vuonna runsaat 12 prosenttia. Arvioimme, että öljytuotteiden viennin määrän vahva kasvu jatkuu tänä vuonna noin 7 prosentin ja ensi vuonna runsaan 6 prosentin tahtia. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden (ml. lääkeaineet) osuus koko viennin arvosta oli viime vuonna runsaat 10 prosenttia. Niiden vienti lisääntyy tänä vuonna noin 2 prosenttia ja ensi vuonna vajaan 2 prosenttia. Kumi- ja muovituotteiden viennin odotetaan kääntyvän 4 prosentin kasvuun tänä vuonna, ja kasvu jatkuu ensi vuonna 2 prosentilla.

Paperiteollisuus on arvo-osuuksilla mitattuna toiseksi suurin toimiala. Alan vienti kääntyi jo viime vuonna 3 prosentin kasvuun. Kasvu tuli lähinnä kartongin ja sellun lisääntyneestä viennistä. Paperiteollisuus sai kuluvan vuoden tammikuussa uusia tilauksia arvoltaan 8.7 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Viime vuoden tammikuun vertailuluku oli tavanomaista korkeampi, minkä takia tammikuun prosenttiluku antaa liian huonon kuvan todellisesta tilanteesta. Verrattuna joulukuun lukemiin, paperiteollisuuden uusien tilausten arvo kohosi tammikuussa 12 prosenttia. Vientimaiden paperin ja kartongin kysyntä vaikuttaa tietysti ensisijaisesti tilauskannan kehitykseen. Suomalaiset paperin valmistajat ovat kuitenkin suuria kansainvälisiä konserneja, joten ne voivat myös itse päättää, minkä maan tehtaassa tilattuja eriä ne valmistavat. Paperiteollisuuden viennin arvioidaan lisääntyvän noin 2 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna, kun myös paperin kysyntä elpyy.

Koko maailman teräksen tuotanto väheni kuluvan vuoden tammikuussa 0.4 prosenttia vuodentakaisesta kansainvälisen teräsjärjestön (World Steel Association) tilastojen mukaan. Kiinan tuotanto supistui 3.2 ja koko Aasian 1.5 prosenttia. EU28-maiden tuotanto sen sijaan nousi 7.3 prosenttia ja muun Euroopan runsaan prosentin. Pohjois-Amerikan tuotanto väheni 0.6 prosenttia. Suomen teräksen tuotanto kohosi tammikuussa 9.7 prosenttia, mikä oli selvästi enemmän kuin EU:ssa keskimäärin. Metallien jalostuksen viennin määrän arvioidaan tänä vuonna kääntyvän 4 prosentin kasvuun. Ensi vuonna toimialan viennin kasvu jatkuu 4 prosentin tahtia.

Koneiden ja laitteiden viennin määrä supistui viime vuonna vajaan 7 prosenttia, kun vienti Venäjälle, Ruotsiin, Yhdysvaltoihin, Alankomaihin ja Isoon-Britanniaan väheni. Toimitukset Kiinaan, Saksaan, Ranskaan, Etelä-Koreaan ja Norjaan lisääntyivät. Kone- ja metallituoteteollisuuden uusien vientitilausten arvo väheni loka-joulukuussa 19 prosenttia vuodentakaisesta, mutta se kasvoi 2 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Vientitilauskanta oli vuoden lopulla 11 prosenttia alemmalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Koneiden ja

laitteiden vientimäärän arvioidaan kääntyvän 2 prosentin kasvuun tänä vuonna. Ensi vuonna kasvuvauhdin odotetaan kiihtyvän 7 prosenttiin.

Matkapuhelimien tuotannon loputtua Salon tehtaalla sähkölaitteiden (toimiala C27) viennin arvo oli viime vuonna jo toista vuotta suurempi kuin tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden (toimiala C26) viennin arvo. Toimialan C27 osuus koko tavaraviennin arvosta oli 6.8 prosenttia ja toimialan C26 osuus oli 4.6 prosenttia. Viestintälaitteiden (toimiala C263) osuus koko tavaraviennistä oli viime vuonna vain prosentti, ja niiden osuus sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli enää vajaat 9 prosenttia. Kaksi viestintälaitteiden suurinta tavararyhmää ovat sähkölaitteet langallista puhelua tai langallista sähkötystä varten sekä sähköllä toimivien puhelin- tai lennätinlaitteiden osat.

Sähkömoottorien, -generaattorien ja -muuntajien osuus sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna vajaat 44 prosenttia. Mittaus-, testaus- ja navigointilaitteiden osuus oli 13 prosenttia ja niiden viennin arvo nousi 2 prosenttia vuodentakaisesta. Säteilylaitteiden sekä sähkölääkintä- ja sähköterapialaitteiden osuus oli runsaat 7 prosenttia. Niiden vienti lisääntyi arvoltaan 2 prosenttia. Sähköjohtojen ja kytkentälaitteiden osuus oli niinikään runsaat 7 prosenttia. Tietokoneiden ja niiden oheislaitteiden osuus oli vajaat 6 prosenttia. Niiden vienti nousi arvoltaan prosentin edellisvuodesta. Elektronisten komponenttien ja piirilevyjen osuus oli 4 prosenttia, ja niiden vienti kasvoi arvoltaan 5 prosenttia.

Teknologisteollisuuden tilauskantatiedustelun mukaan elektroniikka- ja sähköteollisuuden uusien vientitilausten arvo jäi loka-joulukuussa 13 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Kertyneen tilauskannan arvo oli 15 prosenttia edellisvuotista pienempi. Neljännellä neljänneksellä uusien tilausten arvo kasvoi kuitenkin 25 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Laskelmiemme mukaan viestintälaitteiden vientimäärä (toimiala C263) supistuu tänä vuonna

noin 5 prosenttia ja ensi vuonna se jäänee kulu- van vuoden lukemiin. Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden vienti (toimiala C26) vähenee siten tänä vuonna noin 10 prosenttia. Sähkölaitteiden vienti (toimiala C27) kääntyy vajaan 5 prosentin kasvuun. Sähkölaitteiden viennin kasvumarkkinoita olivat viime vuonna muun muassa Saksa, Kiina, Yhdysvallat, Viro, Etelä-Korea, Norja, Jordania, Alankomaat ja Ranska. Arvioimme, että koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin määrä supistuu tänä vuonna vajaat 2 prosenttia ja kääntyy ensi vuonna noin 2 prosentin kasvuun.

Moottoriajoneuvojen osuus kulkuneuvoteollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna 59 prosenttia ja muiden kulkuneuvojen osuus 41 prosenttia.

Telakkateollisuuden vientitilauuskanta on edelleen heikko. Tänä vuonna toimitetaan risteilyalus ja ensi vuonna sisaralus. Lisäksi toimitetaan jäänmurtaja sekä hätä- ja pelastusalus vuonna 2015.

Moottoriajoneuvojen viennistä 22 prosenttia oli viime vuonna henkilöautojen vientiä. Näistä yli puolet meni Saksaan. Autojen jälleenvienti Suomen kautta Venäjälle pysyy myös lähivuosina vähäisenä. Kun uusi Laukaansuun suursatama (Ust-Lugan satama) Pietarin lähistöllä otettiin käyttöön autojen tuonti suoraan Venäjälle lisääntyi. Lisäksi Venäjän vuonna 2009 asettamat autojen tuontitullit, taloustaantumasta sekä lisääntynyt autojen tuotanto Venäjällä pitävät autojen vientimääriä Suomesta Venäjälle matalalla tasolla.

Uudenkaupungin autotehdas ja Daimler AG sopivat heinäkuussa 2012 Mercedes-Benz A-sarjan autojen valmistamisesta. Sarjatuotanto aloitettiin viime vuoden elokuun lopulla. Nyt tuotantoa ollaan nostamassa kahteen työvuoroon. Vuodesta 2013 vuoteen 2016 autoja aiotaan valmistaa yli 100 000 kappaletta.

Uudessakaupungissa valmistetaan myös Garia Golf -sähköautoja. Valmistusmäärät ovat kuitenkin pienet. Valmet Automotive ja venäläinen Marussia Motors allekirjoittivat maaliskuussa 2012

sopimuksen B2-urheiluauton valmistuksesta. Tuotanto Uudessakaupungissa ei ole vielä käynnistynyt. Tuotantotavoite on useita satoja autoja vuodessa.

Kulkuneuvojen vienti kasvaa tänä vuonna vajaat 60 prosenttia. Moottoriajoneuvojen vientimäärän odotetaan kasvavan noin 90 prosenttia ja laivateollisuuden vajaat 15 prosenttia viimevuotisesta. Laivateollisuuden vienti kasvaa ensi vuonna noin 35 prosenttia ja moottoriajoneuvojen vienti runsaat 30 prosenttia tämänvuotisesta. Koko kulkuneuvoteollisuuden vienti kasvaa noin 35 prosenttia.

Elintarviketeollisuuden vientimäärä jäi viime vuonna edellisvuoden lukemiin. Tänä vuonna alan viennin odotetaan lisääntyvän kolmisen prosenttia. Ensi vuonna toimialan vienti kasvaa noin 2 prosentin tahtia. Noin kolmannes toimialan viennistä suuntautuu Venäjälle, noin viidenes Ruotsiin ja kymmenesosa Viroon. Kärkimaiden joukkoon kuuluvat myös mm. Kiina, Saksa ja Tanska. Elintarvikkeiden vienti lisääntyi viime vuonna arvoltaan prosentin ja juomien vienti 3 prosenttia. Elintarvikkeiden osuus viennistä oli 87 prosenttia ja juomien 13 prosenttia.

Arviot toimialojen viennin kehityksestä vuosina 2014–2016 esitetään sivulla 39 olevassa taulukossa.

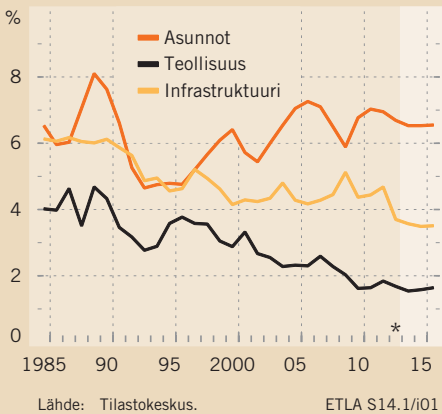
Investoinnit

INVESTOINTIEN LASKU JATKUU TÄNÄ VUONNA

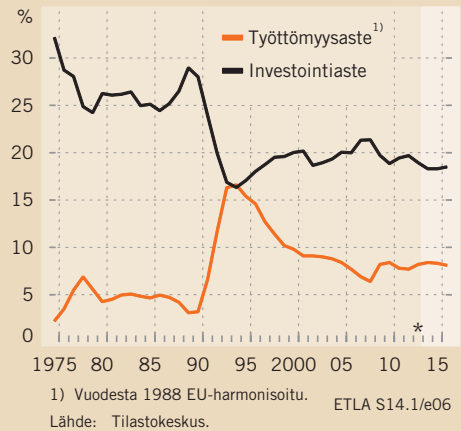
Kokonaistuotannon laskun myötä kansantalouden kiinteiden investointien määrä supistui viime vuonna 4.5 prosenttia. Investoinnit putosivat kaikissa pääomatavararyhmissä. Kotitalo-

udet vähensivät asuinrakennusinvestointejaan 3 prosenttia. Yrityssektori supisti investointihankkeitaan 6 prosenttia. Ainoastaan julkisyhteisöt investoivat viime vuonna lisää, kasvattaen investointien määrää 7 prosenttia.

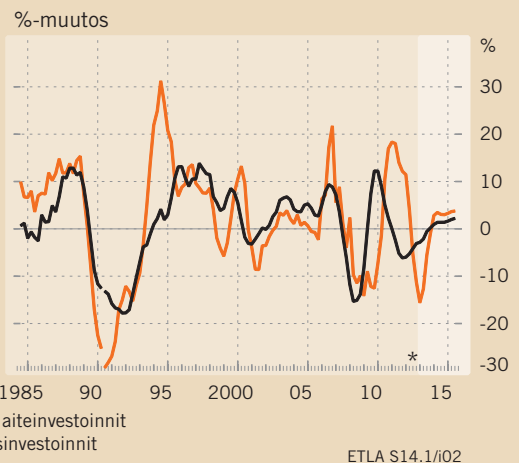
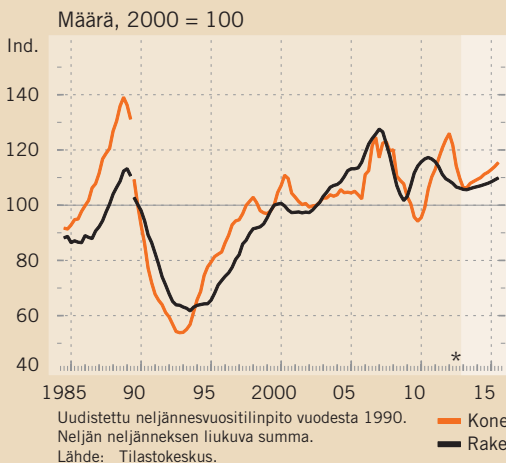
Investoinnit suhteessa BKT:hen

Työttömyysaste ja investoinnit suhteessa BKT:hen

Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestoinnit

Kausitasoitettujen lukujen mukaan investointien lasku jatkui jyrkkänä viime vuoden jälkipuoliskolla eikä nopeaa käännettä ole odotettavissa.

Talouden kaikkien sektoreiden ml. julkisen sektorin heikentynyt tulonmuodostus pitää investointiaktiiviteetin matalana lähimmän puolen vuoden ajan.

Vuoden jälkipuoliskolla viennin elpymisen myötä investointien laskusuuntaus pysähtyy. Yritysten tulonmuodostus paranee pikkuhiljaa ja tuotannolliset investoinnit nousevat maltilliseen kasvuun. Suhdannousun varmistuminen loppu-

vuonna nostaa rakennusinvestoinnitkin syvästä aallonpohjasta.

Viime vuoden matalan pohjavaikutuksen takia koko kansantalouden investoinnit supistuvat kolmatta vuotta peräkkäin, ja laskua tälle vuodelle kertyy 2.5 prosenttia.

YRITYSTEN INVESTOINNIT ELPYVÄT ENSIN

Ensi vuonna investointiaktiiviteetti vahvistuu yrityssektorin vetämänä. Yritysten kannattavuuden kohentuminen ja käyntiasteiden nousu lisäävät tuotannollisten investointien tarvetta. Kone- ja laiteinvestointien odotetaan kohoavan ripeimmin, arviolta 3.5 prosenttia vuodessa.

Kiinteän pääoman bruttomuodostus pääomatavararyhmittäin

Pääomatavararyhmä	2013*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Rakennukset	24.0	65.6	-5.1	-4.2	-1.3	1.4	2.2	-2.6	1.6
Talonrakennukset	20.5	55.9	-5.1	-4.4	-1.3	1.6	2.2	-2.4	1.5
- asuinrakennukset	12.9	35.1	-4.0	-3.0	-2.1	1.4	1.4	1.2	1.0
- muut talonrakennukset	7.6	20.8	-6.8	-6.8	0.0	2.0	3.5	-7.2	2.3
Maa- ja vesirakennukset	3.5	9.7	-5.5	-2.7	-1.3	-0.2	2.1	-4.1	2.5
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	9.8	26.6	14.0	-5.3	-6.5	3.0	3.7	-1.5	1.4
Muut kiinteät investoinnit	2.9	7.8	-8.0	-6.0	4.2	4.1	4.0	-3.5	4.1
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	36.6	100.0	-0.8	-4.7	-2.5	2.0	2.8	-2.3	1.8

Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

Pääomatavararyhmä	2013*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Maa- ja metsätalous	1.5	4.9	-3.5	-2.0	0.0	2.0	1.0	-2.7	0.8
Teollisuus	3.6	11.6	12.5	-10.0	-7.0	5.0	6.0	-6.0	2.2
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1.6	5.1	12.8	0.0	1.0	4.0	12.0	1.0	10.7
Rakentaminen	0.8	2.5	2.5	-12.0	-3.0	2.0	4.0	-6.1	2.2
Asuntojen omistus	12.5	40.0	-4.3	-3.0	-2.1	1.4	1.4	1.0	1.0
Yksityiset palvelut	11.2	35.9	-3.3	-5.0	-2.2	3.3	4.0	-5.0	2.2
Yksityiset investoinnit	31.2	100.0	-1.2	-6.4	-2.5	2.7	3.5	-2.7	2.2
Julkiset investoinnit	5.4	14.9	1.7	6.8	-2.5	-1.9	-2.1	1.5	-1.1
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	36.6	100.0	-0.8	-4.7	-2.5	2.0	2.8	-2.3	1.8

Tuotannollisten investointien elpyminen tukee myös yritysten ja yhteisöjen talonrakentamista. Rakennusinvestointien kasvu jää kuitenkin tavanomaista vähäisemmäksi, koska kotitalouksien korkea velkaantuneisuus ja reaalityulojen heikko kasvu hidastavat asuntoinvestointien kasvua.

Ensi vuonna rakennusinvestointien arvioidaan lisääntyvän 1.5 prosenttia ja vuonna 2016 päästään runsaaseen 2 prosenttiin.

Vuosina 2015–2016 investoinnit kasvavat ripeimmin teollisuudessa ja yksityisillä palvelualoilla.

Teollisuuden investointien odotetaan lisääntyvän kumpanakin vuotena 5 prosenttia. Teollisuuden tuotantokapasiteettia lisäävät investoinnit laajenevat, mutta korvausinvestointeja hitaammin. Teollisuuden suurehkon kasvulukuun vaikuttaa hyvin matala investointiperintö.

Muissa kiinteissä investoinneissa (mm. ohjelmistoinvestoinnit) näkymät pysyvät verraten vahvoina. Yritysten tietopalvelujen ja kotitalouksien viihdepalvelujen kysynnän kasvun vetämänä niissä päästään ennustejaksolla keskimäärin 4 prosentin vuosikasvuun.

ASUNTOJEN UUDISRAKENTAMINEN JÄÄ VAISUKSI

Palvelualan yrityksissä investoinnit laajenevat lähivuosina 3–4 prosentin vuosivauhtia. Liike-elämän investointeja tukee teollisuuden alihankintapalvelujen kysynnän kasvu.

Perinteisen kaupan aloilla investoinnit elpyvät tavanomaista hitaammin, ja niiden kasvu jää keskimääräistä matalammaksi.

Asuinrakennusinvestoinneissa odotetaan päästävän vaatimattomaan 1.5 prosentin vuosikasvuun. Uusien asuntohankkeiden käyntiin lähtöä jarruttavat julkisen talouden menosäästöt ja veronkorotukset, jotka hidastavat kotitalouksien reaalityulojen kasvua.

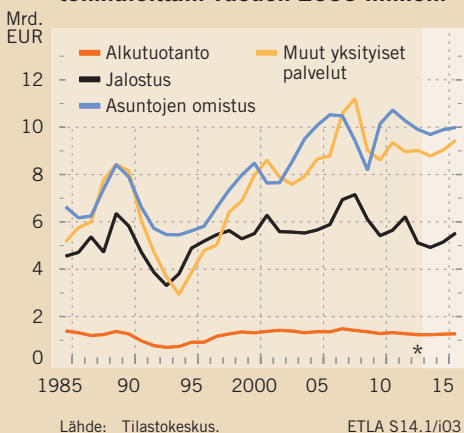
Ennustejakson lopulla suhdannenäkymät kohenuvat merkittävästi, kun kahden ydinvoimalan rakennushankkeet käynnistyvät. Nämä suurhankkeet antavat vahvan kasvusysäyksen maa- ja vesirakennusinvestoinneille vuonna 2016 ja sen jälkeen koko rakentamiseen.

INVESTOINTIASTE VAJOAA LISÄÄ

Kansantalouden investointiaste kääntyi jyrkkään ja pitkäkestoiseen laskuun vuonna 2008, kun finanssikriisi ja elektroniikka-alan kilpailukyyn raju heikkeneminen aiheuttivat suuren ja pysyvän tuotannonmenetyksen. Yritysten tulorahoitus putosi kertaheitolla, mikä alensi myös investointien tasoa.

Kansantalouden investointiaste aleni viime vuonna lähes 1 prosenttiyksiköllä 18.9 prosenttiin. Ennustejaksolla investointiasteen lasku jatkuu, ja kiinteiden investointien suhde kokonaistuotantoon putoaa 18.5 prosenttiin vuonna 2016.

Yksityisten investointien määrä toimialoittain vuoden 2000 hinnoin

Yksityinen kulutus

OSTOVOIMAN KEHITYS JÄÄ VAIMEAKSI

Kotitalouksien palkkasumman kasvu jää ennusteajaksolla vaimeaksi. Vuoden 2013 syksyllä tehdyn työllisyys ja kasvusopimuksen perusteella työvoimakustannusten nousun odotetaan jäävän aiempaa maltillisemmaksi. Julkisen sektorin uusien sopeutustoimien myötä välillisen verotuksen odotetaan kiristyvän, mikä jarruttaa osaltaan reaalisen ostovoiman kasvua. Työpanoksen kysynnän kasvu voimistuu vasta ennustejakson jälkipuoliskolla talouden elpymisen myötä.

PALKKASUMMAN KASVU VAIMENEE

Kotitaloussektorin tulokehitystä hallitsee lähivuosina vaimea palkkasumman kasvu. Viime syksyn tuloatkaisussa sopimuskorotukset olivat aiempaa selvästi maltillisemmat. Lisäksi työpanoksen kasvu jää vähäiseksi tuotannon hitaan kasvun ja yritysten heikon kannattavuuden vuoksi.

Yrittäjätulojen arvioidaan kasvavan vain vähän heikon suhdannetilanteen vuoksi. Omaisuustulojen kasvun arvioidaan kohoavan poikkeuksellisen vahvasti tänä vuonna, mutta kasvu hidastuu selvästi parin seuraavan vuoden aikana.

Metsätalousyrittäjien tulojen odotetaan kasvavan hieman metsäteollisuuden suhdannenäkymien lievän kohenemisen vuoksi. Maatalousyrittäjien

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan talouden palkkasumma kohosi viime vuonna vain prosenttiin, eli selvästi odotettua vähemmän.

Palkkasummaindikaattorin mukaan palkkasumman kasvu painottui julkiselle sektorille sen paremman työllisyys-tilanteen vuoksi. Tilastokeskuksen työvoimatiedustelun mukaan työpanos supistui viime vuonna lähes 2 prosenttia tuotannon supistumisen vuoksi. Säännöllisen työajan ansiot kohosivat odotusten mukaisesti 2.4 prosenttia.

Kotitalouksien ostovoimakehitystä kavensivat välillisen verotuksen kiristymisen myötä hintojen 1.7 prosentin nousu ja palkkasumman vaimea kasvu. Siten kotitalouksien reaalinen ostovoima supistui runsaan prosentin edellisvuodesta. Yksityisten kulutusmenojen määrä supistui 0.8 prosenttia, ja säästämisaste aleni.

Kestokulutushyödykkeiden, kuten autojen, hankintojen lasku jatkui heikon tulokehityksen ja talouteen liittyvän epävarmuuden vuoksi vajaan prosentin verran.

Puolikestävien tavaroiden kysyntä supistui 1.5 ja lyhytikäisten tavaroiden peräti 1.8 prosenttia ostovoiman supistumisen vuoksi. Myös palveluiden kysyntä supistui.

Kotitalouksien luottojen kysyntä kääntyi selvään laskuun viime vuoden jälkipuoliskolla.

Kotitaloussektorin säästämisaste aleni edellisvuoden 0.9 prosentista 0.5 prosenttiin.

Kotitalouksien käytössä oleva tulo

Tuloerä	Mrd. e				Muutos, %			
	2013*	2014*	2015 ^E	2016 ^E	2013*	2014*	2015 ^E	2016 ^E
Palkat	81.8	82.9	84.2	86.4	1.0	1.3	1.6	2.6
Työnantajan sos. kulut	18.9	19.4	19.9	20.5	0.7	2.7	2.4	3.1
Omaisuustulot	8.3	9.1	9.6	10.0	-12.1	9.7	5.9	3.9
Yrittäjätulot	13.5	14.0	14.6	15.2	2.9	3.6	3.8	4.2
Tulonsiirrot julkiselta sektorilta, netto	-11.9	-11.9	-11.8	-12.2	-5.2	-0.3	-0.5	3.2
Muut tulot ja tulonsiirrot ulkomaille, nettolisäys	0.1	0.0	0.0	0.0				
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot	110.5	113.3	116.2	119.6	0.6	2.6	2.5	2.9

Lähde: Tilastokeskus.

tulojen kasvu jatkuu vaimeana. Elintarvikkeiden maailmanmarkkinahinnat olivat viime vuonna selvässä laskussa.

LASKENNALLISTEN ASUNTOTULOJEN KASVU HIDASTUU

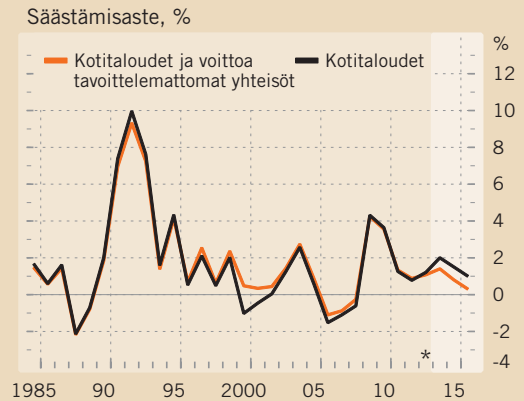
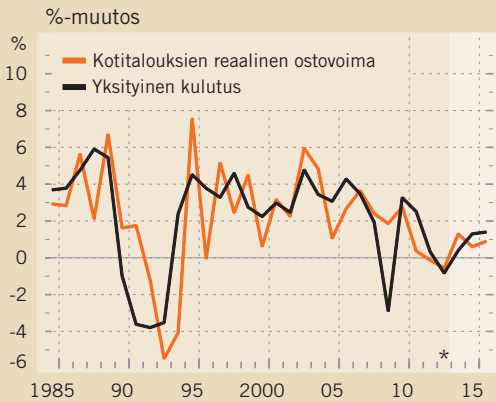
Laskennalliset asuntotulot ovat parin viime vuoden aikana kääntyneet nousuun muun muassa korkotason selvän alenemisen vuoksi. Ennustejaksolla laskennallisten asuntotulojen nousun arvioidaan jatkuvan lähinnä vuokratulojen tasaisen nousun vuoksi, mutta korkotason kohoaminen

ennusteperiodin loppupuolella kaventaa nousuvauhtia.

TYÖLLISYYS JA KASVUSOPIMUS

Vuoden 2013 syksyllä tehdyn ns. työllisyys ja kasvusopimuksen perusteella kuluvan vuoden sopimuspalkkojen nousun arvioidaan asettuvan 0.4 prosenttiin. Myös vuoden 2015 sopimuskorotus on 0.4 prosenttia. Liukumut ja rakennemuutos mukaan lukien ansiotasoindeksi kohoaa tänä vuonna noin 1.3 prosenttia. Viime vuosina liuku-

Yksityisen kulutuksen määrä, kotitalouksien reaalinen ostovoima ja säästämisaste

Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ostovoima

Kulutuserä	Mrd. e 2013*	Määrän muutos				Keskimäärin, %	
		Edellisestä vuodesta, %				2009→13	2014→18 ^E
Kestokulustustavarat	8.7	-0.2	2.0	2.0	2.5	0.3	2.1
Puolikestävät tavarat	9.2	1.3	0.5	1.5	0.5	1.1	0.8
Lyhytikäiset tavarat	30.6	-0.8	0.5	1.5	1.0	0.1	1.1
Palvelut	56.2	0.6	0.0	1.5	1.5	0.4	1.1
Muut ¹⁾	4.7	0.8	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0
Yksityiset kulutusmenot	109.4	-0.8	0.4	1.3	1.4	0.4	1.3
Kotitalouksien reaalinen ostovoima²⁾		-1.1	1.3	0.6	0.9	0.7	1.2
Säästämisaste, %		0.5	1.4	0.8	0.3	2	0.5

¹⁾ Kotitalouksien kulutusmenot ulkomailla (netto) sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus.

²⁾ Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo jaettuna yksityisten kulutusmenojen hintaindeksillä.

Lähde: Tilastokeskus.

mien ja rakennemuutoksen vaikutus on ollut vajaan prosenttiyksikön tuntumassa.

Kuluvana vuonna kokonaistuotannon kasvun arvioidaan jäävän vajaaseen prosenttiin, jolloin työpanoksen kysyntä supistuu edelleen. Palkkasumman kasvu jäänee vajaan 1.5 prosentin tuntumaan. Työn tuottavuuden kasvu jää tänä vuonna selvästi alle pitkän ajan keskiarvon.

Yksikkötyökustannusten nousu vaimenee viime vuodesta maltillisemmän palkkaratkaisun ja työn tuottavuuden lievän nousun vuoksi. Samalla kustannuskilpailukyky kohenee. Keskimäärin kotitalouksien reaalityövoimien arvioidaan nousevan viime vuodesta runsaan prosentin.

KULUTUSKYSYNNÄN KASVU PYSYY VAIMEANA TÄNÄ VUONNA

Viime vuonna kestokulutushyödykkeiden kysyntä supistui ennakkotietojen mukaan 0.9 prosenttia. Uusien autojen rekisteröinnit supistuivat 7 pro-

senttia kotitalouksien vaimean tulokehityksen ja talouteen liittyvän epävarmuuden vuoksi.

Vähittäiskaupan myyntitilastojen perusteella tietoliikennelaitteiden ja tietokoneiden kysynnän kasvu vaimeni. Myös kodinkoneiden ja huonekalujen myynti hiipui.

Kuluvana vuonna kestokulutushyödykkeiden kysynnän arvioidaan kääntyvän lievään nousuun optimismin lievän viriämisen ja matalan korkotason myötä. Puolikestävien tavaroiden, kuten vaatteiden ja jalkineiden, kysynnän odotetaan kasvavan puolen prosentin tuntumassa. Myös palvelujen ja lyhytikäisten tavaroiden kysynnän vaimea kasvu jatkuu.

Vähittäiskaupan myynnin odotetaan jäävän lähes viimevuoden tasolle. Yhteensä yksityisten kulutusten määrän arvioidaan kasvavan tänä vuonna vain 0.4 prosenttia.

Kansantulo ja bruttokansantuote

Tuloerä	Mrd. e		Muutos, %			Osuus kansantulosta			
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Työtulot	99.8	0.9	1.6	1.8	2.7	62.0	61.1	59.6	58.8
- palkat	81.0	1.0	1.3	1.6	2.6	50.3	49.5	48.2	47.5
- työnantajan sos.vak.maksut	18.8	0.7	2.7	2.4	3.1	11.6	11.6	11.4	11.3
Kotitalouksien yrittäjätulot	13.2	2.9	3.6	3.8	4.2	8.3	8.4	8.3	8.3
- yrittäjätulo maatal.	0.7	3.0	-1.0	1.0	1.0	0.4	0.4	0.4	0.4
- yrittäjätulo metsätal.	1.6	2.0	3.0	4.0	3.0	1.0	1.0	1.0	1.0
- laskennallinen asuntotulo	5.5	3.0	3.0	2.0	4.0	3.5	3.5	3.4	3.4
- muut kotitalouksien yrittäjätulot	5.3	3.0	5.0	6.0	5.0	3.4	3.4	3.5	3.5
Omaisuuksien tulot ja muut yrittäjätulot	23.8	-6.5	7.5	15.8	8.0	13.7	14.3	15.9	16.5
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	25.0	4.0	4.0	5.0	4.7	16.0	16.2	16.2	16.4
Kansantulo	161.9	0.5	2.9	4.5	4.0	100	100	100	100
Poistot	31.4	1.9	2.0	3.0	3.5				
Ensitulo ulkomailta	-0.9								
Bruttokansantuote markkinahintaan	192.4	0.6	2.8	4.0	3.7				

Lähde: Tilastokeskus.

**REAALISEN OSTOVOIMAN KASVU JATKUU VAIMEANA
VUONNA 2015**

Vuonna 2015 kotitalouksien reaalisen ostovoiman arvioidaan kohoavan 0.6 prosenttia lähinnä aiempaa suotuisamman työllisyystilanteen vuoksi. Vaikka palkkaratkaisu on aiempaa maltillisempi, työpanoksen lievän nousun myötä palkkasumman kasvuksi arvioidaan 1.6 prosenttia. Kulutusmenojen määrän arvioidaan kasvavan vajaan 1.5 prosentin vauhdilla, ja säästämisasteen odotetaan alenevan hieman, Kysynnän muutoksen arvioidaan jakaantuvan melko tasaisesti eri kulutusryhmiin.

Vuonna 2013 työtulojen osuus kansantulosta pysyi lähes edellisen vuoden tasolla. Ennustejaksolla työtulojen osuuden kansantulosta arvioidaan hieman alenevan muun muassa maltillisten palkkaratkaisujen myötä. Siten yritysten kannattavuus kohenee hieman.

KULUTTAJIEN OPTIMISMI KOHENEET

Kuluvan vuoden tammi-helmikuussa kotitalouksien arviot taloustilanteesta olivat hieman viime vuotista optimistisemmat. Odotukset Suomen tulevasta talouskehityksestä olivat selvästi kohentuneet. Oman taloudellisen tilanteensa kuluttajat arvioivat myös hieman parantuneen. Työllisyystilanteen kuluttajat arvioivat edelleen heikoksi, mutta arviot ovat muuttuneet viime vuodesta hieman parempaan suuntaan.

Ajankohtaa pidetään lainanoton kannalta hieman edullisempänä kuin viime vuonna keskimäärin. Myös kiinnostus suurempiin hankintoihin oli hieman suurempi kuin viime vuonna keskimäärin.

**MATALA KORKOTASO JA OPTIMISMIN VAHVISTUMINEN
PIRISTÄVÄT LUOTTOJEN KYSYNTÄÄ**

EKP alensi ohjauskorkoa viime vuoden marraskuussa 0.25 prosenttiin aiemmasta 0.50 prosentista. ETLAn ennusteessa ohjauskoron seuraava nosto ajoittuu vuoden 2015 kesään.

Luottojen kysynnän kasvu vaimeni selvästi viime vuonna. Suomen Pankin tilastojen mukaan uusien asuntoluottojen nostot kääntyivät loppuvuonna keskimäärin 25 prosentin laskuun, kun kulutusluottojen kysyntä vaimeni noin 5 prosentin vauhdilla.

Velkaantumisasteen, eli luottokannan suhteen käytettävissä oleviin vuosituloihin, arvioidaan kohonneen viime vuonna lähes 118 prosenttiin. Veroista merkittävä osuus oli asuntoluottoja. Kotitalouksien asuntoluottojen kuoletukset olivat viime vuonna noin 15 mrd. euroa. Tämä oli vajaat 14 prosenttia suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

Kuluvan vuoden tammikuussa uusien asuntolainojen korko oli 1.9 prosenttia, mikä oli lähes sama kuin vuosi sitten. Melko matalan korkotason myötä kotitalouksien luotonottohalukkuuden arvioidaan kääntyvän kuluvan vuoden aikana vähitellen nousuun talouden lievän elpymisen ja lisääntyvän optimismin myötä. Ennustejaksolla kotitalouksien säästämisasteen arvioidaan pysyvän matalana.

Julkinen talous

TEOLLISUUSMAIDEN BUDJETTIKURIMUS HELLITTÄÄ

Läntisten teollisuusmaiden julkiset taloudet ovat jo viiden vuoden ajan olleet syvässä rahoitusongelmissa. Finanssi- ja talouskriisin seurauksena valtioiden velkaantuneisuus kasvoi rajusti ja useimpien OECD-maiden luottokelpoisuus heikentyi. Erityisen vaikea tilanne on ollut euromaisissa, joissa valtioiden velkaantuneisuuden kasvun lisäksi koko eurojärjestelmä oli romahduksen partaalla alueen pankkitoimintaan liittyvien suurten riskien vuoksi.

Viime vuosina euromaiden toteuttamien talousuudistusten ja kevyen rahapolitiikan yhteisvaikutuksesta rahoitusmarkkinoiden luottamus jäsenmaiden kykyyn hoitaa velvoitteensa on palautunut. Tuoreimmat luottamusindikaattorit kertovat euroalueen yritysten ja kotitalouksien kasvaneesta halusta investoida ja kuluttaa.

Ennustejaksolla läntisten OECD-maiden kulutus- ja investointikysynnän kasvun odotetaan vahvistuvan. Viime vuoden jälkipuoliskolla käynnistynyt elpyminen vauhdittaa veropohjien kasvua ja hidastaa julkisten menojen kasvua. Euroalueen ja Suomen kokonaistuotanto vauhdittuvat viennin vetämänä ja anglosaksisten maiden imussa.

Viime vuonna euroalueen rahoitusvajeen BKT-suhde supistui 0.5 prosenttiyksiköllä 3.1 prosenttiin. Suomen julkisella sektorilla rahoitusvaje kasvoi 0.2 prosenttiyksiköllä 2.4 prosenttiin. Vuoteen 2007 verrattuna Suomen julkisyhteisöjen rahoitusvaje sekä velkaantuneisuus ovat kasvaneet huomattavasti enemmän kuin euroalueella keskimäärin.

SUOMESSA ON LIALLINEN ALIJÄÄMÄ

Suomen viennin ja teollisuustuotannon elpymisen odotetaan jäävän heiveröiseksi pitkittyneen stagnaatiovaiheen sekä suurten tuotannon menetysten vuoksi. Vientitulojen kasvun odotetaan kerrannaisvaikutuksineen kasvattavan veropohjia ennustejaksolla keskimäärin 3 prosenttia vuodes-

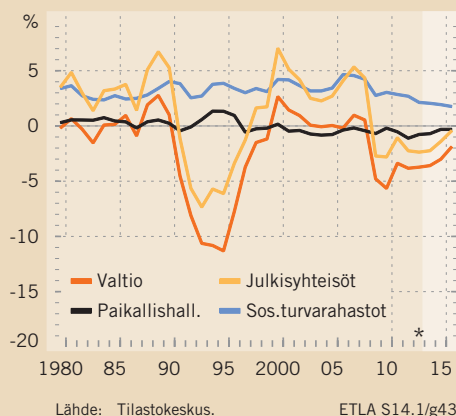
sa. Julkisyhteisöjen rahoitusaseman tasapainottamiseksi veropohjien kasvu ei kuitenkaan riitä, jos kuluvan vuosikymmenen alkuvuosien tapaan julkiset menot kohoavat 4 prosentin vuosivauhtia.

Julkisten menojen runsaat 1 prosenttiyksikköä veropohjia ripeämpi kasvu johtaa valtion ja kunnat yhteenlaskettuna noin 8 mrd. euron suuruiseen krooniseen alijäämään. Ilman finanssipoliittisia lisätoimia julkisen velan BKT-suhde ylittää jo ensi vuonna EU:n kasvu- ja vakaussopimuksen 60 prosentin ylimmän sallitun viitearvon.

Velkarajoitteen ylityksen lisäksi julkisyhteisöjen rakenteellinen alijäämä suhteessa kokonaistuotantoon kasvaa viime vuonna hyväksytyn finanssipoliittisen lain edellyttämää 0.5 prosenttia suuremmaksi.

Suomen allekirjoittamien EU-taloussopimusten mukaisten ohjearvojen ylitys merkitsee sitä, että joudumme parin vuoden kuluessa 17 muun EU-maan tavoin EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaiseen liiallisen alijäämän menettelyyn ja EU:n komission tiukkaan budjettiohjaukseen.

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä suhteessa BKT:hen

Valtion ja kuntien suuri velkaantumistarve heikentää myös sijoittajien luottamusta ja luottolukituksemme on vaarassa pudota.

SOPEUTTAMISOHJELMALLA BUDJETTIVAJEET KURIIN

Talousskasvua hidastava finanssipolitiikan äkkikiristys ja korkohäiriöt voidaan parhaiten välttää etupainoisilla toimenpiteillä, joilla julkisia menoja sopeutetaan veropohjien kantokyvyn mukaiseksi.

Suhdanne-ennusteen perusoletuksena on, että nykyinen hallitus käynnistää vuosille 2015–2017 yhteensä 3 mrd. euron sopeutusohjelman, jossa valtion ja kuntien kulutusmenoja leikataan ja talousskasvulle vähemmän haitallista arvonlisäverotusta korotetaan.

Käytännössä sopeutusohjelma merkitsee sitä, että julkisten kulutusmenojen kasvua hidastetaan joka vuosi 1 mrd. euron verran ja arvonlisäverokantoja nostetaan vuosittain. Suhdanne-ennusteen arviona on, että näillä toimenpiteillä välttymme EU:n komission toimeenpanemilta sanktioilta ja samalla säilytämme luottokelpoisuutemme.

Valtiontalouteen ja paikallishallintoon kohdistuvan akuutin sopeutustarpeen lisäksi Suomea odottaa eläkeläisväestön osuuden kasvusta aiheutuva kestävyysvajeen supistaminen. Tämä kestävyysvaje on jo parin vuoden ajan syventänyt kuntatalouden rahoitusvajetta, kun terveys- ja hoivapalvelumenojen kasvu on ylittänyt tulorahojuksen lisäyksen. Myös työeläkerahastojen ylijäämien kasvu on hidastunut, sillä viime vuonna va-

Julkisyhteisöjen tulot ja menot sekä rahoitusasema

	Mrd. e					Muutos, %			
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Omaisuus- ja yrittäjätulot	7.4	7.5	8.1	8.5	9.0	1.7	7.4	4.8	6.3
Välittömät verot	30.9	32.7	33.4	34.8	36.3	5.9	2.3	4.1	4.3
- josta yhteisövero	4.9	5.6	5.3	6.0	6.6	15.3	-5.0	12.0	10.6
Välilliset verot	27.8	28.7	29.8	31.1	32.5	3.4	3.6	4.5	4.6
Sosiaalivakuutusmaksut	25.5	26.0	26.9	27.8	28.8	1.8	3.7	3.1	3.8
Tulot yhteensä	91.5	94.9	98.2	102.1	106.6	3.7	3.5	4.0	4.4
Kulutusmenot	48.3	49.9	50.7	51.1	51.9	3.2	1.6	0.9	1.6
Tukipalkkiot	2.8	2.7	2.7	2.7	2.7	-2.2	0.6	0.6	0.2
Sosiaalimenot ja tulonsiirrot	41.1	43.3	45.4	47.0	48.6	5.3	4.8	3.7	3.2
- josta sosiaalietuudet ja avustukset	39.2	41.4	43.4	45.0	46.6	5.6	4.9	3.7	3.4
Korkomenot	2.9	2.7	2.9	3.1	3.3	-8.7	7.8	7.0	6.3
Menot yhteensä	95.1	98.5	101.6	104.0	106.5	3.6	3.1	2.3	2.4
Säästö	-3.6	-3.6	-3.4	-1.9	0.1				
Poistot ja pääoman siirrot, netto	4.2	4.2	4.2	4.1	4.2	1.9	-2.1	-0.5	2.0
Pääoman bruttomuodostus ¹⁾	5.0	5.2	5.2	5.2	5.2	5.2	0.2	-0.6	0.0
Rahoitusjäämä (nettoluotonanto)	-4.4	-4.6	-4.5	-2.9	-0.9				
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT, %	-2.3	-2.4	-2.3	-1.4	-0.4				
- valtio	-3.8	-3.7	-3.6	-3.0	-1.9				
- paikallishallinto	-1.1	-0.8	-0.7	-0.3	-0.3				
- sosiaaliturvarahastot	2.7	2.1	2.1	1.9	1.8				
BKT:n arvo	192.4	193.4	198.9	206.7	214.4	0.6	2.8	4.0	3.7

¹⁾ MI, varastojen muutos ja maanostot.

Lähde: Tilastokeskus.

POTENTIAALINEN TUOTANTO, TUOTANTOKUILU JA RAKENTEELLINEN BUDJETTITASAPAINO

EU:n uudet finanssipolitiikan säännöt nojautuvat aiempaa selvemmin kolmeen keskeiseen talouspoliittiseen käsitteeseen: potentiaalinen tuotanto, tuotantokuilu ja rakenteellinen budjettitasapaino. Seuraavassa kuvataan lyhyesti näiden käsitteiden taustaa ja esitetään ETLAn ennusteen mukaiset arviot Suomen tuotantokuilusta ja rakenteellisesta budjettitasapainosta.¹

Potentiaalisella tuotannolla viitataan siihen kansantalouden tuotannon tasoon, joka saavutettaisiin, jos kaikki tuotantontekijät (työvoima ja pääoma) hyödynnettäisiin tasapainoisella tasollaan. Finanssipolitiikan sääntöjen mukainen potentiaalisen tuotannon arvio pohjautuu ns. tuotantofunktiomenetelmään. Tämän menetelmän mukaan potentiaalinen tuotanto muodostetaan yhtälöstä

$$(1) \quad Y_{pot} = TFP * L^{\alpha} K^{1-\alpha},$$

missä L on potentiaalinen talouden käytettävissä oleva työvoima työtunneilla mitattuna, K on kansantalouden pääomakanta ja TFP on näiden tuotantontekijöiden kokonaistuottavuus, kun tuotantokapasiteetti on täyskäytössä.²

Tuotantokuilulla mitataan talouden suhdannetilannetta, t.s. kuinka kaukana toteutunut taloudellinen aktiviteetti on potentiaalisesta aktiviteetin tasosta. Kun potentiaalisen aktiviteetin taso on arvioitu, tuotantokuilu voidaan laskea kaavasta

$$(2) \quad Y_{kuilu} = \frac{Y - Y_{pot}}{Y_{pot}},$$

missä Y on toteutunut/ennustettu bruttokansantuote. Positiivinen tuotantokuilu viittaa korkeasuhdanteeseen, kun taas negatiivinen tuotantokuilu viittaa taantumaan.

Rakenteellinen budjettitasapaino (RBT) mittaa julkisen talouden suhdanneneutraalia sekä yksittäisistä meno- ja tuloeristä puhdistettua rahoitustasapainoa, ts. julkisen talouden rahoitustasapainoa, jos tuotanto olisi potentiaalisella tasollaan kullakin hetkellä. Indikaattori muodostetaan tuotantokuilun arvion pohjalta, ottaen huomioon verotulojen ja julkisten menojen historiallinen herkkyys suhdannevaihteluille:

$$(3) \quad RBT = BB - \varepsilon Y_{kuilu},$$

missä BB on julkisen sektorin nettoluotonanto puhdistettuna yksittäisistä meno- ja tuloeristä ja ε on budjetin suhdanneherkkyys.

ETLAN ENNUSTE

ETLAN ennusteen mukainen ja edellä esitetyllä tavalla laskettu Suomen tuotantokuilu vuosina 2014 ja 2015 on -3.2 ja -1.6 prosenttia.

Suomen rakenteellinen jäämä on -0.4 prosenttia. Siten Suomi täyttää kansallisen ja EU:n keskipitkän aikavälin finanssipolitiikan tavoitteen olettaen, että noin 3 miljardin euron suuruiset sopeutustoimet toteutetaan vuodesta 2015 alkaen. Ilman sopeutuksia rakenteellinen budjettitasapaino ei toteuttaisi -0.5 prosentin tavoitetta keskipitkällä aikavälillä. Vuoden 2013 rakenteellinen budjettitasapaino on ennusteen pohjalta kuta-kuinkin tasapainossa.

ETLAN arvio rakenteellisesta budjettitasapainosta on parempi kuin Euroopan komission talviennusteessa esitetty. Tämä johtuu ennusteeseemme sisällytetyistä sopeutustoimista, positiivisemmasta potentiaalisen tuotannon kasvusta ja maaliskuussa korjatusta vuoden 2013 EDP (EMU)-alijää-

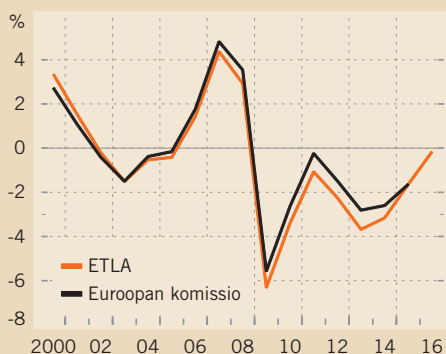
¹ Tarkempi kuvaus löytyy mm. Virkola, T. (2013). Rakenteellinen budjettitasapaino, ETLA Raportit, No. 11.

² Vakio α viittaa työvoiman ja pääoman panososuuksiin kokonaistuotannosta.

mästä. ETLAn ennusteen mukaan potentiaalinen tuotanto kasvaa n. 0.4 prosenttia vuosina 2014 ja 2015. Euroopan komission arvio Suomen potentiaalisesta kasvusta on 0.0 ja 0.3 prosenttia vastaaville vuosille. ETLAn ennusteeseen sisällytetty n. 3 miljardin euron sopeutus vaikuttaa huomattavasti julkisen sektorin rahoitustasapainoon.

Ilman sopeutuksia rakenteellinen budjettitasapaino ei ennusteen mukaan toteudu keskipitkällä aikavälillä. ETLAn ennusteen teon ajankohtana saatavilla olleiden tilastojen mukaan vuoden 2013 EDP-nettoluotonanto (ns. EMU-jäämä) oli 0.5 prosenttiyksikköä parempi kuin Euroopan komission talviennusteessa.

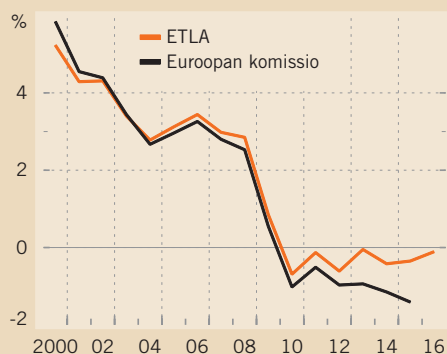
Tuotantokuilu

Lähteet: Euroopan komission tuotantofunktiomenetelmä ja Euroopan komission 2014 talviennuste. Komission ennuste ulottuu vuoteen 2015 asti.

ETLA S14.1/b259

Rakenteellinen budjettitasapaino

Lähteet: Euroopan komission tuotantofunktiomenetelmä ja Euroopan komission 2014 talviennuste. Komission ennuste ulottuu vuoteen 2015 asti.

ETLA S14.1/b260

kuutusmaksutulot eivät enää riittäneet kattamaan työeläkemenoja.

VALTION MENOKEHYS MAINETTAAN HUONOMPI

Valtion ja kuntien kulutusmenot kohosivat käyvin hinnoin mitattuna viime vuonna 3.2 prosenttia. Aiempien vuosien noin 4 prosentin kasvuvuodesta tultiin alas, koska kustannustason nousuvauhti

vaimeni. Menojen reaaliarvo jatkoi tasaista kasvuaan. Kulutusmenojen alaristä ostopalvelut lisääntyivät runsaat 5 prosenttia ja oma tuotanto (palkkamenot) lisääntyi 3 prosenttia.

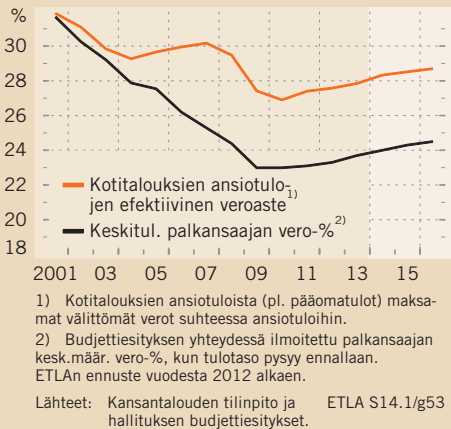
Hallituksen aiemmin toimeenpanemien noin 2 mrd. euron suuruisen budjettisäästöjen vaikutus kuntien ja valtion menokehitykseen näyttää toteutuneen kehityksen valossa jääneen vaatimattomaksi. Valtion kulutusmenojen kasvu jopa kiihtyi noustun viime vuonna 4.5 prosenttia.

Valtion menojen ripeä kasvuvauhti herättää epäilyksiä budjettitalouden menokehityksen tehokkuudesta. Vaalikausien aikana kiinteähintainen menoraami on toiminut moitteettomasti, mutta hallitusten vaihtuessa on menojen tasoa aina nostettu.

Lisäksi menoraamin ulkopuolelle on siirretty huomattava osa suhdanneluonteisia menolajeja, jotka pitkittyneen taantuman ja hallituksen tekemien etuuksien tasokorotusten vaikutuksesta ovat kiihdyttäneet valtion menojen kasvuvauhtia.

Valtio ja kunnat investoivat viime vuonna voimakkaasti. Investointimenot kohosivat peräti 8 pro-

Kotitalouksien veroasteita

Veroaste, % BKT:sta

	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Välittömät verot	16.0	16.9	16.8	16.8	16.9
- kotitaloudet	13.5	14.0	14.1	13.9	13.8
- yhteisöt	2.5	2.9	2.7	2.9	3.1
Välilliset verot	14.4	14.8	15.0	15.0	15.2
Sosiaalivakuutusmaksut	13.6	13.7	13.8	13.7	13.7
- kotitaloudet	3.7	3.8	3.9	4.0	4.1
- yhteisöt	9.8	9.9	9.9	9.8	9.7
Muut verot¹⁾	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Veroaste	44.1	45.5	45.7	45.7	45.9
Nettveroaste					
Ansiotulojen veroaste²⁾	28.4	29.1	29.2	29.4	29.6

¹⁾ Mm. perintö- ja lahjavero.

²⁾ Kotitalouksien maksamat kaikki välittömät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa ansiotuloihin (ansiotulo=palkkasumma+eläketulo+sairausvakuutus- ja työttömyyspäivärahat). MI. Yleisradiovero v. 2013 lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

sentilla uusien liikenneväylähankkeiden vetämällä. Viime vuosikymmenellä investoinnit kasvoivat keskimäärin 5 prosenttia vuodessa.

Valtion ja kuntien kokonaismenojen kasvu hidastui viime vuonna 2.8 prosenttia. Niiden kasvua hidastivat mm. tukipalkkioiden ja korkomenojen aleneminen. Kuluneella vuosikymmenellä valtion ja kuntien kokonaismenojen keskimääräinen kasvu oli 4.2 prosenttia.

UUDET SOPEUTUSTOIMET HIDASTAVAT JULKISTEN PALVELUJEN KASVUA

Ennustejaksolla valtion ja kuntien kokonaismenojen kasvu hidastuu tuntuvasti. Tänä vuonna menojen kasvua hillitsevät erityisesti kuntien omaehtoiset sopeutustoimet, kun yhä useammat kunnat säästävät mm. lisäämällä henkilöstönsä lomautuksia.

Ennusteeseen sisältyvät uudet sopeutustoimet vaimentavat valtion ja kuntien kokonaismenojen kasvun 2 prosenttiin vuosille 2015–2016. Kulutus- ja investointimenot kohoavat kokonaismenojen kasvua vaimeammin, keskimäärin 1.2 prosenttia vuodessa.

Sopeutustoimien ansiosta julkisen kysynnän osuus kokonaistuotannosta kääntyy laskuun.

Vuonna 2013 kulutus- ja investointimenojen osuus kokonaistuotannosta oli 27 prosenttia ja ennustejaksan lopulla vuonna 2016 osuus putoaa 25 prosenttiin.

SOSIAALIMENOJEN VUOSIKASVU VAIMENEE 4 PROSENTTIIN

Yleisen kustannustason kohoamisen sekä työttömyyden lisääntymisen vuoksi kotitalouksille myönnettyjen sosiaalietuuksien ja -avustusten kasvu on viime vuosina ollut ripeää. Viime vuonna ne lisääntyivät lähes 6 prosenttia.

Tänä vuonna sosiaalietuuksien kasvu vaimenee vajaaseen 5 prosenttiin, kun työeläkkeisiin ja muihin sosiaalietuuksiin tehtiin edellisvuotista pienemmät indeksikorotukset.

Vuosina 2015–2016 sosiaalimenojen kasvu putoaa toistamiseen 1 prosenttiyksikköä 4 prosenttiin, kun työttömien määrä vähenee ja työikäisten siirtymä työvoiman ulkopuolelle kasvaa aiempaa hitaammin.

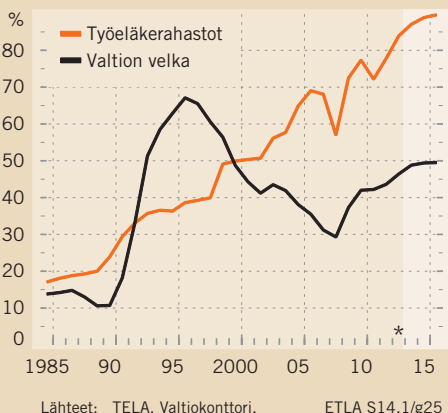
Etuuksien kustannustasoa korotetaan ensi vuonna 1.6 prosentilla. Arvonlisäverotuksen kiristymisen voimistaa kuluttajahintojen nousuvauhtia, joten sosiaalietuuksiin tehdään vuonna 2016 noin 1.7 prosentin kustannustasotarkistukset.

JULKISET MENOT EUROMAIDEN TOISEKSI SUURIMMAT

Sosiaalimenojen osuus kokonaistuotannosta on viime vuosina jatkuvasti kohonnut, kun eläkeläisten väestöosuus on noussut ja työttömyys kasvanut. Lisäksi hallitus on viime vuosina tehnyt useita perusturvan tasoa pysyvästi nostavia uudistuksia. Finanssikriisin aattona vuonna 2007 sosiaalimenojen osuus kokonaistuotannosta oli 16.5 prosenttia. Viisi vuotta jatkunut talouden taantuma nosti meno-osuuden 21.5 prosenttiin vuonna 2013.

Ennustejaksolla viriävä kokonaistuotannon kasvu ja työllisyyden paraneminen hidastavat poistumaa työmarkkinoiden ulkopuolelle ja työttömyyteen. Myös yleisen kustannustason aiempia vuosia maltillisempi nousu vaimentaa sosiaalime-

Työeläkerahastojen pääoman ja valtion bruttovelan suhde BKT:hen

nojen kasvua. Sosiaalimenojen osuus kokonaistuotannosta vakautuu 21.5 prosenttiin.

Vuonna 2008 käynnistyneen finanssikriisin jälkeen Suomen julkisyhteisöjen menot ovat joka vuosi kohonneet kokonaistuotannon ja veropohjien kasvua nopeammin. Julkisten menojen osuus kokonaistuotannosta nousi kuuden taantuma-vuoden aikana peräti 9 prosenttiyksiköllä 58.4 prosenttiin. Ennustejaksolla julkisten kokonaismenojen keskimäärin 3 prosentin vuosikasvu pudottaa meno-osuuden 57 prosenttiin vuonna 2016.

Eurostatin tilastojen mukaan euroalueen julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta oli viime vuonna keskimäärin 50 prosenttia. Jäsenmaista vain Slovenian julkisten menojen kansataloudellinen rasitus oli Suomea suurempi.

VEROTUS KIRISTYY LISÄÄ

Hallituksen toteuttama valtion verojen korotusohjelma sekä kunnallisverotuksen ja sosiaalivakuutusmaksuperusteiden kiristykset ovat lisänneet kansantalouden verorasitusta. Viime vuonna kokonaisveroaste oli 45.5 prosenttia, nousten kahden vuoden aikana peräti 2 prosenttiyksikköä.

Tänä vuonna veroasteen arvioidaan nousevan 0.2 prosenttiyksiköllä vajaaseen 45.7 prosenttiin. Vuosina 2015–2016 veroasteen nousu jatkuu kohen 45.9 prosenttiin. Verorasitus on nyt historiallisen kireää ja hipoo 1990-luvun lamavuosien tasoa.

Kotitalouksien ansiotulojen keskimääräinen veroprosentti oli viime vuonna 29.1 prosenttia. Ennustejaksolla ansiotulojen verotus kiristyy lisää, kun kunnallisveroja korotetaan ja sosiaalivakuutusmaksuperusteet kiristyvät.

Tänä vuonna vakuutetun ja työnantajan maksurasitus kohoaa yhteensä 0.8 prosenttiyksikköä, ja ensi vuodesta lukien maksukorotukset jäävät puolet pienemmiksi. Kuntien tuloverotus kiristyy tänä vuonna 0.4 prosenttiyksikköä ja ensi vuonna nousun arvioidaan olevan 0.2 prosenttiyksikköä. Valtion tuloverotus pysy likimain ennallaan, kun veroasteikkoihin tehdään kuluttajahintojen suuruiset tarkistukset.

Kotitalouksien kulutusmenojen verorasitus oli viime vuonna 26.2 prosenttia. Vuoteen 2011 verrattuna nousua kertyi valmiste- ja arvonlisäverojen korotusten takia 0.7 prosenttiyksikköä.

Ennustejaksolla kulutusverotus kiristyy lisää. Tänä vuonna hallitus kiristi hyödykkeiden valmisteverotusta tuottovaikutukseltaan yli 400 milj. eurolla. Ennustejaksolle oletettu välillisen verotuksen kiristäminen ensi vuodesta lukien tuo valtiolle lisätuloja noin 500 milj. euroa vuosittain. Näiden korotusten vaikutuksesta kotitalouksien kulutusmenojen verorasitus kohoaa vuoteen 2016 mennessä 27.3 prosenttiin.

Yritysten tuloskehitys paranee ennustejaksolla. Niiden veropohjan arvioidaan kohoavan asteittain, ja vuosina 2015–2016 tulokset paranevat keskimäärin 7 prosentilla. Tänä vuonna yritysverokantaa alennettiin 20 prosenttiin, mikä vähentää noin 5 prosenttia yhteisöveron tuottoa. Ennustejakson lopulla yhteisöveron tuotto kohoaa keskimäärin yli 10 prosenttia vuodessa.

Kansantalouden veropohjat (verotulot ilman veroperustemuutoksia) kääntyvät hienoiseen kasvuun tänä vuonna. Vuosina 2015–2016 veropohjien odotetaan kohoavan vuosittain 3 prosenttia. Sekä yritysten verotettavat tulokset että verolliset sosiaalietuudet kohoavat keskimääräistä veropohjien kasvua ripeämmin.

Tuotanto ja työllisyys

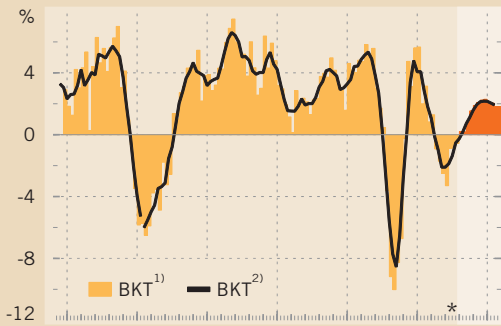
KOKONAISTUOTANTO KÄÄNTYY TÄNÄ VUONNA KASVUUN

Suomen bruttokansantuotteen kasvu on tänä vuonna lähes kokonaan viennin varassa. Sekä yksityiset että julkiset investoinnit kotimaassa supistuvat tuntuvasti vielä tänä vuonna ja kasvavat ensi vuonna selvästi aiemmin arvioitua vähemmän. Kulutus kasvaa tänä vuonna huomattavasti syksyllä ennustettua vähemmän. Valtion sopeutustoimien takia yksityinen kulutus kasvaa ensi vuonna aiemmin laskettua vähemmän ja julkinen kulutus supistuu. Tästä johtuen ETLA on korjannut sekä kuluvan että ensi vuoden BKT:n kasvuennusteensa alaspäin. Arvioimme nyt, että

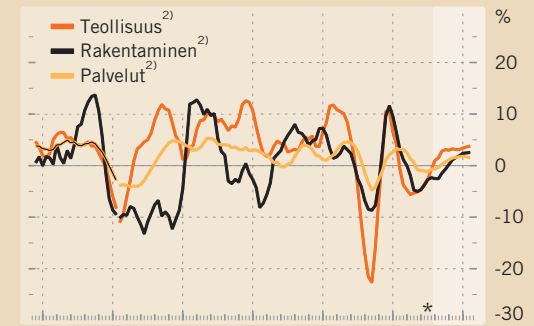
Suomen BKT kasvaa tänä vuonna 0.7 prosenttia ja ensi vuonna 2 prosenttia. Syyskuussa ennustimme tälle vuodelle 1.6 prosentin ja ensi vuodelle 2.7 prosentin kasvua.

Koko teollisuuden arvonlisäys, energiasektori ja kaivannaistoiminta mukaan lukien, kasvaa tänä vuonna 2 prosenttia, mikä on hieman syksyllä arvioitua vähemmän. Palvelusektorin arvonlisäys kasvaa vajaan prosentin ja alkutuotannon arvonlisäys jää edellisvuoden lukemiin. Rakentamisen arvonlisäys supistuu tänä vuonna vajaat 2 prosenttia, ennustetta on siten tuntuvasti korjattu alaspäin.

Bruttokansantuotteen määrän muutokset toimialoittain neljännesvuosittain

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.
1) Muutos edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä.
2) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.
Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S14.1/t02

Bruttokansantuote toimialoittain

	Mrd. e		Osuus, %	Määrän muutos, %					
				Edellisestä vuodesta			Keskimäärin		
	2013*	2013*	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Alkutuotanto	4.7	2.8	-8.2	2.6	0	2	2	-0.1	2
Teollisuus	31.0	18.7	-5.3	-2.6	2	4	4	-4.8	3
Rakentaminen	11.3	6.8	-4.8	-2.7	-2	1	2	-0.9	2
Palvelut	118.6	71.6	0.7	-1.2	1	2	2	-0.2	2
BKT perushintaan	165.6	100	-1.2	-1.5	0.7	2.2	2.0	-1.3	1.9

Lähde: Tilastokeskus.

Teollisuuden arvonlisäyksen kasvuvauhti nousee ensi vuonna 4 prosenttiin, kun vientikysyntä voimistuu. Alkutuotannon ja palveluiden arvonlisäyksen odotetaan kasvavan runsaat 2 prosenttia. Rakentamisen arvonlisäys kääntyy ensi vuonna runsaan prosentin kasvuun.

LÄHES KAIKKIIEN TEOLLISUUSTOIMIALOJEN TUOTANTO KASVAA TÄNÄ VUONNA

Tuotoksella mitattuna teollisuustuotanto kasvaa tänä vuonna vajaat 3 prosenttia. Vain sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä graafisen teollisuuden tuotanto jää viimevuotista pienemmäksi. Eniten kasvaa tänä vuonna kulkuneuvojen, metallien jalostuksen ja kemianteollisuuden tuotanto. Teollisuuden tuotos nousee ensi vuonna

na runsaat 4 prosenttia, kun kaikkien toimialojen tuotanto lisääntyy.

Teknolוגiateollisuuden tuotanto kääntyy tänä vuonna 3 prosentin kasvuun, kun vientikysyntä elpyy.

Kulkuneuvoteollisuuden tuotos kohoaa tänä vuonna 25 prosenttia ja ensi vuonna 21 prosenttia. Telakkateollisuuden tilauskanta on heikko. Tänä vuonna toimitetaan vain yksi risteilyalus. Ensi vuonna luovutetaan toinen risteilyalus, jäänmurtaja sekä hätä- ja pelastusalus. Uudenkaupungin autotehtaan tuotantoon tuli elokuussa Mercedes-Benz A-sarjan autoja. Tuotantomäärät nousevat tuntuvasti tänä vuonna.

Teollisuustoimialojen tuotos

	Määrän muutos, %									
	Mrd. e		Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2012*	2012*	2012*	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Teknolוגiateollisuus	53.7	41.5	-4.8	-5	3	6	5	-6.5	5	
- metallien jalostus	9.4	7.2	-4.6	-4	6	5	4	-1.4	5	
- metallituotteet	7.3	5.6	-2.8	-3	3	5	4	-5.1	4	
- koneet ja laitteet	17.8	13.7	1.4	-8	3	6	6	-3.9	6	
- kulkuneuvot	2.9	2.2	-0.6	-4	25	21	12	-9.4	12	
- elektroniikka- ja sähköteollisuus	16.3	12.5	-10.2	-5	-1	4	3	-10.1	3	
Metsäteollisuus	18.8	14.5	0.0	-2	2	4	3	-3.0	3	
- puutavateollisuus	5.5	4.2	-2.3	-2	2	4	3	-2.9	3	
- paperiteollisuus	13.3	10.3	0.9	-1	3	4	3	-3.0	3	
Graafinen teollisuus	1.5	1.1	-1.4	-1	-1	2	2	-3.8	1	
Kemianteollisuus	24.2	18.7	-2.4	3	4	5	4	1.3	4	
Elintarviketeollisuus	11.7	9.1	-1.2	-1	1	3	2	0.0	2	
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	1.0	0.8	-3.4	0	2	3	3	-4.6	3	
Muu tehdasteollisuus	4.9	3.8	-2.7	-5	1	3	3	-3.8	3	
Tehdasteollisuus yhteensä	115.8	89.5	-2.8	-2.7	2.6	4.6	3.8	-3.7	3.7	
Mineraalien kaivu	2.2	1.7	2.8	-4	2	6	5	4.4	5	
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	11.4	8.8	3.4	-2	3	2	2	0.3	2	
Koko teollisuus	129.4	100	-2.1	-2.7	2.6	4.4	3.6	-3.3	3.6	
Teollisuus pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus	113.1	87.5	0.6	-2	4	5	4	-0.6	4	

Lähde: Tilastokeskus.

MILTÄ TOIMIALOILTA SUOMEN BKT:N PUDOTUS ON TULLUT?

Vuonna 2013 BKT:n taso oli runsaat 6 prosenttia matalampi kuin vuonna 2008, laskettuna perushintaan. Ainoat toimialat, jotka ovat nousseet yli vuoden 2008 tason, ovat yksityiset palvelut, julkisyhteisöjen palvelut sekä energia-, vesi- ja jätehuolto. Palvelujen yhteenlaskettu BKT-kontribuutio on +3.24.

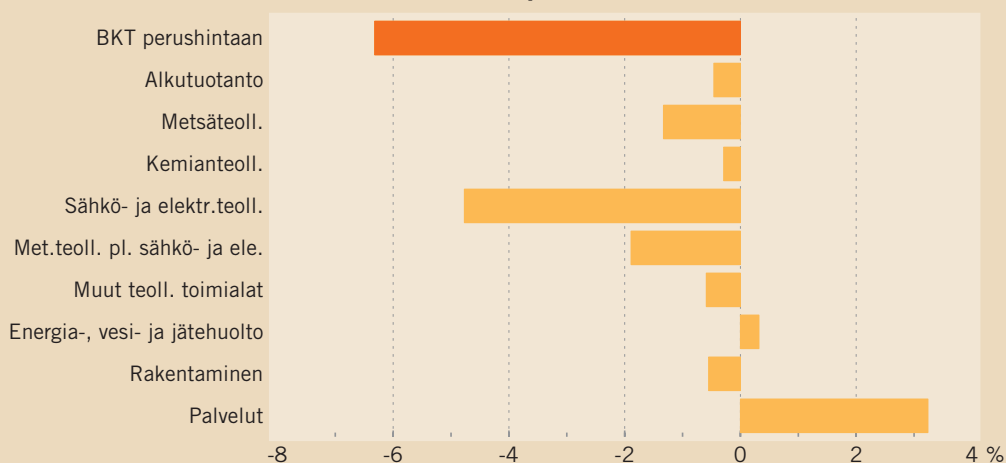
Vuonna 2009 metsäteollisuuden tuotannon vaikutus BKT:n pudotukseen oli lähes yhtä suuri kuin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden. Vuonna 2013 tilanne on aivan toisenlainen. Kun verrataan vuosia 2008 ja 2013, metsäteollisuuden kontribuutio BKT-muutokseen on -1.3 kun taas sähkö- ja elektroniikkateollisuuden kontribuutio on -4.77. Muun metalliteollisuuden kontribuutio on -1.89. Kemianteollisuuden negatiivinen kontribuutio on huomattavasti pienempi, -0.29. Mitä nämä luvut kertovat? Ensinnäkin kaikkien teollisuustoimialojen arvonlisäys on edelleen viisi vuotta myöhemmin pienempi kuin vuonna 2008. Kuten oheisesta kuvasta näkyy, ylivoimaisesti suurin pudotus tulee sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta. Nokian matkapuhelintuotannon lopettamisella Suomessa on erittäin suuri vaikutus bruttokansantuotteemme heikkoon kehitykseen,

eli se on suurin yksittäinen syy BKT:n matalaan tasoon. Itse asiassa sähkö- ja elektroniikkateollisuuden negatiivinen BKT-kontribuutio on suurempi kuin kaikkien muiden teollisuustoimialojen yhteenlaskettu kontribuutio. Kun tarkastellaan oheisen kuvan pylväitä voidaan todeta, että muun metalliteollisuuden negatiivinen kontribuutio on toiseksi suurin. Tämä tarkoittaa sitä, että vuoden 2009 jälkeinen heikko talouskasvu on vaikuttanut eniten teknologiateollisuuteen. Kemianteollisuus on menestynyt muita toimialoja paremmin.

BKT:n kasvu vuodesta 2009 vuoteen 2013 on lähes yksinomaan palvelujen ansiota. Energia-, vesi- ja jätehuollolla sekä kemianteollisuudella ja alkutuotannolla on kuitenkin pieni positiivinen kontribuutio BKT:n kasvuun.

Suomessa ei ole näköpiirissä toista Nokian kaltaista yritystä, joka korvaisi matkapuhelintuotannon jättämän loven ja vetäisi taloutemme vahvaan kasvuun. Siksi vuoden 2008 BKT:n tason saavuttaminen tulee viemään aikaa.

Eri toimialojen kontribuutio BKT:n muutokseen vuosina 2008-2013 perushintaan

Metallien jalostuksen tuotanto kääntyy tänä vuonna 6 prosentin kasvuun. Ensi vuonna tuotanto nousee noin 5 prosenttia. Koneiden ja laitteiden tuotanto supistui vielä kuluvan vuoden tammi-kuussa, mutta tuotannon odotetaan kääntyvän noususuuntaan tämän vuoden aikana ja kasvavan vajaat 3 prosenttia. Arvioimme, että alan tuotanto kasvaa ensi vuonna vajaan 6 prosentin vauhtia.

Sähkölaitteiden (toimiala C27) vienti kasvaa jo tänä vuonna, mutta tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden vienti (toimiala C26) vähenee vielä, joten koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto jää prosentin viimevuotista pienemmäksi. Ensi vuonna sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto kasvaa 4 prosenttia, kun kaikkien tuotantoryhmien kysyntä piristyy vientikysynnän voimistuessa.

Kartongin ja sellun kysyntä oli kasvussa jo viime vuonna, ja myös paperin kysynnän odote-

taan kasvavan tänä vuonna. Puutavaran tuotanto piristyi viime vuoden lopulla. Metsäteollisuuden tuotannon odotetaan siten kasvavan tänä vuonna runsaat 2 prosenttia viimevuotisesta. Tuotanto kasvaa ensi vuonna noin 4 prosenttia, kun vientikysyntä voimistuu.

Kemianteollisuuden tuotanto kasvaa tänä vuonna vajaat 4 prosenttia, kun koksen ja öljytuotteiden tuotanto nousee 5 prosenttia. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden tuotanto lisääntyy vajaat 2 prosenttia. Kumi- ja muovituotteiden tuotannon odotetaan kasvavan noin 2 prosenttia.

Elintarvikkeet ovat välttämättömyshyödykkeitä, joten niiden kysyntä ei ole yhtä suhdanneherkkää kuin useiden muiden tuotteiden. Tästä huolimatta elintarvikkeiden tuotanto laski kahtena edellisessä vuonna. Tänä vuonna niiden tuotannon arvioidaan lisääntyvän noin prosentin. Ensi vuonna elintarviketeollisuuden tuotannon kasvuvauhti kiihtyy 3 prosenttiin.

Palvelutoimialojen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e		Osuus, %	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2012*	2012*		2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Kauppa	32.2	15.0	0.0	-4.2	0	0	2	-2.1	2.0
- moottoriajoneuv. kauppa	5.2	2.5	-2.3	-6.6	0	3	4	-3.1	2.5
- tukkukauppa	14.8	6.9	-0.4	-5.7	0	2	3	-3.6	2.0
- vähittäiskauppa	12.2	5.7	1.5	-1.2	1	2	2	0.5	1.5
Majoitus- ja ravitsemistoim.	7.0	3.3	0.2	-0.9	1	2	2	-1.1	1.5
Liikenne	23.6	11.0	0.8	-2.4	1	4	3	-0.5	3.0
- kuljetus	22.1	10.3	1.1	-2.6	1	4	3	-0.7	3.0
- postiliikenne	1.5	0.7	-2.8	0.1	2	2	2	-2.3	2.0
Rahoitus- ja vak.toiminta	9.1	4.2	4.5	-0.4	2	5	3	1.3	3.0
Asuntojen omistus	24.5	11.4	1.4	1.0	1	1	2	1.9	1.5
Kiinteistö- ja liike-elämää									
palveleva toiminta	48.8	22.8	2.0	0.2	1	2	2	1.5	2.0
Muut sosiaaliset ja									
yhteiskunnalliset palvelut	68.9	32.2	0.5	-0.6	0	0	0	0.8	0.0
Yksityiset palvelut	159.9	74.7	1.4	-1.2	1	3	2	0.3	2.0
Julkiset palvelut	54.1	25.3	0.6	-0.7	0	0	0	0.3	0.0
Yhteensä	214.1	100.0	0.8	0.7	1	3	2	0.3	2.5

Lähde: Tilastokeskus.

BKT jäi viime vuonna 1.4 prosenttia edellisvuotista pienemmäksi

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan Suomen BKT supistui viime vuonna 1.4 prosenttia edellisvuodesta. Kysyntäeristä yksityisten investointien BKT-kontribuutio oli -0.9, yksityisen kulutuksen -0.5, julkisen kulutuksen +0.2, tuonnin +0.8, viennin +0.1 ja varastojen muutoksen ja tilastollisen eron -1.1.

Tuotettujen tavaroiden ja palveluiden yhteenlaskettu arvonlisäys oli viime vuonna 193 miljardia euroa. Ensimmäisellä neljänneksellä kokonaistuotanto väheni 3.3 prosenttia, toisella 0.9 prosenttia, kolmannella 0.8 prosenttia ja viimeisellä neljänneksellä 0.6 prosenttia vuodentakaisesta. Kausitasoitettuna kokonaistuotanto supistui ensimmäisellä neljänneksellä 0.2 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Toisella ja kolmannella neljänneksellä BKT jäi edellisen neljänneksen lukemiin. Vuoden viimeisellä neljänneksellä kokonaistuotanto väheni 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Bruttokansantuote jäi siten selvästi syyskuussa ennustettua pienemmäksi.

Teollisuuden arvonlisäyksen volyymi supistui viime vuonna 2.6 ja rakentamisen 2.7 prosenttia edellisvuodesta. Teollisuustoimialoista metalliteollisuus pl. sähkö- ja elektroniikka väheni eniten, 5.1 prosenttia. Palvelualojen arvonlisäys väheni 1.2 prosenttia. Eniten väheni kaupan arvonlisäyksen volyymi, 4.1 prosenttia. Liikenne supistui 2.6 prosenttia, liike-elämän palvelut 1.8 prosenttia ja koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut 0.7 prosenttia. Alkutuotannon arvonlisäyksen volyymi kasvoi 2.6 prosenttia ja informaation ja viestinnän 2.4 prosenttia. Suurin osa BKT:n laskusta vuonna 2013 tulee kaupasta, kun tarkastellaan arvonlisäyksen volyymin muutosta euroissa toimialoittain edellisen vuoden hinnoin.

Kaivannaisteollisuuden tuotanto kasvaa 2 prosenttia tänä vuonna. Energiasektorin tuotanto nousee puolestaan 3 prosenttia.

PALVELUALOJEN TUOTOS

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan palvelujen volyymi supistui viime vuonna -1.2 prosenttia arvonlisäyksen käsitteellä mitattuna. Yksityisellä sektorilla tuotanto aleni -1.6 prosenttia. Erityisesti kaupan toimialoilla sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnassa tuotanto romahti, sen sijaan muun muassa kiinteistö- ja informaatiotoimialoilla tuotannon kasvu jatkui, tosin aiempaa vaimeampana. Julkisen sektorin palveluiden määrä supistui -0.1 prosenttia.

Tänä vuonna yksityisten palvelutoimialojen tuotoksen määrän arvioidaan kasvavan vain vähän viime vuodesta heikon suhdannetilanteen vuoksi. Julkisten palvelujen kysynnän arvioidaan jäävän viime vuoden tasolle. Tuotannon kasvun arvioidaan vauhdittuvan vasta vuoden 2015 aikana.

RAKENNUSTUOTANNON ALAMÄKI LOIVENEE TÄNÄ VUONNA

Rakennustuotanto supistui viime vuonna vajaat 3 prosenttia. Asuntotuotanto ja yritysten ja yhteisöjen talonrakentaminen supistuivat molemmat peräti 10 prosenttia. Maa- ja vesirakentamisen tuotanto supistui pari prosenttia. Rakennustuotannon kasvua tuki korjausrakentamisen noin 2 prosentin lisäys.

Kuluvan vuoden alkukuukausina talonrakentamisen tuotanto- ja aloitusluvut olivat edelleen las-

Rakentamisen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e	Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2012*	2012*	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Rakentaminen	31.2	100.0	-3.5	-2.7	-1.6	1.5	2.4	-2.0	1.8
- talonrakentaminen	23.4	75.0	-3.9	-3.0	-1.7	1.9	2.2	-2.0	1.6
- maa- ja vesirak.	7.8	25.0	-2.1	-1.0	-1.0	0.0	3.0	-1.9	2.6

Lähde: Tilastokeskus.

kussa sekä vuodentakaiseen että edellisiin kuukausiin verrattuna.

Viime vuoden lopulla jätetyt lupahakemukset viittaavat talonrakentamisen saavuttavan pohjakosketuksen kuluvan vuoden alkupuoliskolla.

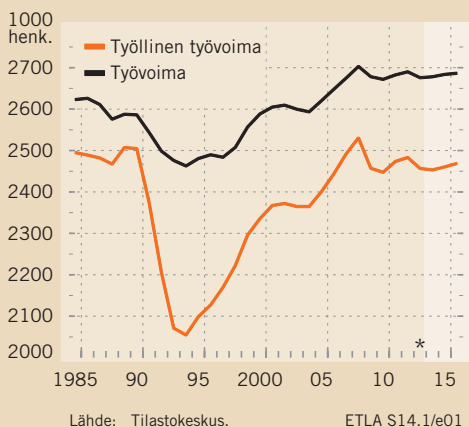
Rakennustyypeistä rohkaisevinta kehitys oli yritysten ja yhteisöjen talonrakentamisessa, jossa lupia

haettiin 5 prosenttia vuodentakaisesta enemmän. Asuntorakentamisen lupakehitys viittaa uudistutannon jatkavan laskuaan koko alkuvuoden.

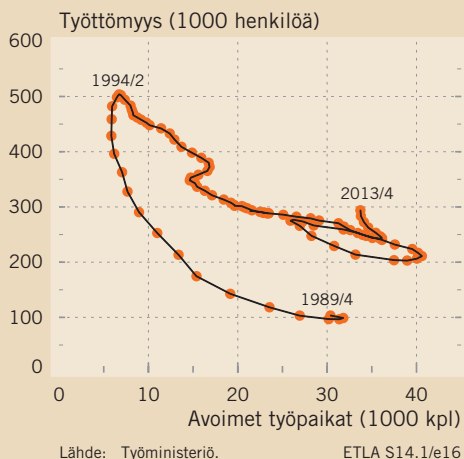
ASUNTOTUOTANTO SUPISTUU TÄNÄ VUONNA

Tänä vuonna rakennustuotanto vähenee 1.5 prosenttia. Talojen uudisrakentaminen vähenee 2 prosenttia. Yritysten ja yhteisöjen uudisrakennuksia valmistuu pari prosenttia viimevuotista enemmän.

Työvoiman tarjonta ja kysyntä

Työttömien määrä ja avoimet työpaikat

Työvoimatase, 1000 henkilöä

Erä	2010	2011	2012	2013	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Väestö	5 363	5 389	5 415	5 442	5 468	5 494	5 522
Työikäinen väestö ¹⁾	4 043	4 059	4 075	4 084	4 092	4 102	4 109
Työvoima	2 672	2 683	2 690	2 675	2 678	2 684	2 687
Työlliset	2 447	2 474	2 483	2 457	2 453	2 460	2 469
Työttömät	224	209	207	218	225	223	218
Tehdyt työtunnit (milj.)	4 163	4 218	4 225	4 147	4 134	4 142	4 151
Työvoimaosuus, %	66.1	66.1	66.0	65.5	65.4	65.4	65.4
Työllisyysaste ²⁾ , %	67.8	68.6	69.0	68.6	68.9	69.4	69.9
Työttömyysaste, %	8.4	7.8	7.7	8.2	8.4	8.3	8.1

¹⁾ 15–74 -vuotiaat.

²⁾ Työllisten osuus työikäisestä (15–64 -vuotiaat) väestöstä.

Lähde: Tilastokeskus.

män. Asuntojen uustuotanto vähenee 5 prosenttia. Rakennustuotannon supistumista hidastaa korjausrakentamisen 1.5 prosentin kasvu.

Ensi vuonna rakennustuotanto kasvaa 1.5 prosenttia. Asuntojen uustuotanto lisääntyy pari prosenttia ja muussa talonrakentamisessa kasvu jatkuu 2 prosentin tuntumassa. Maa- ja vesirakentamisessa laskusuuntaus päättyy.

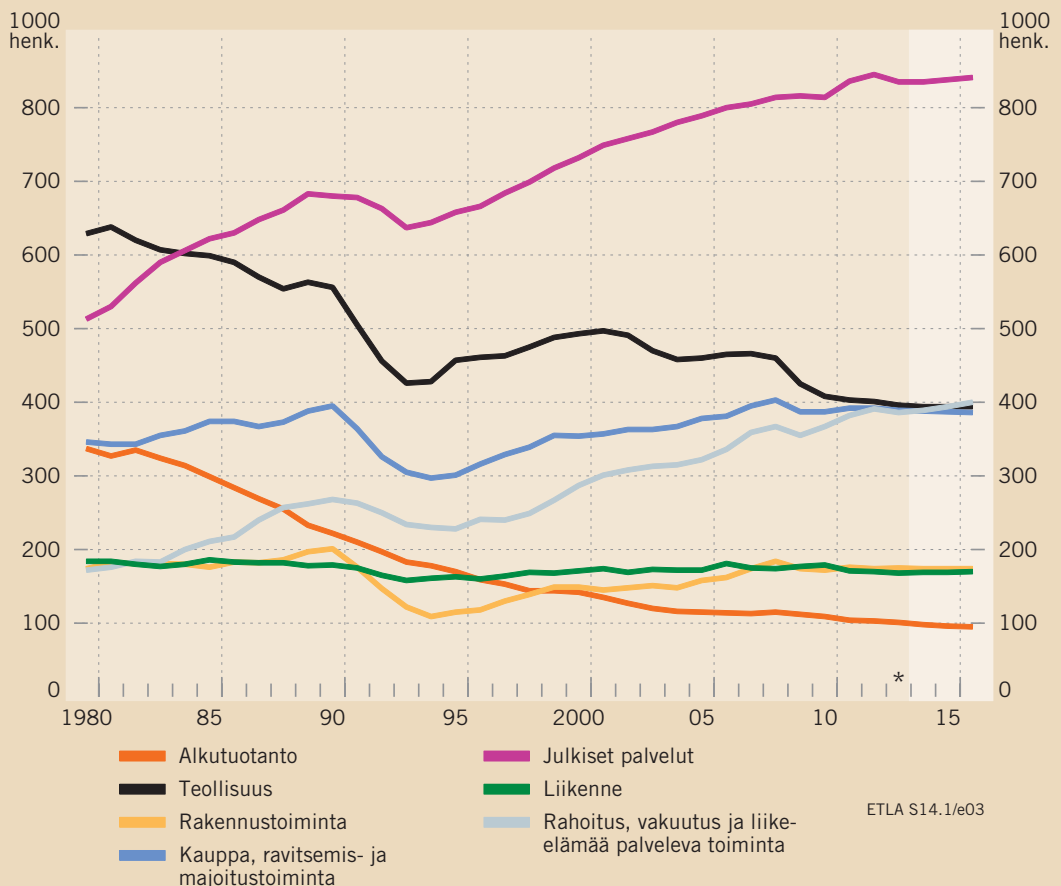
Vuonna 2016 rakentamisen tuotannon kasvun odotetaan vauhdittuvan 2.5 prosenttiin. Talonrakentamisen tuotanto jatkuu 2 prosentin kas-

vuvauhdilla, ja maa- ja vesirakentaminen elpyy 3 prosentin kasvuun. Sitä vilkastuttaa kahden uuden ydinvoimalan rakennustöiden käynnistyminen.

TYÖTTÖMYYSASTE 8.4 PROSENTTIIN TÄNÄ VUONNA

Suhdannelaskun syveneminen viime vuonna vähensi työpaikkoja 1.2 prosenttia. Työttömien lukumäärä kasvoi 6 prosenttia. Heikentyneen työmarkkinatilanteen takia työvoiman ulkopuolelle siirtyi ennätysmäärä väkeä. Työllisestä työvoimasta poistui työttömyyteen ja siirtyi työvoiman ulkopuolelle yhteensä 36 000 henkilöä. Lisäys on

Työlliset toimialoittain

KANSANTALouden TILINPIDON KÄSITTEET MUUTTUVAT HEINÄKUUN JULKISTUKSESSA

Globalisaation ja uusien ilmiöiden, kuten päästö-kaupan ja uusien rahoitusinstrumenttien, myötä nykyinen kansantalouden tilinpidon järjestelmä ei enää vastaa tämän päivän taloudellisia käsitteitä. Samanaikaisesti julkisen talouden tilastoinnin laatuvaatimus EU:ssa on noussut. Maa-ilmanlaajuisen SNA-järjestelmän (System of National Accounts) ja EKT-järjestelmän (Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmä) uudistaminen Euroopan unionissa alkoi jo vuonna 2002. Useimmat EU-maat siirtyvät EKT 2010-asetukseen syyskuun lopussa 2014. Suomi siirtyy uuteen kansantalouden tilinpidon järjestelmään muita maita aikaisemmin. Kansantalouden tilinpidon vuosi- ja neljännesvuositietojen uudet aikasarjat julkaistaan Suomessa jo heinäkuussa vanhan julkaisurytmin mukaan. Vuositilinpito julkaistaan 11.7.2014 vuosilta 1975–2013 ja neljännesvuositilinpito alkaen vuodesta 1990. Sektoritilit neljännesvuosittain ja julkisyhteisöjen tulot ja menot neljännesvuosittain julkaistaan vuodesta 1999 alkaen. Verot ja veronluonteiset maksut julkaistaan vuosille 1975–2013. Julkisen velan ja rahoitustilinpidon tiedot julkaistaan kuitenkin vasta syyskuussa.

Tilastokeskuksen alustavien arvioiden mukaan BKT:n taso nousee 2000-luvulla noin 4 prosenttia EKT 2010 -menetelmämuutosten seurauksena. Samassa yhteydessä Tilastokeskus tekee myös muita aikasarjatkistuksia, jotka vaikuttavat bruttokansantuotteeseen. Tässä vaiheessa kokonaisvaikutus on vaikeasti arvioitavissa.

T&K-MENOT JA MAANPUOLUSTUSKALUSTON HANKINTA SIIRTYVÄT INVESTOINTEIHIN

Tutkimus- ja kehittämismenot (T&K) lasketaan tällä hetkellä juokseviksi menoiksi kansantalouden tilinpidossa. Uudessa EKT-järjestelmässä T&K-menot käsitellään investointeina. BKT-vaiikutukseltaan tämä on suurin yksittäinen muu-

tos. EU-maissa BKT:n taso nousee 0–5 prosenttia T&K-muutoksen takia. Suomen BKT:n arvioidaan nousevan 3–4 prosenttia 2000-luvulla.

Myös maanpuolustuskaluston hankinnat tullaan kirjaamaan investoinneiksi. Valtionhallinnon kiinteän pääoman kuluminen nousee, mikä nostaa bruttokansantuotteen tasoa noin 0.2–0.5 prosenttia. BKT:n vuosimuutoksessa tämä korjaus ei juurikaan näy.

GLOBAALIEN TUOTANTOPROSESSIIEN VAIKUTUKSET VIENTIIN JA TUONTIIN

Nykyisessä järjestelmässä valmistuttaminen ulkomailla, eli tavaroiden lähettäminen toiseen maahan edelleen jalostusta tai muokkausta varten ja niiden palauttaminen lähettävään maahan ilman että omistaja vaihtuu, näkyy täysipainoisesti tavaroiden viennissä ja tuonnissa. EKT 2010:ssä valmistuttamista käsitellään niin, että vain valmistuttamisprosessin marginaali (valmistuspalvelun arvo) kirjataan palveluiden vientinä jalostavalle maalle ja palveluiden tuontina omistavalle maalle. Jatkossa jalostavan talouden tuotannossa näkyy vain kyseisen palvelun tuotanto eikä enää koko tuotteen arvo.

Välityskauppa tarkoittaa sitä, että jokin yksikkö maassa A ostaa tavaroita toisesta maasta B ja ne myydään kolmanteen maahan C ilman että ne käyvät yksikön kotimaassa A. Tällaiseen välityskauppaan liittyvä marginaali käsitellään vanhassa järjestelmässä palvelujen vientinä. Jatkossa tavaroiden osto kirjataan kotimaassa A negatiiviseksi tavaroiden vienniksi ja niiden myynti maahan C kirjataan tavaroiden positiiviseksi vienniksi.

VAIKUTUKSET JULKISEEN TALOUTEEN

Uudessa EKT 2010:ssä tavoitteena on saada entistä tarkempi kuva mm. julkisen alijäämän ja velan kehityksestä tekemällä muutoksia julkisyh-

teisöjen rajauksiin. Esimerkiksi julkisomisteiset osakeyhtiömuotoiset yksiköt siirtyvät yrityssektorista julkisyhteisöihin. Rajanvedon muutosten myötä julkinen velka nousee jonkin verran, mutta tasomuutos ei ole suuri.

Nykyisessä järjestelmässä julkisen alijäämän käsite EU:n vakaus- ja kasvusopimukseen liittyvässä liiallisten alijäämien menettelyssä (EDP) poikkeaa hieman kansantalouden tilinpidon sektoritilien alijäämästä. Heinäkuussa EDP-raportointi muuttuu siten, että siinä käytetään suoraan kansantalouden tilinpidon mukaista alijäämää. Suomen julkinen alijäämä (EDP) nousee vuosina 2002–2011 keskimäärin noin 0.2 prosenttiyksiköä suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Uudessa eläkelisätaulussa raportoidaan kaikkien eläkejärjestelmien tietoja. Sen myötä eläkejärjestelmien kansainväliset vertailut paranevat. Eurostatille taulukko toimitetaan vuodesta 2017 alkaen.

MUITA MUUTOKSIA – VARALLISUUSTASEET, PÄÄSTÖOIKEUDET, TYÖSUHDEOPTIOT, VAKUUTUKSET JA TALLETUKSET SEKÄ ALV-MAKSU

Tilastokeskus pyrkii kehittämään varallisuustaseiden tietosisältöä. Varsinkin maan ja asuntokannan tietoja halutaan parantaa, jotta kotitaloussektorin kokonaisvarallisuuden kehitystä pystyttäisiin paremmin seuraamaan.

Päästöoikeuden hinta lupien huutokaupassa kirjataan rahoitusvaraksi ja myöhempi hinnanmuutos kirjataan reaalivaraksi. Energiamarkkinavirasto hallinnoi päästökauppajärjestelmää.

Työsuhdeoptiot ovat nykyisessä järjestelmässä palkkakäsittelyn ulkopuolella. Jatkossa työsuhdeoptiotulot kirjataan palkoiksi ja optiot kirjataan uutena rahoitusvaateena rahoitustilinpidossa.

Mahdollisesti vakuutussektorin laskentaan tulee joitakin muutoksia. Myös standarditakauksiin, esim. opintolainatakauksiin ja valtion asuntolainatakauksiin, sovelletaan uudentyyppistä menetelyä.

Rahoitustilinpidossa tulee suuri siirtymä lainojen ja talletusten välillä, koska rahalaitosten välillä ei enää sallita lainoja, vaan lainat kirjataan nyt talletuksina.

Nykyjärjestelmässä EU:n keräämiin veroihin tilastoidaan myös ALV-maksu, jota maksetaan EU:n budjettiin maksamista maksuista. Jatkossa ALV-maksu on valtionhallinnon EU:lle maksama tulonsiirto. Tästä seuraa, että valtion verokertymä kasvaa ja EU:n verokertymä pienenee.

MYÖS MAKSUTASETILASTOINTI UUDISTUU

Myös maksutasetilastointi uudistuu EKT 2010 -uudistuksen yhteydessä. Yllä kuvattu valmistaminen ulkomailla ja välityskauppa näkyvät maksutaseessa eri tavalla kuin aiemmin. Uuden maksutasekäsikirjan (BPM6) mukaan väliillisten rahoituspalveluiden (FISIM) osuus korosta näkyy palveluissa.

Uudistuneessa maksutaseessa ”suora sijoittaja” ja ”suoran sijoituksen vastaanottava yksikkö” määritellään samoin kuin aiemmin, mutta suorien sijoitusten osalta siirrytään saamis-/velkaperiaatteen mukaisiin kirjauksiin. Samanaikaisesti tiedot suorista sijoituksista julkaistaan omana tilastoalueena. Tässä tilastossa noudatetaan uudistettua suuntaperiaatetta.

Joitakin muutoksia tulee myös liittyen arvopaperisijoituksiin, muihin sijoituksiin, johdannaisiin ja valuuttavarantoon. Sektoriluokitukseen tulee sekä sisällöllisiä että rakenteellisia muutoksia.

Lähde: Tilastokeskus.

Lisätietoa löytyy Tilastokeskuksen EKT 2010-uudistussivuilta: www.stat.fi/til/ekt2010.

samaa suuruusluokkaa kuin TEMin rekisteröimä työttömien työnhakijoiden määrän kasvu.

Viime vuonna työpaikkojen määrä väheni kaikilla päätoimialoilla poikkeuksena rakennusala ja julkisyhteisöt. Teollisuustuotannon 2.5 prosentin supistuminen pudotti tuntuvasti teollisuuden ja liike-elämän ammateissa palvelleiden määrää. Myös liikenteen aloilla ja yritysten tarjoamissa henkilökohtaisissa palveluissa työvoiman käyttö supistui. Rakennusosalalla työllisyys polki paikallaan ja julkisyhteisöissä työn kysyntä kasvoi 0.4 prosenttia.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla työmarkkina-tilanne pysyy vaikeana ja työttömyyden nousu jatkuu. Kausitasoitettujen lukujen mukaan työllisyyden lasku pysähtyi vuodenvaihteessa, ja työvoiman tarjonta kääntyi lievään kasvuun.

TYÖLLISYYS PARANEE VERKKAAN

Suhdannotilanteen asteittainen paraneminen kohtaa työllisyytilannetta vuoden jälkipuoliskolla. Teollisuudessa työn kysynnän lasku hidastuu. Liikenteessä ja liike-elämän palveluissa työpaikkojen tarve kasvaa.

Kotitalouksien kysynnästä riippuvilla toimialoilla työllisyytilanne pysyy koko vuoden heikkona. Julkisyhteisöjen työllisyyden nousu taittuu. Julkista kysyntää hidastavien sopeutustoimien vuoksi julkisen sektorin henkilöstön määrä kääntyy ensi vuodesta lukien pitempiaikaiseen laskuun.

Tänä vuonna työllisten määrä vähenee 0.2 prosentilla ja työttömyys lisääntyy viimevuotista vähemmän. Työvoiman tarjonta lähtee loivaan kasvuun, koska suhdannotilanteen kohentuminen houkuttelee yhä useammat palaamaan takaisin työmarkkinoille. Työttömyysasteen arvioidaan nousevan tänä vuonna 0.2 prosenttiyksikköä 8.4 prosenttiin.

YRITYSPALVELUISSA TYÖVOIMAN TARVE KASVAA ENITEN

Vuosina 2015–2016 kokonaistuotannon kasvu vauhdittuu noin 2 prosenttiin, mikä lisää työvoiman käyttöä etenkin yksityisillä palvelualoilla. Vientivetoisen kasvun takia työllisyysnäköymät ovat parhaimmat liike-elämää palvelevilla toimialoilla sekä tietoliikenteessä. Näitä yrityspalveluja tuottavilla aloilla työllisyys paranee arviolta 1.5 prosentin vuosivauhtia.

Työlliset toimialoittain¹⁾, 1000 henkilöä

Toimiala	TOL-02	2011	2012	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Alkutuotanto	A,B	104	103	101	98	96	95
Koko teollisuus	C,D,E	403	401	396	394	394	394
Rakentaminen	F	176	174	175	174	174	174
Kauppa- ja majoitustoiminta	G,H	392	392	389	388	387	386
Liikenne	I	171	170	168	169	169	170
Rahoitus- ja liike-elämää palveleva toiminta	J,K	382	391	386	389	394	400
Julkiset ja muut yht.palv.	L-O	836	845	835	835	838	841
Julkinen sektori		667	666	668	669	667	665
Palvelut yhteensä		1 781	1 798	1 777	1 781	1 789	1 797
Toimiala tuntematon	X	10	7	8	6	8	9
Koko kansantalous		2 474	2 483	2 457	2 453	2 460	2 469

¹⁾ Toimialaluokitus 2002.

Lähde: Tilastokeskus.

Teollisuuden työvoiman käyttö vähenee koko ennustejakson ajan. Kulutustavaroita myyvillä kaupan aloilla työn kysyntä vähenee vuoteen 2016 saakka, koska kotitalouksien reaalisen ostovoiman kasvu jää finanssipoliittisten sopeutustoimien takia poikkeuksellisen hitaaksi.

Rakennustoiminnassa työn kysynnän odotetaan lisääntyvän voimallisemmin vuonna 2016, kun suuret investointihankkeet käynnistyvät.

TYÖLLISYYSASTE KOHOAA VAUHDIKKAASTI

Työttömyysasteen arvioidaan alenevan ensi vuonna 0.1 prosenttiyksikköä 8.3 prosenttiin ja vuonna 2016 sen arvioidaan laskevan 8.1 prosenttiin. Työllisyyden hyvin hitaasta kasvusta huolimatta työllisyysaste nousee verraten ripeästi, keskimäärin 0.5 prosenttiyksikköä vuodessa. Työllisyysastetta kohottaa työikäisen 15–64 -vuotiaan väestön määrän lasku.

Viime vuosikymmenellä työikäisten määrä kohoosi keskimäärin 10 000 henkilöä vuodessa. Kuvalla vuosikymmenellä tämä nousu katkesi, ja kääntyi tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan 15 000 henkilön suuruiseksi vuosittaiseksi laskuksi.

Tuonti ja maksutase

TAVARATUONTI KÄÄNTYY TÄNÄ VUONNA SELVÄÄN KASVUUN

ETLAn tavaratuonnin ennuste kuluvalle vuodelle pysyy lähes ennallaan. Arvioimme, että tavara-tuonnin määrä kasvaa tänä vuonna 3.4 prosenttia. Koska myös tavaraviennin ennuste on lähes sama kuin syyskuussa, viennissä panoksena käytettävien raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuontiennuste pysyy ennallaan. Myös investointitavaroiden tuonti kasvaa saman verran kuin arvioimme edellisessä ennusteessa. Kulutustavaroiden tuonti jää hieman aiemmin arvioitua pienemmäksi. Palvelut mukaan lukien tuonti lisääntyy tänä vuonna vajaat 3 prosenttia.

Ensi vuonna tavaratuonti kasvaa 3.5 prosenttia, mikä on selvästi aiemmin arvioitua vähemmän. Valtiontalouden sopeutustoimet hidastavat kulutuksen kasvua ja sitä kautta kulutustavaroiden tuontia. Myös investointitavaroiden tuonti jää syksyllä arvioitua pienemmäksi, koska uusien ydinvoimaloiden aloitukset ovat siirtyneet ajassa eteenpäin. Tavara- ja palvelutuonti yhteensä kasvaa ensi vuonna 3 prosenttia.

VALTIONTALouden SOPEUTUSTOIMET JARRUTTAVAT KULUTUSTAVAROIDEN TUONTIA

Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti kasvaa tänä vuonna 3 prosenttia, kun teollisuus-tuotanto kääntyy kasvuun. Ensi vuonna hyödyke-ryhmän tuonnin kasvu jatkuu 3 prosentin tahtia,

Raaka-aineiden tuonnin ja teollisuus-tuotannon muutos

1) Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista. Vuoteen 1998 asti raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

ETLA S14.1/m01

Tavara- ja palvelutuonti

	Arvo ¹⁾		Määrä ¹⁾						
	Mrd. e	%-osuus	Muutos ed. vuodesta, %					Keskimäärin	
	2013*	2013*	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
Raaka-aineet ja tuotantohyöd.	19.1	32.9	-4.5	-2.7	3	3	3	-2.9	3
Energiatuotteet	13.4	23.1	-7.7	9.3	1	1	1	0.5	1
Investointitavarat	11.2	19.3	-1.3	-6.8	4	4	5	-5.2	6
Kulutustavarat	14.4	24.7	-4.4	0.2	3	4	4	-2.0	4
- kestokulutustavarat	3.8	6.5	-12.9	0.4	6	7	7	-8.4	7
- muut kulutustavarat	10.6	18.2	-0.6	0.1	2	3	3	1.4	3
Koko tavaratuonti ²⁾	56.0	100	-4.0	-0.5	3.4	3.5	3.5	2.7	3.1
Tavara- ja palvelutuonti ²⁾	77.8	..	-0.7	-1.8	2.9	3.0	3.4	2.0	2.8

¹⁾ Käyttötarkoituksen mukainen tuonnin arvo Tullitilaston (c.i.f.) mukaan. Määrän muutokset ETLAn laskelma.

²⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

kun teollisuustuotanto lisääntyy tuntuvasti tämän vuotisesta.

Investointitavaroiden tuonnin odotetaan kääntyvän 4 prosentin kasvuun tänä vuonna. Kotimainen teollisuus tarvitsee uusia koneita ja laitteita, kun teollisuustuotanto piristyy suhdannetilanteen parantuessa. Ensi vuonna investointitavaroiden tuonti lisääntyy niinikään 4 prosenttia, mikä on aiemmin arvioitua vähemmän, koska uusien ydinvoimaloiden aloituksia on lykätty. Tuoreimpien tietojen mukaan toisen rakentaminen alkaa

vuonna 2016 ja toisen vasta vuonna 2017. Niiden vaikutus investointitavaroiden tuontiin näkyy siten selvästi vasta vuodesta 2017 eteenpäin.

Kestokulutustavaroiden tuonti on pitkän laskukauden jälkeen kääntynyt nousuun. Tänä vuonna ryhmän tuonnin arvioidaan kasvavan 6 prosenttia. Ensi vuonna kestokulutustavaroiden tuonti jää huomattavasti aiemmin arvioitua pienemmäksi, mutta kasvaa silti 7 prosenttia.

Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonti lisääntyy tänä vuonna 2 prosenttia, kun yksityinen kulutus kääntyy 0.4 prosentin kasvuun. Ensi vuonna hyödykeryhmän tuonnin odotetaan nousevan 3 prosenttia, kun yksityisen kulutuksen kasvu vauhdittuu.

TUONTIHINTOJEN LASKU JATKUU SEKÄ TÄNÄ ETTÄ ENSI VUONNA

Tavaroiden tuontihintojen lasku jatkuu tänä vuonna. Keskimäärin ne jäävät 2.3 prosenttia matalammiksi kuin viime vuonna. Tuontihinnat alenevat vielä ensi vuonna, keskimäärin ne putoavat 1.5 prosenttia. Energiatuotteiden tuontihintojen odotetaan laskevan nelisen prosenttia tänä vuonna ja noin 8 prosenttia ensi vuonna. Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuontihintojen odotetaan tämän vuoden aikana kääntyvän lievään nousuun, mutta ne jäävät silti keskimäärin noin 2 prosenttia vuodentakaisesta matalammiksi. Ensi vuonna hinnat nousevat puolisen prosenttia.

Investointitavaroiden tuontihintojen lasku jatkuu lähivuosina puolen prosentin tahtia. Kestokulutustavaroiden tuontihinnat kääntyivät viime vuoden jälkipuoliskolla uudestaan laskuun. Hintojen odotetaan edelleen alenevan. Muiden kulutustavaroiden tuontihinnat jäävät tänä vuonna edellisvuoden lukemiin. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa elintarvikkeet.

VAIHTOTASEEN ALIJÄÄMÄ SUPISTUU TUNTUVASTI MYÖS TÄNÄ VUONNA

Kauppataseen ylijäämän odotetaan kohoavan tänä vuonna 1.5 miljardiin euroon, mikä on selvästi syksyllä arvioitua vähemmän. Tavaraviennin

Tavaratuonnin määrä supistui viime vuonna 0.5 prosenttia

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaratuonnin määrä supistui viime vuonna 0.5 prosenttia edellisvuodesta.

Ensimmäisellä neljänneksellä tavaratuonnin määrä supistui 5.1 prosenttia ja toisella 3.4 prosenttia vuodentakaisesta. Kolmannella neljänneksellä tavaratuonti kääntyi 4.9 prosentin kasvuun edellisvuotisesta ja viimeisellä neljänneksellä kasvua kertyi 1.9 prosenttia.

Kausitasoitettuna tavaratuonnin määrä väheni ensimmäisellä neljänneksellä 0.1 prosenttia ja toisella neljänneksellä 1.4 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kolmannella neljänneksellä tuontimäärä lisääntyi 5.4 prosenttia edellisestä neljänneksestä, mutta viimeisellä neljänneksellä se laski 1.9 prosenttia kolmannesta neljänneksestä.

Energiatuotteiden tuonti lisääntyi viime vuonna peräti 9 prosenttia. Kestokulutustavaroiden tuonti kasvoi puolisen prosenttia, ja muiden kulutustavaroiden tuonti jäi edellisvuoden lukemiin. Investointitavaroita tuotiin vajaat 7 prosenttia edellisvuotista vähemmän. Tähän hyödyke-ryhmään kuuluvat myös puhelinlaitteiden osat. Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuontimäärä oli vajaat 3 prosenttia edellisvuotista pienempi.

Tavaroiden tuontihinnat laskivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 1.8 prosenttia edellisvuotisesta. Tilastokeskuksen tuontihintaindeksi putosi 2.2 prosenttia.

arvon arvioidaan edelleen nousevan 58.1 miljardiin euroon, mutta tavaratuonnin arvo nousee aiemmin odotettua enemmän, mikä pienentää kauppataseen ylijäämää. Vuonna 2015 ylijäämä suurenee 3.8 miljardiin euroon, kun viennin arvo kasvaa selvästi enemmän kuin tuonnin arvo.

Palveluiden ulkomaankaupan ennustaminen on varsinkin viime vuosina osoittautunut hyvin vaikeaksi. Suuri erä sekä palveluviennissä että -tuonnissa muodostuu suurien kansainvälisten konsernien sisäisistä siirroista, joita on hankalaa ennustaa. Varsinkin Nokian matkapuhelinliiketoiminnan myynnin vaikutukset palvelujen viennin ja tuontiin ovat vaikeasti arvioitavissa. Lisäksi vuosittaiset korjaukset kansantalouden tilinpidossa ovat usein suuret. Arvioimme, että palvelutase on tänä vuonna 0.6 miljardia euroa alijäämäinen ja että alijäämä pysyy samansuuruisena ensi vuonna.

Palveluiden ulkomaankaupan seuranta ja tulokintaa hankaloittaa myös se, että Tilastokeskus julkaisee erillisen palvelujen ulkomaankaupan tilaston, mihin eivät sisälly vaihtotaseen palveluerät liikenne, matkustus, vakuutus- ja rahoituspalvelut sekä julkishallinnon palvelut. Tilastokeskuksen yllämainitun julkaisun mukaan palvelujen

Vaihtotaseen alijäämä pieneni viime vuonna runsaalla miljardilla

Vuoden 2012 vaihtotaseen alijäämää on kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen tietojen mukaan korjattu tuntuvasti ylöspäin 3.6 miljardin euron alijäämästä 2.7 miljardin euron alijäämään. Tämä johtuu siitä, että tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä onkin aiemmin laskettua pienempi.

Ennakkotietojen mukaan vaihtotaseen alijäämä pieneni 1.6 miljardiin euroon vuonna 2013. Vaihtotase vahvistui siten 1.1 miljardia euroa edellisestä vuodesta. Kauppataase kääntyi 0.1 miljardin alijäämästä 0.3 miljardin euron ylijäämään, ja palvelutaseen alijäämä pieneni 1.3 miljardia euroa. Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase sen sijaan heikkeni 0.6 miljardia euroa.

Sekä tavaroiden viennin että tavaroiden tuonnin arvo väheni viime vuonna. Tuonnin arvo supistui viennin arvoa enemmän, jolloin kauppataase kääntyi ylijäämäiseksi. Palveluviennin arvo nousi viime vuonna 1.8 prosenttia, mutta vaikka palvelutuonnin arvo väheni 4.2 prosenttia vuodentakaisesta, palvelutase oli 0.6 miljardia euroa alijäämäinen. Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase oli 1.3 miljardia euroa alijäämäinen.

Vaihtotase, mrd. euroa

	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E
Tavaroiden vienti (fob) ¹⁾	57.2	56.3	58.1	61.5	64.9
Tavaroiden tuonti (fob) ¹⁾	57.3	56.0	56.6	57.7	59.9
Kauppataseen ylijäämä	-0.1	0.3	1.6	3.8	5.0
Palveluvienti	20.9	21.3	21.9	22.7	23.7
Palvelutuonti	22.8	21.8	22.5	23.4	24.5
Palvelutaseen ylijäämä	-1.9	-0.6	-0.6	-0.6	-0.8
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen ylijäämä	-0.8	-1.3	-1.1	-0.7	-0.3
Vaihtotaseen ylijäämä	-2.7	-1.6	-0.2	2.5	3.9
Vaihtotaseen ylijäämä / BKT, %	-1.4	-0.8	-0.1	1.2	1.8
Vaihtotaseen ylijäämä / viennin arvo, %	-3.5	-2.0	-0.2	3.0	4.4

¹⁾ Ml. tavarakaupan järjestelyerät.

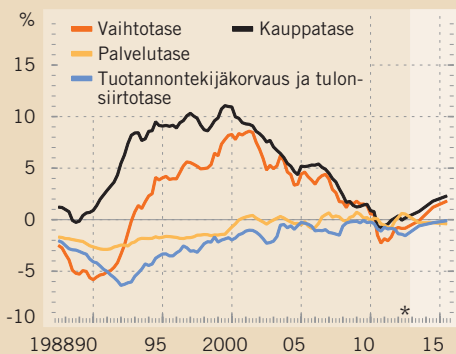
Lähde: Tilastokeskus.

ulkomaankauppa oli 2.1 miljardia euroa ylijäämäinen vuonna 2012. Tämä luku sisältää konserniyritysten välisen palvelukaupan. Palvelujen ulkomaankaupan tilastossa muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut kattavat vajaat 40 prosenttia palvelujen viennistä. Tämän tilaston mukaan tärkeimmät palvelujen viennin kohdemaat vuonna 2012 olivat Ruotsi, Yhdysvallat, Irlanti, Saksa ja Britannia. Palvelujen tärkeimmät tuontimaat olivat Saksa, Yhdysvallat, Ruotsi, Britannia ja Irlanti. Tilastokeskuksen julkaiseman kansantalouden tilinpidon mukaan palvelutase oli sen sijaan 1.9 miljardia alijäämäinen vuonna 2012. Ennustemme perustuu kansantalouden tilinpidon tilastosarjoihin.

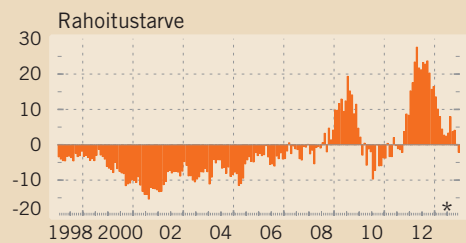
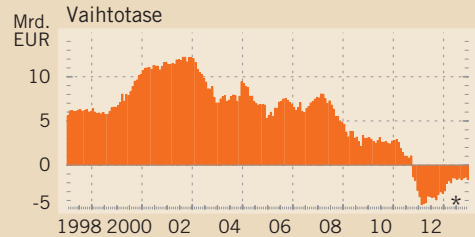
Tavaroiden ja palvelusten tase kääntyy viime vuoden 0.2 miljardin euron alijäämästä tänä vuonna vajaan miljardin euron ylijäämään, kun vienti kasvaa tuontia nopeammin. Ensi vuonna ylijäämä nousee runsaaseen 3 miljardiin euroon.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tasetta heiluttelevat erityisen voimakkaasti omaisuus-tulot ja omaisuusmenot, eli nettomääräiset rajan yli kulkevat osingot, korot ja kotiutetut voitot, joista varsinkin osinkojen ja voittojen suunnat voivat vaihtua äkillisesti vuodesta toiseen. Niiden muu-

Vaihtotaseen ylijäämä komponentteittäin suhteessa BKT:hen

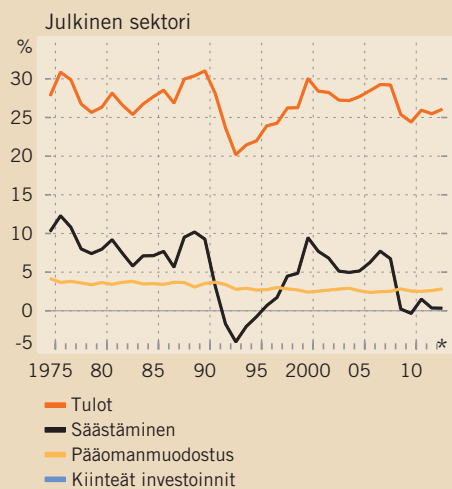
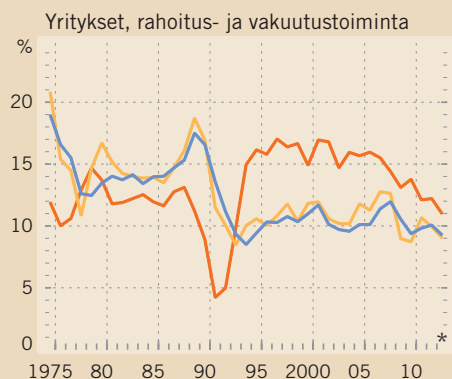
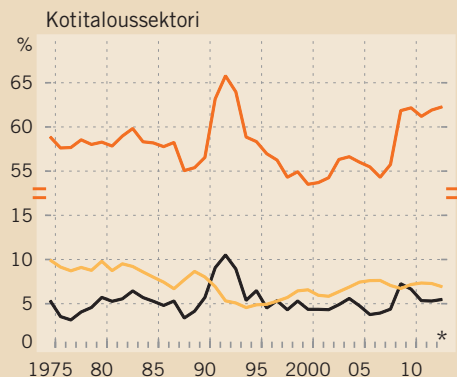
Vaihtotase ja pääomaliikkeet

Lähde: Suomen Pankki.

ETLA S14.1/u03

Sektoreiden tulot, säästäminen ja pääomanmuodostus (suhde BKT:hen)

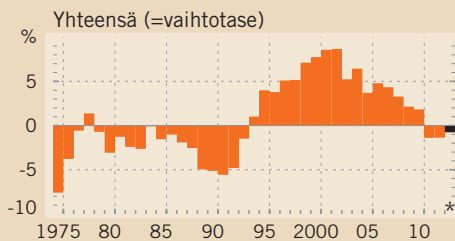
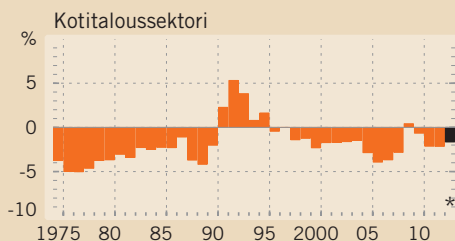
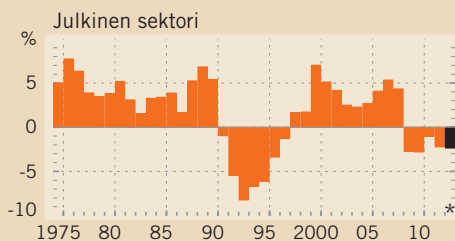
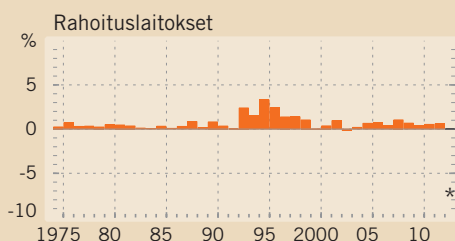
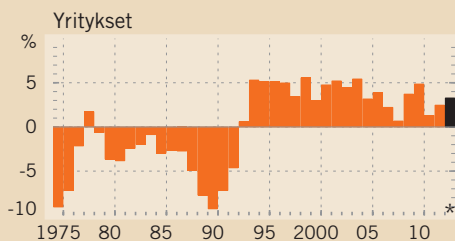

Kaikki erät laskettu poistot mukaan lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S14.1/r08

Vaihtotase ja sektoreittainen netto-luotonanto suhteessa BKT:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S14.1/r09

tokset voivat vaikuttaa merkittävästi vaihtotaseeseen. Odotamme, että tuotannon tekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä pienenee tänä vuonna 1.1 miljardiin euroon ja ensi vuonna 0.7 miljardiin euroon.

Vaihtotaseen alijäämän odotetaan pienenevän selvästi tänä vuonna 0.2 miljardiin euroon viime vuoden 1.6 miljardista eurosta. ETLA arvioi, että vaihtotase kääntyy 2.5 miljardin euron ylijäämään vuonna 2015. Maksutasetilastointi siirtyi vuoden vaihteessa Suomen Pankilta Tilastokeskukselle, ja heinäkuussa otetaan käyttöön uusi maksutase-käsikirja (BPM6). Katso erityisteema: Kansantalouden tilinpito uudistuu sivulla 66.

KOTITALOUKSIEN SÄÄSTÄMINEN NOUSEE VIELÄ TÄNÄ VUONNA

Kotitalouksien säästäminen nousi viime vuonna 1.8 miljardiin euroon edellisvuoden 1.5 miljardista eurosta. Kansantalouden tilinpidon säästämiskäsite ei kuitenkaan ota huomioon kaikkia kotitalouksien rahoituksen lähteitä ja rahoituksen käyttökohteita. Säästäminen kansantalouden tilinpidossa ei siten kuvaa kotitalouksien todellista

säästämistä kovin tarkasti. Tänä vuonna kotitalouksien säästäminen kohoa noin 2.1 miljardiin euroon. Vuonna 2015 kotitaloussektorin säästäminen alenee 1.4 miljardiin euroon.

Yrityssektorin säästäminen laski viime vuonna 2.5 miljardiin euroon 6.1 miljardista eurosta. Tänä vuonna yritysten säästäminen nousee 4.9 miljardiin euroon. Ensi vuonna säästäminen kohoa 7.3 miljardiin euroon.

Julkisen sektorin rahoitusaliijäämä nousi viime vuonna 4.6 miljardiin euroon. Tänä vuonna se laskee vain hieman 4.5 miljardiin euroon, mutta kutistuu ensi vuonna selvästi 2.9 miljardiin euroon. Vuonna 2016 julkisyhteisöjen rahoitusaliijäämä supistuu 0.9 miljardiin euroon. Suhteutettuna kokonaistuotantoon arvioimme, että julkisyhteisöjen alijäämä laskee tänä vuonna 2.3 prosenttiin ja 1.4 prosenttiin vuonna 2015. Vuonna 2016 rahoitusjäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen laskee 0.4 prosenttiin. Julkisen sektorin rahoituskysymyksiä käsitellään tarkemmin sivuilla 52-59.

Hinnat ja kustannukset

INFLAATIO HIDASTUU

Vuonna 2013 euromaiden kuluttajahintojen nousu oli keskimäärin 1.3 prosenttia. Kustannuskehitystä jarrutti muun muassa raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen vaimea kehitys. Suomessa yhdenmukaistettu inflaatio oli muita euromaita nopeampi, 2.2 prosenttia. Välillisen verotuksen kiristyminen ja elintarvikkeiden kallistuminen vauhdittivat Suomen inflaatiota. Ennustejaksolla välillisen verotuksen kiristymisen arvioidaan vauhdittavan kustannusten nousua.

TUONTIHINNAT ALENEVAT

Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin mukaan tuontihinnat alenivat viime vuonna keskimäärin 2.2 prosenttia. Hintojen aleneminen johtui talouden taantuman myötä toteutuneesta maailmanmarkkinahintojen vaimeasta kehityksestä ja euron lievästä vahvistumisesta.

Kuluvan vuoden tammikuussa hintojen muutos vuoden yli oli -2.9 prosenttia. Energian ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat alenivat vuodentakaisesta lähes 5 prosenttia, myös

investointi- ja kulutustavaroiden hinnat alenivat viime vuodesta.

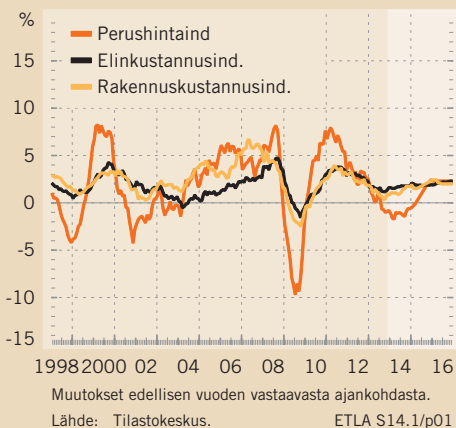
VÄLILLISEN VEROTUKSEN KIRISTYMINEN VAUHDITTI KOTIMAISTA KUSTANNUSKEHITYSTÄ

Viime vuonna kotimaisia kustannuspaineita voimisti lähinnä arvonlisäverotuksen kiristyminen 22 prosentista 23 prosenttiin.

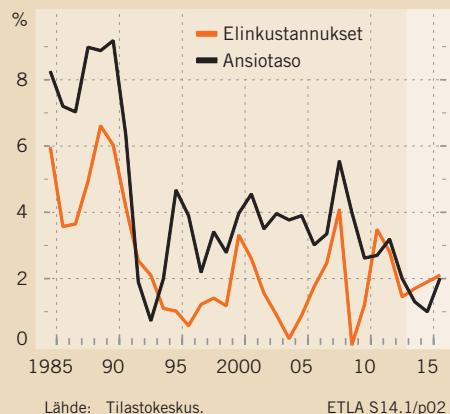
Vuonna 2013 sopimuskorotukset jäivät noin 1.5 prosenttiin. Kun mukaan otetaan liukumata ja rakennemuutos, säännöllisen työajan ansiotasoindeksi kohosi 2.4 prosenttia edellisestä vuodesta. Yleistä ansioiden kehitystä kuvaava indeksi kohosi 2.1 prosenttia.

Työn tuottavuus on viime vuosina romahtanut. Viime vuonna työn tuottavuus kohosi +0.5 prosenttiin edellisen vuoden -1.2 prosentista. Pitkällä aikavälillä työn tuottavuus on kasvanut keskimäärin 3 prosentin tuntumassa. Koko talouden yksikkötyökustannusten nousu vaimeni 2.3 prosenttiin työn tuottavuuden lievän nousun ja aiempaa maltillisempien palkkaratkaisujen vuoksi.

Keskeisten hintaindeksien muutokset

Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

Kansallisella käsitteellä mitattua inflaatiota jarrutti tehokkaasti korkotason aleneminen. Viime vuonna inflaatio pysytteli lähes koko vuoden 1.5 prosentin tuntumassa. EU-yhdenmukaistettu inflaatio (YKHI) oli keskimäärin 2.2 prosenttia, ero kansalliseen inflaatioon johtui muun muassa korkotason alenemisesta.

KOROT PYSYVÄT MATALINA

Euroopan keskuspankki laski ohjauskoron viime vuoden marraskuussa 0.25 prosenttiin aiemmasta 0.5 prosentista. Euroopan keskuspankin odotetaan korottavan ohjauskorkoa kesällä 2015. Kuluvan vuoden tammi-helmikuussa 3 kuukauden markkinakorko oli 0.3 prosentin tuntumassa. Markkinakorkojen laskun myötä myös asuntolaina- ja kulutusluottokannan keskikorot ovat pysyneet viime vuodesta lähes ennallaan huolimatta korkomarginaalien kasvusta.

ENERGIAN HINNAN ODOTETAAN PYSYVÄN LÄHES ENNALLAAN

Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta oli viime vuonna keskimäärin 108 dollaria tynnyriltä. Hinta pysytteli melko tasaisena koko vuoden. Kuluvana vuonna öljyn hinnan odotetaan pysyttelevän noin 110 dollarissa tynnyriltä, ja euron kurssin odotetaan asettuvan 1.33 dollarin tuntumaan sekä tänä että ensi vuonna. Euron lievä vahvistuminen vauhdittaa tuontihintojen alamäkeä, mutta samalla heikentää vientiteollisuuden kustannuskilpailukykyä.

Talouden taantuman myötä muiden kuin energiaraaka-aineiden tuontihintojen arvioidaan alenevan tänä vuonna. Yhteensä tuontihintojen odotetaan alenevan 2.3 prosenttia.

Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustasoon vaikuttavista tekijöistä

Tekijä	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin	
	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2016 ^E	2009→13	2014→18 ^E
1. Ansiotaso	2.4	1.3	1.0	2.0	3.0	2.0
2. Työpanos ¹⁾	-1.9	-0.3	0.2	0.2	-0.7	0.1
- ansiotyöpanos	-1.9	-0.3	0.2	0.2		
- yksityiset elinkeinonharjoittajat	-1.9	-0.3	0.2	0.2		
3. Työvoimakustannukset	0.9	1.6	1.8	2.7	1.9	2.5
- palkkasumma	1.0	1.3	1.6	2.6	2.1	2.4
- muut työtulot	0.7	2.7	2.4	3.1	1.0	3.1
4. Tuotanto	-1.4	0.7	2.0	1.9	-0.9	1.7
5. Yksikkötyökustannukset (3./4.)	2.3	1.0	-0.4	0.7	3.0	0.8
6. Tuontihinnat	-1.0	-1.2	-0.6	0.8	1.3	0.3
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, osuus kokonaistarjonnasta	4.7	1.6	1.5	0.9	3.7	0.8
8. Kustannuspaine (0.65x5. + 0.25x6. + 0.10x7.)	1.9	0.6	-0.2	0.7	2.7	0.7
9. Kysyntäpaine sekä viivästynyt hintapaine	0.1	1.5	2.0	0.9	-0.8	1.1
10. Tuotannon hintaindeksi (8.+ 9.)	2.0	2.2	1.8	1.7	1.9	1.8
11. Kulutuksen hinta	1.7	1.3	1.9	2.0	2.3	1.8
12. Reaaliansiotaso	0.7	0.0	-0.9	0.0	0.7	0.2
13. Tuotanto työpanosyksikköä kohti (4./2.)	0.5	0.9	1.9	1.8	-0.2	1.7

¹⁾ Tehdyt työtunnit.

Lähde: Tilastokeskus.

TYÖN TUOTTAVUUDEN HEIKON KASVUN MYÖTÄ MYÖS PALKKOJEN NOUSU VAIMEENE

Vuoden 2013 syksyllä solmitun ns. työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaan sopimuspalkat nousivat kuluvan vuoden aikana noin 0.4 prosenttia. Liukumät ja rakennemuutos mukaan lukien ansiotasoindeksiin arvioidaan kohoavan tänä vuonna keskimäärin 1.3 prosenttia.

Ensi vuonna sopimuspalkat kohoavat myös 0.4 prosenttia. Liukumät ja rakennemuutos mukaan lukien ansiotasoindeksiin nousu jäänee vajaaseen prosenttiin.

Vuonna 2014 työn tuottavuuden nousun arvioidaan kohoavan vajaaseen prosenttiin, mikä on edelleen selvästi pitkän aikavälin keskiarvoa matalampi.

ASUMISEN JA ELINTARVIKKEIDEN HINTOJEN NOUSU VAIMEENE

Kansallisella mittarilla mitattu inflaatio oli kuluvan vuoden tammikuussa 1.6 prosenttia.

Kuluvan vuoden aikana asumisen kustannusten nousu pysyy heikkona matalana pysyttelevän korkotason ja asuntojen hintojen vaimean kehityksen vuoksi. Myös energiakustannusten nousu jatkuu aiempaa hitaampana. Vuokrien nousu jatkunee edelleen 2–3 prosentissa. Yhteensä asumismenojen kontribuution inflaatioon arvioidaan olevan tänä vuonna vajaan puolen prosenttiyksikön luokkaa.

Elintarvikkeiden hinnat olivat vuoden alussa vielä 4 prosenttia korkeammat kuin vuosi sitten. Elintarvikkeiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat kääntyivät viime vuonna selvään laskuun, ja ruuan hinnan nousun oletetaan hidastuvan kuluvan vuoden aikana.

Liikenteen kustannusten nousu jatkuu muun muassa polttoaineveron korotuksen vuoksi. Sen sijaan raaka-öljyn maailmanmarkkinahintojen odotetaan pysyttelevän lähes viime vuoden tasolla, mikä vaimentaa energian hinnan nousua.

Keskimäärin kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan 1.6 prosenttia vuonna 2014. EU:n yhdenmukaistetulla inflaatiomittarilla mitattuna hintojen nousu asettuneeajaan 2 prosentin tuntumaan. Vuonna 2015 ulkoinen kustannuspaine pysyy edelleen vaimeana, mutta hyödykeverojen arvioidujen korotusten vuoksi inflaatio asettunee lähes 2 prosenttiin. Tuontihintojen arvioidaan alenevan sekä tänä että ensi vuonna.

TUKKUHINTOJEN NOUSU PYSYY VAIMEANA

Tukkuhinnat kohosivat viime vuonna keskimäärin 0.2 prosenttia. Hinnat olivat vuoden jälkipuoliskolla selvässä laskussa, siten tänä vuonna hinnat ovat keskimäärin hieman viime vuotta alemmalla tasolla. Ensi vuonna tukkuhintojen arvioidaan pysyvän lähes kuluvan vuoden tasolla tuontihintojen laskun myötä. Kotimaisten kustannusten nousun arvioidaan pysyvän vähäisenä.

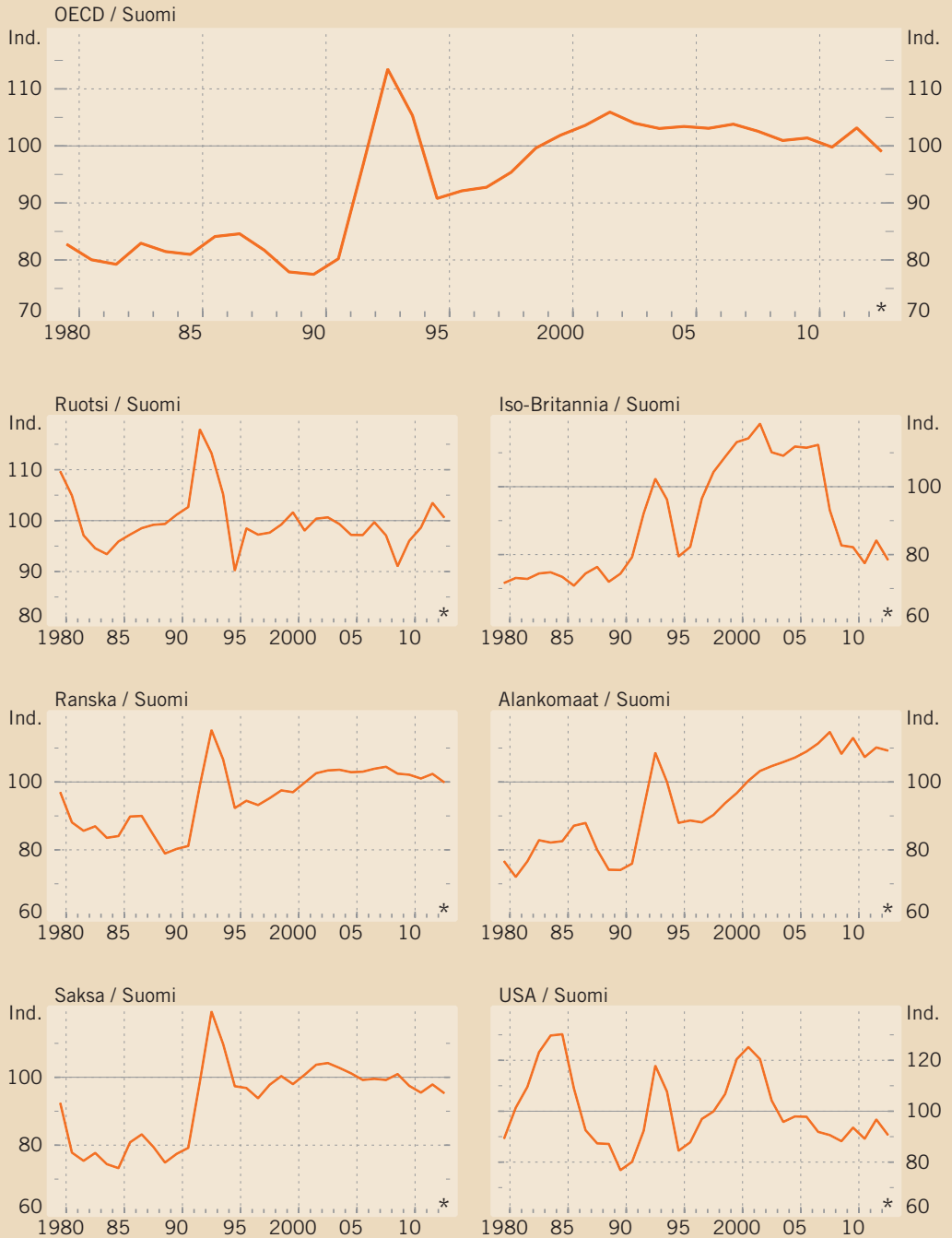
Rakennuskustannusten nousu vaimeni viime vuonna yhteen prosenttiin rakentamisen aktiiviteetin hiipumisen myötä. Tänä vuonna kustannuskehityksen arvioidaan jatkuvan prosentin tuntumassa. Vaikka korkotaso on poikkeuksellisen matala, asuntojen hintojen nousu pysähtyi viime vuoden jälkipuoliskolla. Epävarmuus suhdannetilanteesta heijastuu erityisesti tänä vuonna rakennustoiminnan vaimenemisena.

KYSYNNÄN LAANTUMINEN KAVENTAA KANNATTAVUUTTA

Vuonna 2013 teollisuusyritysten kannattavuuden arvioidaan hieman heikentyneen vaikean taloustilanteen myötä. Teollisuuden tuottajahinnat alenivat vajaat puoli prosenttia, jolloin tuotantokustannusten lievä nousu kavensi yritysten kannattavuutta. Työvoimakustannusten osuuden kansantulosta arvioidaan pysyneen lähes edellisen vuoden tasolla.

Kuluvana vuonna teollisuuden tuottajahintojen arvioidaan hieman alenevan vientihintojen alenemisen myötä. Vaimea hintakehitys johtuu heikosta suhdannetilanteesta. Syksyllä sovitun maltillisen palkkaratkaisun myötä yksikkötyökustannusten nousu vaimenee, mikä tukee yritysten kannattavuutta ennustejaksolla.

Suomen teollisuuden kustannuskilpailukyky¹⁾

1) Suomen teollisuuden valuuttakurssikorjatut yksikkökustannukset OECD-maihin (14 maata) verrattuna, (keskiarvo 1991-2010 = 100).

Lähteet: OECD, Tilastokeskus.

ETLA S14.1/p03

KUSTANNUSKILPAILUKYVYN HEIKKENEMINEN PYSÄHTYY

Teollisuuden kustannuskilpailukyky suhteellisiin yksikkökustannuksiin perustuvien laskelmien mukaan on jonkin verran pitkän aikavälin keskiarvoa heikompi. Viime vuonna tuottavuuden heikon kehityksen ja aiemmin sovittujen palkkaratkaisujen myötä yksikkökustannusten arvioidaan nousseen hieman nopeammin kuin keskeisissä kilpailijamaissa. Sen sijaan euron lievä heikentyminen vahvisti kustannuskilpailukykyä.

Parin seuraavan vuoden palkkaratkaisut jäävät hyvin maltillisiksi. Ennustejaksolla sopimuspalkkojen nousun odotetaan jäävän vuosittain keskimäärin runsaan prosenttiyksikön alemmaksi kuin edellisten viiden vuoden aikana. Tämä kohentaa teollisuuden kustannuskilpailukykyä.

Euron arvon odotetaan pysyvän lähes ennallaan viime vuoteen verrattuna, jolloin suhteellisiin yksikkökustannuksiin perustuvan mittarin mukaan kustannuskilpailukyvyn parantuminen on pitkälti maltillisten palkkaratkaisujen varassa.

Ennusteperiodilla vienti kääntyy nousuun kansainvälisen talouden asteittaisen elpymisen myötä. Erityisesti meille tärkeiden vientimaiden talouskasvun arvioidaan voimistuvan. Kuluvana vuonna teollisuustuotannon odotetaan kääntyvän nousuun kansainvälisen talouden piristymisen myötä. Talouden aktiviteetin kasvun myötä teollisuuden nykyinen melko heikko kannattavuus kohenee.

TEOLLISUUDEN KUSTANNUSKILPAILUKYVYN MITTAREISTA

Kilpailukykyä voidaan mitata usealla eri tavalla. Sitä, miten onnistunut mittari on, voidaan todentaa muun muassa selvittämällä, miten hyvin mitatulla indikaattorilla voidaan kuvata talouden toimintaa, erityisesti vientimenestystä¹. Osa kilpailukykyymittareista on tosin ominaisuuksiltaan sellaisia, että niiden vaikutus talouteen tulee esiin vasta pitkällä aikavälillä (IMD, WEF).

ETLassa kilpailukykyä on perinteisesti mitattu kustannuskilpailukyvyllä. Aiemmin kustannuskilpailukykyä mitattiin **suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla**, jossa työvoimakustannukset suhteutettiin arvonlisäyksen volyymiin ja vertailtiin, miten muissa maissa vastaavat yksikkötyökustannukset kehittyivät.

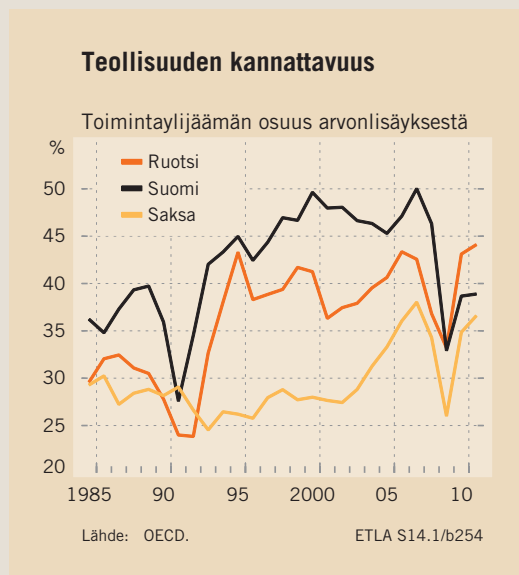
Muutama vuosi sitten kansantalouden tilinpidossa tehtyjen muutosten jälkeen luotettavampi tulos saadaan **suhteellisten yksikkökustannusten mittarilla**. Tällä mittarilla seurataan sekä työvoimakustannusten että välituotepanosten kehitystä suhteessa tuotoksen volyymiin. Teollisuuden kustannuksista vain 20 prosenttia on työvoimakustannuksia ja loput välituotepanosia. Siksi on tärkeää arvioida myös näiden kustannusten merkitystä kilpailukyyn kehityksessä. Tässä menetelmässä käytetty tuotannon käsite kuvaa teollisuuden lopputuotetta, tuotosta. Tuotos vastaa tuotantokäsitteenä muun muassa vientitavaraa.

Viime aikoina keskustelussa on tuotu esiin myös **reaalisten yksikkötyökustannusten** käsite.² Siinä yksikkötyökustannukset jaetaan tuotannon hinnalla. Mittari kuvaa siis työvoimakustannusten osuutta käypähintaisesta arvonlisäyksestä. Tavaltaan kyseessä on kannattavuusmittari. Se kuvaa, miten teollisuuden kannattavuus on kehittynyt suhteessa vertailumaihin.

Alla olevassa kuviossa on esitetty perinteinen kannattavuusmittari, bruttotoimintaylijäämän osuus arvonlisäyksestä Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa. Kuvion mukaan teollisuuden kannattavuus on ollut Suomessa huomattavasti parempi kuin vertailumaissa aina vuonna 2009 tapahtuneeseen romahdukseen asti. Tässä mittarissa ongelmana on se, että merkittävä osa bruttotoimintaylijäämästä on rahoituskustannuksia.

Kannattavuusmittarit eroavat perinteisistä kilpailukykyymittareista siinä, että ne reagoivat voimakkaasti suhdannetilanteeseen. Ne vaihtelevat sen vuoksi enemmän kuin suhteelliset yksikkökustannukset, jotka kuvaavat pitemmän aikavälin kilpailukyky-ympäristöä.

Kun tarkastellaan teollisuuden kustannuskilpailukykyä, täytyy myös muistaa, että teollisuuden arvonlisäystä ei myydä markkinoilla, eikä se siten ole käsitteenä lähellä lopputuotetta (so. vientitavaraa). Suhteelliset yksikkötyökustannukset ja reaaliset yksikkötyökustannukset kuvaavat tavallaan teollisuuden kilpailuasemaa arvonlisäysketjussa suhteessa kilpailijamaihin. Ne olettavat

¹ Mankinen, R., Nikula, N. ja Rantala, O. (2012): Kustannuskilpailukyyn mittaamenetelmien uudistaminen; VNK, 3/2012.

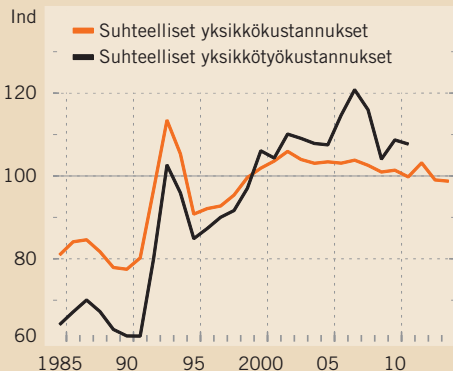
² Ks. Maliranta, M. (2013): Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)-kustannukset ja niiden osatekijät. Suhdanne 2013:2.

(ainakin implisiittisesti), että kaikissa maissa välipanoksia voidaan ostaa samalla hinnalla ja yhtä tehokkaasti. Tuotoksen volyymi puolestaan kuvaa kansantalouden tilinpidossa markkinoille myytävää lopputuotteen määrää, joka on syntynyt ns. arvonlisäysketjun summana. Käytännössä arvonlisäysketju kuvaa tuotteen jalostumista raaka-aineesta markkinoilla myytäväksi lopputuotteeksi. Tiivistäen voidaan todeta:

- 1) ETLAn ennustemallin vientiyhtälössä on todettu suhteellisten yksikkökustannusten toimivan parhaiten muihin esillä oleviin mittareihin nähden.
- 2) Myös teoreettisessa tarkastelussa suhteellisten yksikkökustannusten mittari on todettu parhaimmaksi menetelmäksi.³
- 3) Erilaisten kilpailukykymittarien käyttö on järkevää silloin, kun ymmärretään niiden rajoitukset ja se missä tarkoituksessa niitä kulloinkin käytetään.

Teollisuuden suhteelliset yksikkö(työ)kustannukset

OECD/Suomi (1991-2010 keskiarvo=100)

Laskeva viiva kuvaa kustannuskilpailuvyyn heikkenemistä.

Lähde: OECD, laskelmat ETLA. ETLA S14.1/b255

³ Rantala, O. (2013): Kilpailuvyyn mittaamisen teoriaa ja käytäntöä. ETLA Raportit, No. 15.

ETLAn ennustevirheet

ETLAn suhdannekatsausten ennusteilla pyritään arvioimaan kullakin hetkellä todennäköisin kehityskuva taloudellisille muuttujille. Teksteissä ja vaihtoehtoisissa skenaarioissa hahmotellaan lisäksi erityyppisiä riskejä. Yhdellä luvulla esityksissä piste-ennusteissa osutaan vain harvoin oikeaan. Ennustevirheet johtuvat esimerkiksi kansainvälisen talouskehityksen ja talouspolitiikan arvioiden sekä historiatietojen virheistä, käytetyn mallin (ajattelutapojen) virheistä (mikä riippuu mistäkin ja miten) sekä ”aidoista”, satunnaisista virhetermeistä. Mitä kauempana ennustettavasta vuodesta ollaan, sitä suurempia ovat virheet. Kuitenkin vielä kuluva vuosi koskevissa ennusteissa tehdään melkoisia virheitä muun muassa tilastotietojen puutteista johtuen. Oheinen taulukko kuvaa ETLAn keskimääräisiä ennustevirheitä. Itseisarvojen mediaani kuvaa parhaiten eri ajankohtina tehtyjen ennusteiden keskimääräistä vir-

hettä. Mediaani taas kuvaa virheiden mahdollista harhaisuutta. Jos mediaani on lähellä nollaa, ennusteet eivät ole systemaattisesti harhaisia. Taloudellisiin ennusteisiin liittyvästä epävarmuudesta ks. esim. P. Vartia (1994) Talouden ennustamisen vaikeus. ETLA B 100.

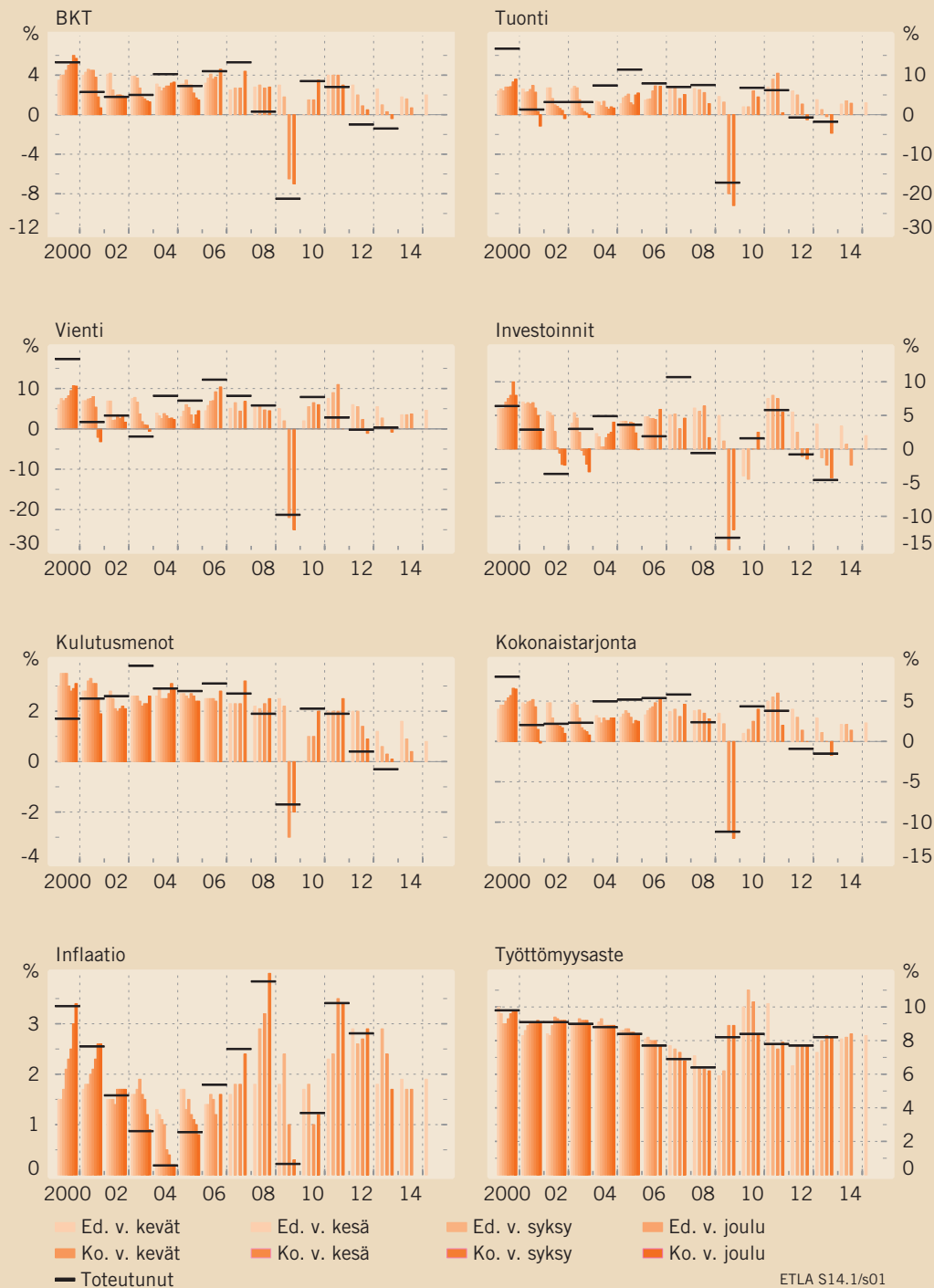
Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet 1973-2012

	Itseisarvojen mediaani				Mediaani			
	Edellisen vuoden		Saman vuoden		Edellisen vuoden		Saman vuoden	
	kevät	syksy	kevät	syksy	kevät	syksy	kevät	syksy
Kokonaistuotanto	1.9	1.7	1.1	0.6	0.6	0.4	-0.3	-0.3
Tuonti	4.9	3.9	3.2	2.4	0.5	0.1	-0.7	-1.7
Kokonaistarjonta	2.8	2.0	1.7	1.1	0.8	0.3	-0.3	-0.5
Vienti	4.2	3.0	2.6	1.6	-0.8	-1.4	-0.9	-1.3
Investoinnit	4.3	4.5	3.2	2.7	2.0	1.9	1.6	0.7
- yksityiset	5.1	4.4	4.1	2.5	2.2	1.8	2.1	0.9
- julkiset	3.8	4.4	4.4	3.8	1.3	0.4	-0.1	-1.0
Kulutus	1.0	0.8	1.0	0.6	-0.4	-0.3	-0.4	-0.3
- yksityinen	1.6	1.2	1.1	0.8	-0.2	-0.5	-0.5	-0.5
- julkinen	1.0	1.0	0.7	0.8	-0.3	-0.3	-0.3	-0.1
Kokonaiskysyntä	2.8	2.0	1.7	1.1	0.8	0.3	-0.3	-0.5
Työttömyysaste	1.1	0.6	0.5	0.2	0.4	0.1	0.3	0.1
Yksityisen kulutuksen hinta/Kuluttajahinnat ¹⁾	1.2	1.0	0.5	0.4	-0.3	-0.2	-0.2	0.0

¹⁾ Yksityisen kulutuksen hinta 1973–2003, Kuluttajahinnat vuodesta 2004 eteenpäin.

Lähde: Tilastokeskus.

Ennusteiden tarkentuminen

Vuodesta 2006 alkaen ennusteita on julkaistu kahdesti vuodessa, keväällä ja syksyllä.

Artikkelit

Eläkeuudistus ja tulonjako	86
<i>Niku Määttänen</i>	
Maailmantalouden öljyriippuvuus pienenee hitaasti	88
<i>Paavo Suni</i>	
Ukrainan kriisi on kansainvälinen kriisi	92
<i>Paavo Suni</i>	
Suomea kaasutetaan	96
<i>Hannu Hernesniemi</i>	

Eläkeuudistus ja tulonjako

NIKU MÄÄTTÄNENTutkimusohjaaja
ETLA

Julkisen talouden vahvistamiseksi tarvittavan eläkeuudistuksen suuntaviivat ovat selvillä. Jotta uudistuksella olisi merkittävä myönteinen vaikutus eläkejärjestelmän rahoitukseen, työuriin ja lopulta julkiseen talouteen, siihen tulisi sisältyä alimman vanhuuseläkeiän nostaminen sekä osa-aikaeläkkeen ja työttömyysputken käytön rajoittaminen joko ikärajoja nostamalla tai etuuksia heikentämällä. Lisäksi olisi hyvä sitoa keskeiset ikärajat elinajan odotteeseen. Silloin ei tarvitsisi välttämättä kinastella uudesta eläkeuudistuksesta aina kerran kymmenessä vuodessa.

Tämän suuntaiset uudistusehdotukset herättävät paljon vastarintaa. Ainakin julkisessa keskustelussa tärkeimmät huolenaiheet näyttävät liittyvän tulonjakokysymyksiin. Sekä alimman vanhuuseläkeiän nostamisen että varhaiseläke-etuuksien leikkaamisen katsotaan usein olevan epätasa-arvoista politiikkaa.

Käytännössä kaikkiin vero- ja sosiaaliturvauudistuksiin liittyy voittajia ja häviäviä. On väistämätöntä, että julkisen talouden kannalta toivottava eläkeuudistus hankaloittaa joidenkin ihmisten elämää. Esimerkiksi korkeampi vanhuuseläkeikä vaikeuttaa helposti niiden ihmisten asemaa, jotka epäonnekseen menettävät työpaikkansa lähellä nykyistä vanhuuseläkeikää.

Arvioimme ETLAn viime syksynä julkaistussa tutkimuksessa (Lassila ym., 2013) erilaisia eläkeuudistusvaihtoehtoja myös niiden tulonjakovaikutusten osalta. Tulokset osoittavat, että eläke-

uudistuksen eri elementeillä on tulonjaon kannalta eri suuntaan meneviä vaikutuksia. Käsitys, jonka mukaan edellä hahmoteltu eläkeuudistus olisi kokonaisuudessaan taloudellista eriarvoisuutta kasvattavaa politiikkaa, on todennäköisesti väärä.

Tähän tulokseen on useita syitä. Yksi syy liittyy työkyvyttömyyseläkkeisiin. Työkyvyttömyyseläkkeet ovat tuloeroja selvästi tasoittava osa koko eläkejärjestelmää. Työkyvyttömyyseläkkeet ovat tietysti tärkeitä erityisesti niille ihmisille, jotka tulevat työkyvyttömiksi suhteellisen nuorena. Nämä ihmiset ovat lähtökohtaisesti taloudellisesti kaikkein heikoimmassa asemassa. Lisäksi matalasti koulutetuilla ja pienituloisilla ihmisillä on muita suurempi riski joutua työkyvyttömäksi.

Vanhuuseläkettä, osa-aikaeläkettä tai työttömyysputkea koskevien ikärajojen nostaminen ei tietenkään lyhennä työkyvyttömyyseläkkeiden maksuaikaa tai pienennä niiden tasoa. Itse asiassa on luontevaa olettaa, että vanhuuseläkeiän nosto pikemminkin kasvattaa työkyvyttömyyseläkkeitä. Työkyvyttömyyseläkkeet perustuvat osin ns. tulevan ajan osuuteen. Sillä tarkoitetaan eläkettä, jonka työkyvyttömäksi jäänyt olisi ansainnut, jos hän olisi tehnyt töitä vanhuuseläkeikään saakka. Vanhuuseläkeiän nostaminen parantaisi työkyvyttömyyseläkkeitä pidentämällä aikaa, jolta tulevan ajan osuus lasketaan. Esimerkiksi alimman vanhuuseläkeiän nostaminen tarkoittaa siten, että kaikista eläke-etuuksista suurempi osa on pienituloisimpien kannalta tärkeitä työkyvyttömyyseläkkeitä.

Toinen asia liittyy työttömyysturvaan. Kuten edellä todettiin, todennäköisimmin vanhuuseläkeiän nostaminen aiheuttaa hankaluuksia niille ihmisille, jotka joutuvat työttömiksi lähellä nykyistä alinta vanhuuseläkeikää. He saavat kuitenkin työttömyyskorvausta, joka on pienituloisille omaan ansiotasoon suhteutettuna suurempi kuin hyvätuloisille. Pienituloisen kannalta työttömyyskorvaus on joissakin tapauksissa jopa suurempi kuin vanhuuseläke.

Työttömyysputken rajoittaminen kohdistuu toki jossakin määrin suhteellisen pienituloisiin. Kaikkein huono-osaisimmat ovat kuitenkin jääneet jo aikaisemmin työkyvyttömyyseläkkeelle. Lisäksi on muistettava, että työttömyysputken alaikärajan nostaminen on ainakin aikaisemmin nostanut ikääntyneiden työllisyyttä selvästi. Työttömyysputki näyttää syystä tai toisesta kasvattavan myös riskiä jäädä työttömäksi.

Osa-aikaeläkkeestä puolestaan tiedetään, että vaikka sen rahoitukseen osallistuvat kaikki palkansaajat, sitä hyödyntävät etupäässä suhteellisen hyvätuloiset ihmiset. Ansiotuloverotuksen progression vuoksi osa-aikaeläke on kaikkein houkuttelevin hyvätuloisille. Nykymuotoisen osa-aikaeläkkeen lakkauttamista voisi siis perustella jo pelkästään tulonjakonäkökulmasta!

Osa-aikaeläkkeen hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että se tarjoaa joustoa työelämän loppupäässä. Osa-aikaeläkejärjestelmää voitaisiin muuttaa siten, että etuudet vähennetään osa-aikaeläkeläisten tulevista vanhuuseläkkeistä. Tällöin osa-aikaeläkettä hyödyntävät rahoittaisivat osa-aikaeläkkeensä lopulta itse.

Tulonjakoon vaikuttaa myös se, miten työeläkemaksu kehittyi. Eläkeuudistuksen keskeinen tavoite olisi rajoittaa työeläkemaksun nousupainetta. Työntekijät joutuvat lopulta maksamaan myös työnantajan osuuden eläkemaksusta, sillä se laskee pidemmän päälle palkkatasoa. Työeläkemaksun nousu vastaa tasaverolla toteutettua palkkatuloverotuksen kiristystä.

KIRJALLISUUS

Lassila, Jukka, Niku Määttä ja Tarmo Valkonen (2013): Eläkeiän sitominen elinaikaan – miten käy työurien ja tuloerojen? ETLA B 258.

Maailmantalouden öljyriippuvuus pienenee hitaasti

PAAVO SUNI

Tutkija

ETLA

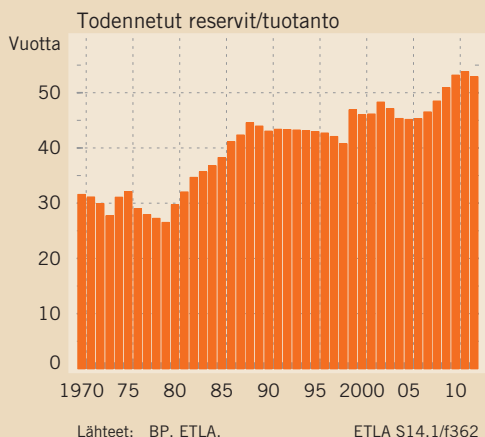
Raakaöljy on uusiutumaton luonnonvara, joten sen käyttö väistämättä vähentää öljyresursseja. Raakaöljy ei ole kuitenkaan vielä loppumassa, vaikka tekninen laskelma, jossa eri vuosina arvioidut varannot on jaettu kunkin vuoden tuotannolla, osoitti reservien riittävän vuonna 2012 vain 53 vuodeksi (ks. alla oleva kuvio). Samalla lailla raakaöljyn ajateltiin 1970-luvun öljykriisien jälkeen loppuvan noin 30 vuodessa, kuten oheisesta riittävyyskuvasta on nähtävissä. Raakaöljyä on kuitenkin kulutettu 1970-luvulta alkaen 1 100 miljardia tynnyriä eli suunnilleen saman verran kuin 1990-luvulla arvioitiin todennettujen reservien kooksi.

Maapallolla on hyvin pitkään jatkuneesta tuotannosta huolimatta runsaasti fossiilista energiaa: kaasua, öljyä ja kivihiiltä. Vain pieni osa suurista geologisista resursseista on kuitenkin teknologisesti hyödynnettävissä. Teknisistä resursseista puolestaan vain osa on taloudellisesti hyödynnettäviä niin sanottuja todennettuja reserveja.

Raakaöljyn riittävyttä arvioitaessa esitetään usein, että öljyn tarjonta olisi jo huipussaan, josta pitäisi seurata öljyn hinnan raju nousu ja talouden ajautuminen kaaokseen (Martenson, 2010). Öljyn tarjontahuipun arviointi on kuitenkin hankala käsite sen takia, että edellä mainittujen öljyvarantojen koko ei ole vakio. Todennettujen reservien suuruus riippuu energian hinnasta ja teknologisesta kehityksestä kuten oheisesta yksinkertaistetusta kaaviosta ja riittävyyskuvioista on nähtävissä.

Varantojen joustavuudesta huolimatta raakaöljy kallistuu, jos kysynnän kasvu ja vaihtoehtoisten polttoaineiden kuten biodieselin tuotanto jatkuu esimerkiksi Kansainvälisen energijärjestön IEA:n tai yhdysvaltalaisen energiaviraston EIA:n ennusteiden mukaisesti. Öljyn tuotannossa ollaan siirtymässä askel askeleelta teknisesti vaativampiin ja siten myös kalliimpiin esiintymiin. Tämä edellyttää kuitenkin raakaöljyn kulutuksen kasvun jatkumista ja sitä, ettei teknologinen kehitys alenna öljyntuotannon kustannuksia.

Raakaöljyn riittävyys on joustava käsite

YHDYSVALTOJEN LIUSKE-ENERGIABOOMI ON ESIMERKKI ENERGIAVAROJEN JOUSTAVUUDESTA

Liuske-energiaresurssit on tunnettu Yhdysvalloissa pitkään, mutta niiden hyödyntämisestä tuli kannattavaa vasta 2000-luvun alkuvuosina, kun energian hinta moninkertaistui ja vaakaporaus lisäsi vesisärötystekniikan kannattavuutta. Yhdysvalloissa on arvioitu, että kannattava liuskeöljytuotanto edellyttää 78–84 dollarin raakaöljyn (West Texas Intermediate, WTI) hintaa (Carol and Klump, 2013). Maaliskuun puolivälissä vuonna 2014 WTI maksoi hieman alle 100 dollaria tynnyriltä.

Epätavanomaisen öljyn todennetut varannot olivat Yhdysvalloissa vuonna 2013 viidennes tavanomaisista. Ns. tiukan öljyn, joka on Yhdysvalloissa pääosin liuskeöljyä, osuus öljyn tuotannosta oli 4,6 prosenttia vuonna 2000. Vuonna 2005 osuus nousi 5,6 prosenttiin. Uusimpien arvioiden mukaan maan raakaöljyn tuotannosta oli vuonna 2013 jo peräti 45 prosenttia liuskeöljyä (EIA, 2013). Maan energiaturvallisuus on kohentunut selvästi.

Yhdysvaltojen ja myös koko maailman raakaöljytuotannon kasvu on ollut vuoden 2005 jälkeen pitkälti amerikkalaisen liuskeöljyn tuotannon varassa, kun muun maailman tarjonta on mm. Ira-

kin, Libyan ja Nigerian tuotanto-ongelmien sekä Iranin kauppasaarron takia takellellut (kuvio 3). Samaan aikaan Yhdysvaltojen öljyn kulutus on supistunut. USA:n öljyn kysynnän pieneneminen ja liuskeöljyn tuotannon lisääntyminen ovat vähentäneet Yhdysvaltojen raakaöljyn tuontia 23 prosenttia vuodesta 2005 vuoteen 2012. USA:n tuotannon nousu onkin tasoittanut raakaöljyn hintakehitystä.

MAAILMA MUUTTUU VÄHÄHIILISEEN SUUNTAAN HITAASTI, VAIKKA UUSIUTUVAN ENERGIAN KYSYNTÄ KASVAA HURJAA VAUHTIA

Maailmantalous on energian kallistumisesta ja siihen liittyvästä kysynnän ja tarjonnan sopeutumisesta huolimatta pitkään tiukasti sidoksissa fossiilisen primäärienergian käyttöön. Primäärienergian kysynnän kasvu jatkuu sekä IEA:n (2013) että EIA:n (2013) arvioiden mukaan hidastuvana seuraavina vuosikymmeninä. Samalla fossiilisen energian osuus kysynnästä pienenee ja uusiutuvien energialähteiden osuus lisääntyy. Muutos tapahtuu kuitenkin hitaasti, vaikka fossiilisen energian käyttöä pyritään radikaalisti rajoittamaan maapallon uhkaavan lämpenemisen hillitsemiseksi. Esimerkiksi EU on sitoutunut vähentämään kasvihuonepäästöjä 80–95 prosenttia alle vuoden 1990 tason vuoteen 2050 mennessä (Euroopan komissio, 2011).

Fossiilisten raaka-ainevarantojen käsitteistö yksinkertaistettuna

Kokonaisresurssit

Teknisesti hyödynnettävät resurssit

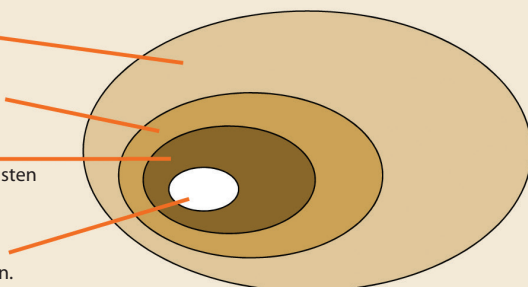
Näistä arviot, jotka ovat hyvin epävarmat, mutta uudet selvitykset ovat yleensä niitä lisänneet.

Taloudellisesti hyödynnettävät resurssit

Kannattavat resurssit, jotka lisääntyvät kustannusten pienentyessä ja hintojen noustessa.

Todennetut varannot

Resurssit, jotka otetaan todennäköisesti käyttöön.

Hiilen, raakaöljyn ja luonnonkaasun osuus primäärienergian kysynnästä oli 80,4 prosenttia vuonna 2000 ja 82 prosenttia vuonna 2011. Osuus alenee IEA:n arvion mukaan 76 prosenttiin vuonna 2035. Samalla energian kysyntä ja tarjonta lisääntyvät ja monipuolistuvat. Primäärienergian kysynnän kasvu kuitenkin hidastuu vuosien 2000–2011 2,4 prosentin vuosivauhdista 1,2 prosenttiin vuosina 2011–2035. Uusiutuvien energiamuotojen käyttö lisääntyy mm. IEA:n (2013) arvioiden mukaan hyvin nopeasti, mutta niiden osuus primäärienergian kysynnästä jää 18 prosenttiin vuonna 2035, kun osuus oli 13 prosenttia vuonna 2000. Uusiutuvan energian (pl. biomassa, jäte ja vesi) osuus nousee vuonna 2035 vain 4 prosenttiin, vaikka se lisääntyy vuosittain noin 7 prosenttia (IEA, 2013).

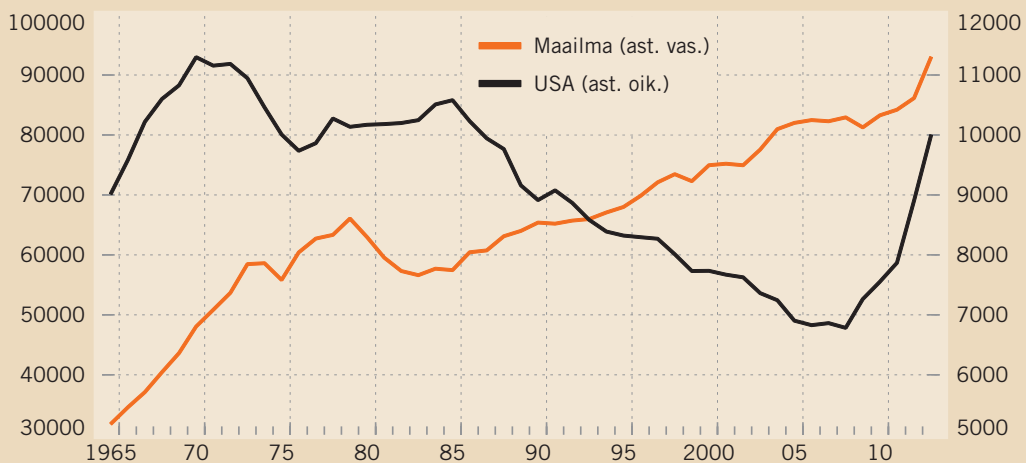
YMPÄRISTÖÄ JA ENERGIA SÄÄSTÄVÄT INNOVAATIOIT OVAT LÄHIVUOSIKYMMENTEN KESKEISIMPIÄ KASVUALOJA

Öljyn kysynnän sopeutuminen ja tarjonnan lisääminen kestää pitkään, ellei energian korkea hinta laukaise esimerkiksi energian käyttöä tuntuvasti

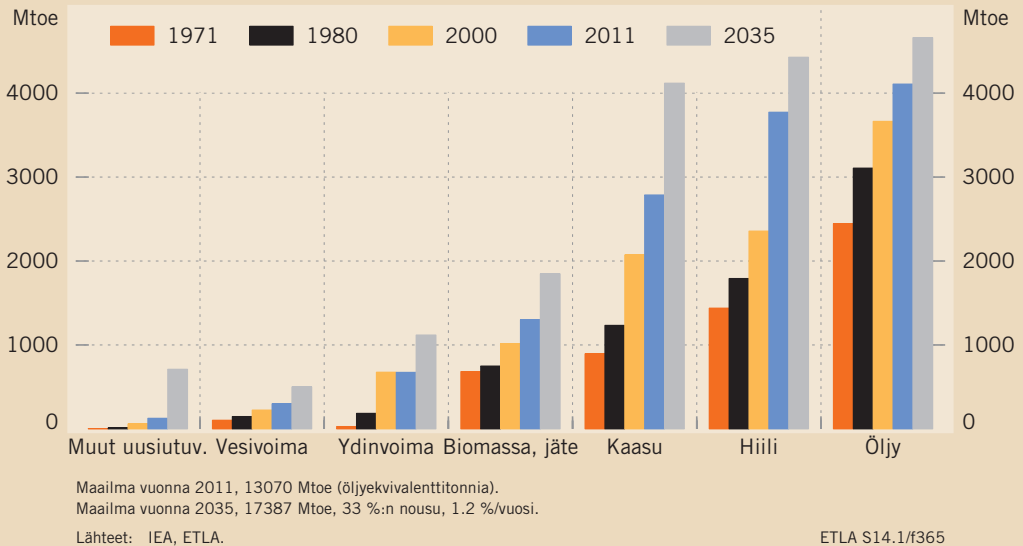
tehostavia innovaatioita. Talouden hidas rakennemuutos on ilmaston lämpenemisen kannalta ongelmallista. IEA:n (2013) mukaan toistaiseksi sovitut toimet eivät riitä rajoittamaan ilmaston maailmanlaajuisesta lämpenemistä alle kansainvälisesti hyväksytyn kahden asteen, jota pidetään vahingollisen ilmastonmuutoksen torjumisen kannalta kriittisenä rajana. Päästöoikeuksien ja sähkön hinnan on noustava merkittävästi tavoitteeseen pääsemiseksi, jos energiamarkkinat kehittyvät odotetusti.

Uusiutuvan energian kysynnän osuus maailman primaarienergian kysynnästä nousee Kansainvälisen energijärjestön IEA:n (2013) mukaan verraten hitaasti alhaisen lähtötilanteen takia. Kysynnän vuotuinen kasvu on kuitenkin hyvin nopeaa, mikä muodostaa pohjan vahvalle tekniselle kehitykselle. Globaalin ympäristöpolitiikan tavoite vähähiilisestä yhteiskunnasta, kallis energia ja energiaturvallisuuden lisääminen ovat vahvoja kiihokkeita teknologiselle kehitykselle ja energiaa säästävien innovaatioiden synnylle.

Maailman ja USA:n öljyntuotanto, 1000 b/d

Maailmantalouden riippuvuus fossiilisesta energiasta pienenee hitaasti

KIRJALLISUUS

Carroll, J. ja Klump, E. (2013): "Oil's \$5 Trillion Permian Boom Threatened by \$70 Crude", Bloomberg October 25.

Chojna, J., Losonczi, M. ja Suni P. (2013): "Shale Energy Shapes Global Energy Markets", National Institute Economic Review No 26: F40–F45.

EIA (2013): "Annual Energy Outlook 2014 Early Release", U.S. Energy Information Administration, Washington.

Euroopan komissio (2011): "Energia-alan etenemissuunnitelma 2050", Bryssel 15.12.2011, KOM(2011) 885 lopullinen.

IEA (2013): "World Energy Outlook", IEA, Paris.

Jaffe, A., Medlock, K. III ja Soligo, L. (2011): "The status of world oil reserves: conventional and unconventional resources in the future supply mix", October 2011.

Martenson, C. (2010): "We Have No Plan B For The Coming Peak Oil Chaos". Business Insider. Oct 14. <http://www.businessinsider.com/future-chaos-there-is-no-plan-b-2010-10#ixzz2phRQzATt>

Suni P. (2014): "Maailman muutos, energian hinta ja liuske-energian nousu". Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/2014.

Ukrainan kriisi on kansainvälinen kriisi

PAAVO SUNITutkija
ETLA

UKRAINAN KRIISI ON KANSAINVÄLINEN KRIISI

Ukraina on pinta-alaltaan hieman Ranskaa suurempi, Euroopan toiseksi suurin maa. Väkiluvultaan (44.6 miljoonaa) Ukraina on hieman Espanjaa pienempänä Euroopan seitsemänneksi suurin. Ukraina on tästä huolimatta taloudellisesti painoarvoltaan vain hieman Suomea suurempi. Neuvostojärjestelmästä irtautuminen ei ole onnistunut taloudellisessa mielessä kovin hyvin. Ukrainan ongelmat ovat pitkälti maan sisäisiä ongelmia, eikä niillä ole sinällään ratkaisevaa merkitystä esimerkiksi Euroopan talouskehitykselle.

Ukrainan hallituksen päätös luopua EU:n ja Ukrainan kauppaja yhteistyösopimuksesta marraskuussa 2013 johti suuriin mielenosoituksiin, jotka kärjistyivät helmikuun puolivälissä väkivaltaisuuksiin. Tämän seurauksena Ukrainan parlamentti syrjäytti helmikuun 22. päivänä presidentti Janukovitšin, joka poistui maasta.

Helmikuun lopulla 2014 Venäjän toteuttama Krimin niemimaan käytännöllinen haltuunotto uhkaa kärjistyä vaikeaksi globaaliksi konfliktiksi, koska sen osapuolina ovat Ukrainan ohella Venäjä, Yhdysvallat ja EU. Venäjän toimet on tuomittu kansainvälisen oikeuden vastaisiksi, ja EU ja USA ovat jo aloittaneet vastatoimet, jotka kärjistynevät kauppapakotteiksi, jos kaikille osapuolille hyväksyttävää neuvotteluratkaisua ei saada aikaan.

KRIISIN TALOUDELLISET KUSTANNUKSET SAATTAVAT NOUSTA KORKEIKSI

Kriisi alkoi nopeasti vaikuttaa Ukrainan ohella

myös Venäjän jo vuoden 2013 mittaan heikentyneeseen talouskehitykseen. Venäjän talouskasvu hidastui vuonna 2013 melko kalliista energiasta huolimatta huolestuttavasti 1.3 prosenttiin. Venäjän öljyn kallistumiseen perustunut talouskasvu alkoi öljyn hinnan tasaantumisen myötä vähitellen laantua (Paavo Suni, Effects of Energy Price Changes on Russian Economy, CESifo Forum 2/2008).

Maaliskuun kolmantena päivänä vuonna 2013 kriisi johti pörssikurssien tuntuvaan laskuun ja voimakkaaseen spekulatioon ruplan suhteen. Keskuspankki nosti ohjauskorkoaan 1.5 prosenttiyksiköllä 7 prosenttiin ruplan puolustamiseksi, mikä heikentää talousnäkymiä edelleen. Mikäli kriisiin ei saada rauhanomaista ratkaisua, tilanne voi kärjistyä hyvinkin voimakkaasti lievestä pakotteista jonkinasteiseen kauppasotaan saakka. Tällöin toistaiseksi vakaana pysyneet raaka-aineiden hinnat alkaisivat reagoida. Alkuvaiheessa raakaöljyn hinta voisi nousta tuntuvasti, kun pelättäisiin saatavuusongelmia, mutta pian hinta kääntyisi laskuun kansainvälisten talousnäköymien heikentymässä.

Olemme tarkastelleet kriisin kansainvälisiä talousvaikutuksia ETLAssa käytössä olevan kansainvälisen talouden ekonometrisen mallin, NiGE-Min avulla. Kriisi voi edetä hyvin monella tavalla. Tässä yhteydessä käsitellään kolmea tapausta. Kriisin aiheuttama sokki kuvataan lisäämällä malliin Venäjän maariskiä, jonka nousua arvioidaan saatavilla olleiden Venäjän (dollareissa) ja Saksan

joukkovelkakirjojen tuottoerolla (euroissa) (ks. alla oleva kuvio) ja vähentämällä Venäjän vientiä. Käytetty riskimitta aliarvioi riskiä dollari- ja euro-tuottojen eron takia.

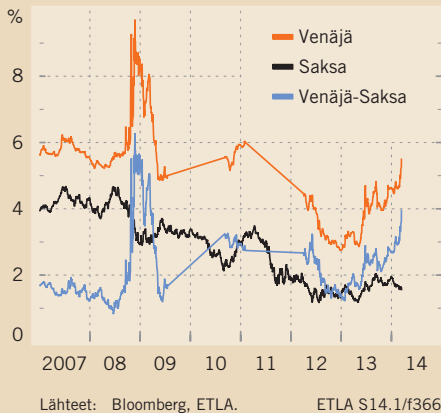
Riskilisiä ja talousvaikutukset tasoittuvat nopeasti, jos kriisi laukeaa pian, riskilisäpoistuu nopeasti, mutta jos se pitkittyy, niin riskilisiä pysyy taannuttaa talouttakorkeana pitkään. Kauppasota merkitsisi tilanteen olennaista kärjistymistä, riskilisten pysymistä korkeana ja Venäjän ulkomaankaupan ja talouden taantumista. Malli ei sisällä tulleja ja muita mahdollisia kauppasodan välineitä, joten

tämä vaikutus on arvioituava karkeasti viennin vähenemisen kautta.

Tulokset ovat luonnollisesti ehdollisia sekä käytetylle mallille että mallin syötteille ja niihin liittyy suurta epävarmuutta. Mallisimuloinnit kuitenkin havainnollistavat kriisin taloudellisten vaikutusten etenemistä ja niiden painottumista kansainvälisessä taloudessa.

Lähtökohtanamme on tarkastella erityisesti vaikutuksia Venäjällä, koska se on kriisissä haavoituvampi osapuoli. EU:n ja USA:n yhteenlaskettu osuus Venäjän viennistä on 47 ja tuonnista 38 prosenttia. Venäjän osuus EU:n alueen ulkopuolelle menevästä viennistä on 7.3 ja tuonnista 11.9 prosenttia. Venäjänkauppa on Yhdysvaltojen näkökulmasta vähäistä. Venäjän merkitys maailmantaloudessa on kuitenkin paljon suurempi kuin vientiosuuksista voi päätellä, koska se on merkittävä energian tuottaja ja viejä. Venäjän viennistä yli 70 prosenttia on öljyä ja öljytuotteita.

Venäjän ja Saksan 10 vuoden joukkovelkakirjojen tuotto

JOS KRIISI RATKEAA NOPEASTI, NIIN KANSAINVÄLISET VAIKUTUKSET OVAT VERRATTAIN VÄHÄISET

Ensiksi pyritään arvioimaan kriisin alkuvaiheen epävakauden aiheuttamia ongelmia (Venäjälle ja Suomelle). Epävarmuuden lisääntyminen ja siihen liittyvä pääomapako sekä sitä rajoittava kiristynyt rahapolitiikka vaikuttavat talouteen voimakkaasti. Tästä kärsivät Venäjän ohella lähinnä Venäjälle vievät ja sinne sijoittaneet yritykset ja maat. Kriisin odotetaan laukeavan puolessa vuo-

Eräiden maiden osuudet EU:n, Venäjän ja Suomen ulkomaankaupasta, %

EU27*			Venäjä			Suomi		
	Vienti	Tuonti		Vienti	Tuonti		Vienti	Tuonti
USA	17.3	11.5	EU	45.0	34.1	EU	55.2	56.6
Kiina	8.5	16.2	Kiina	6.4	15.5	Venäjä	9.6	18.1
Sveitsi	7.9	5.8	Ukraina	2.6	5.5	USA	6.4	3.4
Venäjä	7.3	11.9	USA	2.3	3.9	Ukraina	0.6	0.1
Ukraina	1.4	0.8	Valko-Venäjä	3.9	3.3	Kiina	4.9	6.3

* EU:n ulkopuolinen kauppa
Lähde: ????

dessä. Venäjän BKT pienenisi tässä tilanteessa laskelman mukaan puoli prosenttia ensimmäisenä vuonna, mutta palautuisi takaisin perusuralle nopeasti. Vaikutukset muihin tarkasteltaviin maihin olisivat vähäiset, Suomi kärsisi eniten.

KRIISIN PITKITTÄMINEN LUONNOLLISESTI PAHENTAISI TILANNETTA

Tilanteessa, jossa kriisi pitkittyy, Venäjän maa-riski nousee pitkäksi aikaa. Tällöin talousvaikutukset ovat paljon ensimmäistä tapausta voimakkaammat. Vaikutukset Venäjään ovat paljon teollisuusmaita suuremmat. Öljyn hinnan oletetaan pysyvän vakaana. Kriisin vaikutus muuhun maailmaan pysyy pienenä, mutta luonnollisesti lisääntyä edelliseen simulaatioon verrattuna.

KRIISIN ESKALOITUMINEN KAUPPASODAKSI AIHEUTTAISI VENÄJÄLLE SUURIA ONGELMIA

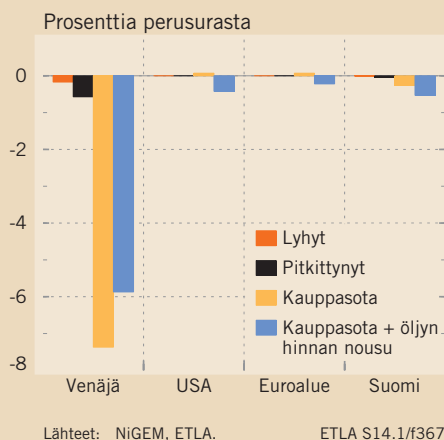
Kolmanneksi kriisin oletetaan kärjistyvän kauppasodaksi, jossa G8- maat Yhdysvaltojen johdolla ja EU rajoittavat Venäjän vientiä. Iranin saarron tapaan oletetaan, että myös kolmansien maiden on otettava saartoon osaan. Venäjä on maailma suurin öljyn tuottaja 12 prosentin tuotanto-osuudellaan, joten kauppasaartotilanteessa raakaöljyn hinta saattaa alkuvaiheessa nousta tuntuvasti.

Simuloinneissa oletettiin Venäjän viennin määrän supistuvan kahtena vuonna kolmanneksen. Venäjän vastatoimet arvioitiin kokonaisuuden kannalta vähäisiksi, vaikka luonnollisesti olisivat Venäjän viennistä riippuville maille hyvin ongelmallisia. Suomelle ei oletettu erityispakotteita tai niiden ei oletettu painottuvan Suomelle epäedullisesti. Esimerkiksi turismin todennäköinen pieneneminen lisäisi Suomi-vaikutuksia tuntuvasi. Simulointi tehtiin olettamalla ensin vakaa öljyn hinta ja sen jälkeen öljyn hinnan 20 prosentin nousu¹ kahden vuoden ajaksi.

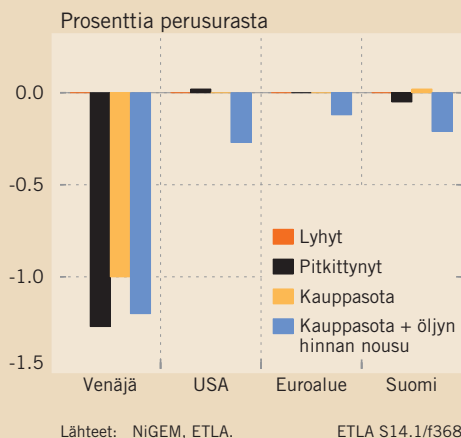
Öljyn hinnan nousu keventäisi sanktioiden vaikutuksia Venäjälle, mutta kriisin negatiivinen vaikutus dominoi vaikutuksia Venäjään pysyvä kuitenkin hyvin voimakas. USA:n osalta liuske-energiaboomi pienentää esitettyä vaikutusta. Kriisin talousvaikutukset muuhun maailmaan pysyvät verraten pieninä, jos raakaöljyn hinta ei kriisin takia nouse.

tus dominoi vaikutuksia Venäjään pysyvä kuitenkin hyvin voimakas. USA:n osalta liuske-energiaboomi pienentää esitettyä vaikutusta. Kriisin talousvaikutukset muuhun maailmaan pysyvät verraten pieninä, jos raakaöljyn hinta ei kriisin takia nouse.

Ukrainan kriisi - vuosi 1

Ukrainan kriisi - vuosi 5

¹ Venäjän raakaöljyn viennin oletettiin alentuvan muun viennin tahdissa ja hintajoukon olevan noin 0.1.

Osakehinnat Saksassa, USA:ssa ja Venäjällä

Lähteet: Bloomberg, ETLA.

ETLA S14.1/f369

PÄÄTELMÄ

Ukrainan kriisin negatiiviset talousvaikutukset kohdistuvat hyvin voimakkaasti Ukrainan ohella myös Venäjään. Mitä vaikeampi kriisi, sitä suuremmat ovat vaikutukset. Öljyn hinnan todennäköinen nousu keventäisi Venäjä-vaikutuksia vain osittain. Muu maailma, poislukien Venäjän-kau-pasta voimakkaasti riippuvat maat kuten Suomi, kärsisi ensi sijassa öljyn hinnan muutoksesta. Simuloinnit ovat vain suuntaa antavia. Riskilisien² suuruudesta ja kauppavaikutuksista voi perustellusti olla poikkeavia näkemyksiä. Toivomme näiden erityyppisiin kriisin kehityskulkuihin perustuvien laskelmien auttavan kuitenkin hahmot-tamaan paremmin kriisin taloudellisia vaikutuksia.

² Jouko Rautava on arvioinut Ukrainan kriisin riskilisen vaikutuksia Venäjän talouteen. Hänen tuloksensa ovat hieman voimakkaammat. Bofit Policy Brief 2/2014.

Suomea kaasutetaan

HANNU HERNESNIEMI

Johtava analyytikko
Huoltovarmuuskeskus

Suomen kaasumarkkinat mullistuvat tällä vuosikymmenellä nestemäisen maakaasun eli LNG:n maahan rantautumisen myötä. Suomi on tähän saakka ollut täysin riippuvainen Venäjältä tapahtuvasta kaasuntuonnista. Parhaillaan suunnitellaan useita LNG-terminaaleja, jotka toisivat kilpailua Suomen putkikaasumarkkinoille ja ulottaisivat kaasun tarjonnan myös kaasuverkon ulkopuolelle. Suunniteltujen investointien kokonaisarvo on noin miljardi euroa.

Erittäin merkittäviä muutoksia aiheuttaa myös Suomen kaasuverkon yhdistäminen Balticconnectorin avulla Viron verkostoon ja sitä kautta koko Baltian kaasuverkkoon. Kaasuputkiverkkojen yhdistäminen lisää alueen kaasuvarmuutta, kun maiden verkostot voivat täydentää toisiaan ja verkkoon liitettävät LNG-terminaalit voivat kaastuttaa maakaasua verkostoon. Lisäksi Latvian Inčukalnsissa on suuret kaasun kalliovarastot, joita voidaan hyödyntää kaasuverkon toimintahäiriöiden aikana ja kaasun tarjonnan kapasiteetin lisäämisessä silloin, kun kysyntä on suurinta.

Lopullisesti Baltiassa ja Suomessa siirryttäisiin kilpailullisiin kaasumarkkinoihin, kun vielä Baltian kaasuverkko yhdistettäisiin Puolan verkkoon, mikä edellyttäisi Liettuan ja Puolan välisen kaasuputken rakentamista. Tällöin hintatilanteesta riippuen Suomeen voitaisiin ostaa kaasua isoista tuottajamaista Norjasta, Algeriasta, Isosta-Britanniasta ja uusista liuskekaasuvaroista, joita on mm. Puolassa.

LNG-MARKKINAT

LNG on nesteytettyä kaasua, jota saadaan aikaan paineistamalla tai laskemalla maakaasun lämpötilaa alle -162 celsiusasteeseen. Nesteytettynä kaasun tilavuus supistuu 600-osaan kaasumaisesta muodostaan. Tämä tietysti lisää merkittävästi sen kuljetettavuutta mahdollistaen kuljetukset tankkereilla, junilla nestekonteissa ja tarkoitukseen suunnitelluilla tankkiautoilla. Näin nestemäistä kaasua voidaan käyttää kaasuverkon ulkopuolisissa teollisuuslaitoksissa, energiantuotannossa ja esimerkiksi jakaa huoltoasemille autoliikenteen polttoaineeksi. Erittäin sopiva LNG on laivapolttoaineeksi, koska se alittaa asetetut tiukimmat rikkipäästörajoitukset ja kaavailut typpipäästörajoitukset. Käyttötilanteessa LNG kaasutetaan ennen käyttöä.

Parhaillaan maailmassa on menossa LNG-buumi. Uusia LNG:n nesteytyslaitoksia ja LNG-terminaaleja rakennetaan kilvan. Terminaalikapasiteetista Euroopassa, Pohjois-Eurooppaa lukuun ottamatta, on tällä hetkellä jopa huomattava ylikapasiteetti, koska käyttö ei ole kasvanut tuotannon ja tarjonnan vauhtia. Myös Venäjän arktisille alueille on tulossa suuria LNG:n tuotantolaitoksia ja terminaaleja. Esimerkiksi Sabettaan, Jamalin niemimaalle rakennettavan tuotantolaitoksen vuosittainen tuotanto olisi jopa 30 miljoonaa tonnia täydessä laajuudessaan. Myös Pohjois-Norjan Hammerfestissä olevan Melkoyan laitoksen tuotantoa on suunniteltu kaksinkertaistettavaksi.

Konventionaalisen maakaasun LNG-buumia joudutti kaasun voimakas kysyntä mm. Aasiassa (Japanissa ja Kiinassa), Euroopan tuontikaasuriippuvuus ja Yhdysvaltojen kaasuntuotannon supistuminen. Uusien liuskekaasuesiintymien myötä LNG-kaasumarkkinat kuitenkin mullistivat. Yhdysvalloista on tulossa lähivuosina omavarainen kaasun käytön suhteen. Omavaraisuutta on parantanut se, että viennin estämisellä liittovaltio on suunnannut tarjontaa kotimarkkinoille, muun muassa perusteellisuuden tarpeisiin. Mutta tilanne on muuttumassa, koska kaasun hinnat Yhdysvalloissa ovat alhaisimmat ja Euroopassa kaasusta voitaisiin saada kaksinkertainen hinta – Japanissa jopa nelinkertainen. Voitot tietysti ovat pienemmät, koska vienti- ja tuontiterminaalit sekä kuljetus aiheuttavat kustannuksia. Japanissa kaasumarkkinoita on kuumentanut ydin-

voiman alasajo Fukushima onnettomuuden seurauksena.

Kaasumarkkinoiden periaatteellinen muutos on johtunut juuri LNG:stä. Putkikaasu on aina sidottu kaasuverkkoihin, jolloin tarjonta on ollut paikasta aluesidonnaista, vaikka toki kaasuverkot ulottuvat laajoille alueille esimerkiksi Venäjällä ja Euroopassa. Alueellisesta luonteesta johtuen hinnoittelu on ollut indeksisidonnaista, ja indeksit ovat perustuneet kilpailevien energiaraaka-aineiden kuten fossiilisen öljyn tai jopa kivihiilen hintaan. Maakaasun toimitussopimuksissa on pyritty pitkäaikaisuuteen, jotta investoinnit valtavien siirtoverkkoihin saataisiin kuoletettua.

Tiiviin energiasisällön, runsaan tarjonnan ja kuljettavuuden ansiosta LNG:stä on tullut hyödyke,

Suomen ja Baltian kaasuverkkojen yhdistäminen Euroopan verkkoihin

Balticconnector yhdistäisi Suomen ja Baltian maiden kaasuverkot. Inkoon FinnGulf-termiinalin kautta verkkoihin voitaisiin kaasuttaa Venäjän kaasun kanssa kilpailevaa nestemäistä maakaasua (LNG).

Verkkojen yhdistämiseksi Euroopan kaasuverkostoon tarvitaan yhdysputki Liettuasta Puolaan (GIPL). Näiden investointien kustannusarvio oli runsas 1 miljardi euroa vuonna 2012. Lisäksi Baltian sisäisten verkkojen toiminnan tehostamiseksi tarvitaan pienehköjä investointeja (1–3). Inčukalnsin luolasto Riikasta koilliseen toimii tasapainottavana kaasuvaramona.

Lähde: booz&co, LNG infrastructure in the East-Baltic area, Milano 20.11.2012, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/bemip_en.htm

jolle on syntymässä omat markkinat. Kuljetus-
kapasiteetin ja terminaalien sekä uusien liuske-
kaasun ja muiden uusien epäkonventionaalisten
lähteiden ansiosta muodostuu alueellisia markki-
noita, ja kenties tulevaisuudessa jopa yhtenäinen
globaali markkina fossiilisen öljyn tapaan.

SUOMEN MAAKAASUMARKKINAT

Suomen maakaasuntarjonta on ollut täysin riip-
puvaista Venäjän kaasusta. Olemme olleet yhden
kaasuntoimittajan varassa. Kaasun siirtäjänä ja
jakelijana on toiminut Gasum, jonka enemmistö-
omistajana on valtio, mukaan luettuna Huoltovar-
muuskeskuksen ja valtioenemmistöisen Fortu-
min omistus. Muina omistajina ovat venäläinen
Gazprom, jonka kaasua Suomessa kulutetaan ja
saksalainen energiayhtiö E.ON.

Suomeen on syntynyt myös yhdyskuntajätteis-
tä sekä maatalouden ja teollisuuden sivutuote-
virroista biokaasuntuotantoa, mutta se on tois-
taiseksi pienimuotoista ja paikallista. Suuren
kokoluokan hanke olisi Joutsenoon kaavailtu
metsäteollisuuden yhteydessä toimiva biokaasu-
laitos, johon omistajiksi tulisi myös energiayhtiö-
itä. Laitos voitaisiin yhdistää maakaasuverkkoon,
joka muodostaisi toimivan jakeluverkon. Laitok-
sen avulla pystytäisiin saavuttamaan 40 prosent-
tia valtioneuvoston asettamasta biokaasutavoit-
teesta vuodelle 2025.

Huoltovarmuuden kannalta yksi maakaasun tar-
joaja ei ole ihannetila. Niinpä kaasua käyttäviin
laitoksiin on rakennettu korvaavat polttoainejär-
jestelmät, jotka suurelta osin ovat perustuneet
kevyeen ja raskaaseen polttoöljyyn. Totuuden ni-
missä on sanottava, että Gazprom on ollut erittäin
luotettava kaasuntoimittaja, eikä varajärjestelmiä
ole tarvinnut käyttää. Näin siitä huolimatta, että
esimerkiksi Pietarissa on ajoittain vuosien saatos-
sa ollut energiantoimitusongelmia.

Viimeaikojen ilmiö on ollut biopolttoaineiden käy-
tön lisääntyminen niin energiatuotannossa kuin
teollisuudessakin, mikä on vähentänyt kaasun
käyttöä. Tähän on osasyy ollut monopolikaasun
korkea hinta, mutta myös biopolttoaineista

saadut synergiahyödyt esimerkiksi metsäteolli-
suuden prosesseissa. Maakaasun käyttöä ovat
vähentäneet myös metsäteollisuuden laitosten
alasajot. Kivihiili edullisen hintansa takia on syr-
jäyttänyt kaasun käyttöä kaupunkien energian-
tuotannon raaka-aineena, vaikka siitä ympäristö-
syistä pyritään pääsemään eroon. Lisäksi kaasun
verokohtelun muuttaminen epäedullisemmaksi
on nostanut sen hintaa käyttäjille.

LNG:n kaasuttaminen putkiverkkoon voi tapah-
tua erittäin laajamittaisesti. Jopa puolet kaasuver-
kon jakamasta kaasusta voisi olla LNG:stä kaasu-
tettua. Tällä olisi luonnollisesti vaikutusta kaasun
hintaan, jonka teoriassa pitäisi alentua. Huolto-
varmuuden kannalta tilanne muuttuisi oleellises-
ti, kun tarjonnasta huolehtisi useampi yhtiö. Kaa-
suverkkoon yhdistetty LNG-terminaali voi olla ns.
terminaalihotelli, jota kautta useampi kaasuntar-
joaja voisi toimittaa kaasua putkiverkkoon.

EU:n kaasumarkkinadirektiivin mukaan kaasun
siirto ja jakelu on eriytettävä, jos yli 25 prosent-
tia kaasun tarjonnasta tulee kilpailevasta lähteestä.
Näin kiistämättä käy LNG:n tulon seuraukse-
na. Maahan on perustettava – sähköverkkoyhtiö
Fingridin tapaan – kaasun siirrosta huolehtiva
verkkoyhtiö, jonka siirto- ja jakeluverkko toimisi
kaasuntuottajien markkinapaikkana. Kaasun tuo-
jat toimisivat kilpailullisesti.

On luonnollista, että julkinen valta ja esimerkiksi
eläkeyhtiöt omistaisivat siirtoverkon ja liikeyrityk-
set muodostaisivat siinä kaasumarkkinat. Gasum
on yritysstrategiansa mukaisesti asemoitumassa
kaasuntoimittajaksi. Gasum ostikin enemmistön
(51 prosenttia) norjalaisen Skangassin LNG-ja-
keluliiketoiminnasta Lysekonsernilta. Samalla se
sai käyttöönsä kahden LNG-tankkerin kuljetus-
kapasiteettia ja yhteensä 20 LNG-säiliöautoa. Ga-
sumin tavoitteena on parantaa kilpailukykyisen
nesteytetyn maakaasun (LNG) saatavuutta Suo-
messä, mutta samalla yhtiölle avautuu mahdolli-
suus toimia Ruotsissa ja Norjassa.

Mielenkiintoista on seurata Gazpromin LNG-liike-
toiminnan kehittymistä. Yhtiö on ilmoittanut ra-

kentavansa 5 miljoonan tonnin LNG-tuotantolaitoksen Suomenlahden perukkaan. Näin siitä voisi tulla toinen merkittävä LNG-lähde Itämerellä.

KAASUTERMINAALI-INVESTOINNIT

Merkittävin Suomeen suunnitelluista LNG-investoinneista on Inkooseen sijoittuva Finngulfin 300 000 kuution kaasuterminaali. Se hoitaisi tuontia ja yhdistäisi Suomen kaasuputkiverkon ja Balticconnectorin kautta Baltian kaasuverkkoon. Terminaalista pystytään kaasuttamaan Suomen kaasuputkiverkkoon jopa puolet nykyisestä maakaasun käytöstä. Suomen kaasunkäyttö on noin 4 mrd. m³ vuodessa. Finngulf-terminaalin hinta-arviot ovat eläneet ajan myötä – viimeisin arvio on noin puoli miljardia euroa. Kustannuksissa on otettava huomioon Balticconnector, joka vedettäisiin Inkoosta Viron Paldiskiiin sekä 22 kilometrin yhdysputki Suomen kaasuputkiverkkoon. Mikäli EU:n tukipäätös saataisiin pikaisesti aikaan, terminaali voitaisiin ottaa käyttöön jo vuonna 2016 ja täydessä mittakaavassa vuonna 2019.

Mikäli Suomeen ei saada Suomea ja Baltiaa palvelevaa, EU:n tukemaa tuontiterminaalia, Gasumilla on myös vaihtoehtoinen suunnitelma rakentaa pienempi tuontiterminaali Porvoon Tolkkisiin. Terminaalista olisi noin 4 kilometrin matka Kilpilahden maakaasuasemalle, jossa se yhdistyisi nykyiseen kaasuverkkoon.

Ensimmäisen nesteytetyn maakaasun tuontiterminaalin sijoituspaikaksi Gasum on kuitenkin valinnut Porin Tahkoluodon. Terminaalin koko olisi 30 000 kuutiometriä. Terminaalista ei vielä ole tehty varsinaista investointipäätöstä, mutta Gasumin tavoitteena on aloittaa rakennustyöt vielä tänä vuonna, jolloin valmistumisajankohdaksi tavoitellaan syksyä 2016. Porin terminaalin ympärille rakennettaisiin tehokas autolastauksiin perustuva nesteytetyn maakaasun logistiikkaketju, joka palvelisi länsirannikkoa Hangosta Kokkolaan. Luonnollisinta asiakaskuntaa sille ovat Porin-Harjavallan alueen perusteollisuus sekä lähisatamien laivaliikenne.

Poriin on pyrkinyt myös ruotsalainen AGA, joka toimituksissa tukeutuisi Ruotsissa sijaitsevaan Nynäsin terminaaliin. Sen terminaali olisi kuitenkin pienempi. Käytännössä yhtiöt kilpailevat samasta valmiista satamainfrastruktuurista. Kyse on osaltaan markkina-alueiden paaluttamisesta, kilpailusta alueellisista asiakkaista. AGA toimittaa kaasun Tukholmassa maailman ensimmäiseen LNG-käyttöiseen matkustaja-alukseen Viking Craceen.

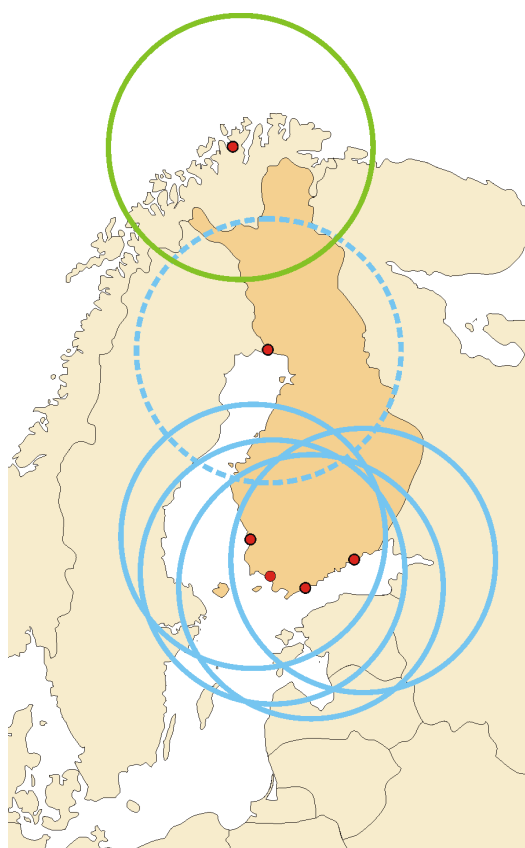
Gasum on aikonut rakentaa terminaalin myös Turun Pansioon, mutta toistaiseksi ympäristölupahakemuksesta tehty valitukset ovat hidastaneet hanketta. Jos lupapäätös ja markkinoiden kasvu on myönteinen, Gasum voisi käynnistää Turun 30 000 kuution terminaalin rakentamisen aikaisintaan vuonna 2016. Turun satamassa vie-railevien laivojen LNG-toimitukset tukeutuisivat Pansion terminaalin valmistumiseen asti Porin terminaaliin.

Jo investointivaiheeseen on edennyt Manga LNG Oy:n terminaali Torniossa. Röyhtän terminaaliin rakennetaan LNG-laivojen vastaanotto-, purku- ja bunkrausasemat, nestemäisen maakaasun höyrystyslaitteistot ja yksi 50 000 m³:n varastosäiliö. Terminaalilla on vahva asiakaskunta teollisuudessa ja energiantuotannossa. Omistajakunnan muodostavat Outokumpu Oyj, Ruukki Metals Oy, Gasum Oy ja EPV Energia Oy. Teollisuuden prosesseissa LNG:stä saadaan merkittäviä kustannussäästöjä, mm. korvaamalla kalliimpaa propaania ja nestekaasua. Energian tuotannossa puolestaan LNG:tä aiotaan käyttää huippuvoiman tuotantoon. Lisäksi Tornioista LNG:tä myydään laivoille ja raskaaseen maantiiliikenteeseen.

Myös Ruotsin rautamalmijätti LKAB:lla on optio hankkeeseen. LNG:tä voidaan käyttää energialähteenä esimerkiksi rautaoksidin pellettoimisessa, jolloin se on suoraan käytettävissä terästeollisuuden raaka-aineena. Pelletointi mahdollistaisi myös Kolariin suunnitellun rautakaivoksen rautaoksidin pelletoinnin, jolloin sitä voitaisiin käyttää Perämeren terästehtaissa, jos vain hinta on sopiva.

Gasumilla on Tornion terminaalihankkeessa intressi kaasun toimittajana. Gasum ja Manga LNG ovat myös suunnitelleet yhteisen jäävähvisteisen LNG-tankkerin hankintaa. Manga LNG Oy solmi terminaalista avaimet käteen -sopimuksen Wärtsilän kanssa, jolle terminaaleista on avautumassa

LNG-terminaalit ja niiden toimitusalueet

Ympyröiden selitykset:

Vihreä viiva = terminaali toimii

Sininen katkoviiva = investointi käynnissä

Sininen yhtenäinen viiva = suunniteltu

Nestemäisen maakaasun taloudellisesti kannattava kuljetusalue säiliöautoilla on 500 km.

Merkittävä osa Suomen teollisuudesta ja energiantuotannosta voi tulevaisuudessa kilpailuttaa toimittajia. Mahdollisia toimitusalueita ovat myös Pohjois-Ruotsi ja Venäjän lähialueet.

uusi teknologiatoimiala Suomeen. Terminaali-investoinnin arvo on 100 miljoonaa euroa.

Haminan Energia Oy suunnittelee LNG:n tuonti-terminaalia ja siihen liittyvää voimalaitosta Haminan öljy- ja kaasusatamaan. LNG:n tuonti loisi kilpailua maakaasulle ja näin parantaisi alueen teollisuuden kilpailukykyä. Lisäksi LNG:tä myytäisiin maa- ja meriliikenteen polttoaineeksi. EU:n rikkidirektiivi vaatii, että LNG-infrastruktuuri on valmis vuoteen 2020 mennessä Itämeren satamissa. Hamina-Kotkan satama on yksi niistä satamista, joissa laivojen LNG-tankkaus eli bunkraus pitää olla mahdollista. Suunnitteilla oleva 50 MW:n sähkön ja lämmön yhteistuotantovoimala mahdollistaisi sähkön hintapiikkien tasaamisen. Lisäksi se toimisi nopeana häiriöreservinä suuren voimalaitoksen pudotessa valtakunnanverkosta. Lisäksi Haminan maakaasuverkon kautta LNG:tä voitaisiin kaasuttaa valtakunnan maakaasuverkkoon. Terminaalin kooksi on suunniteltu 30 000 m³. Ympäristövaikutusten selvitys alkoi vuonna 2013. Terminaali valmistuisi vuonna 2018.

Näiden lisäksi FennoGas Oy, jonka taustalla on logistiikan, energiatuotannon ja hankerahoituksen ammattilaisia, suunnittelee LNG:n hankintaketjua tuottajalta loppukäyttäjälle Pohjoisen Itämeren alueelle – Suomeen, Viroon ja Ruotsiin. Hankkeen puitteissa on selvitetty LNG:n vastaanotto-terminaalia Etelä-Suomen satamaan, jonne on olemassa oleva syväväylä. Yhtiössä on myös kehitetty LNG:n konttijakelua ja paikallisvarastointia. Laivakaluston suunnittelu ja rahoitus selvitykset ovat meneillään suuren eurooppalaisen varustamon kanssa ja tavoitteena on saada niitä koskevat rahoituspäätökset tämän vuoden aikana.

LNG:n taloudellisenä kuljetusmatkana kuorma-autokuljetuksina pidetään noin 500 kilometriä – junakuljetuksilla isoihin yksiköihin pidemmällekin. Tämä merkitsee sitä, että melkoinen osa Suomesta tulee kaasuntarjonnan ja jopa kaasukilpailun piiriin. Myös Pohjois-Norjassa, Hammerfestissa sijaitseva Barents NaturGaas aikoo saada markkinoita Suomesta. Näin esimerkiksi

Lapin kaivosteollisuus voisi saada energiaa Tornioista ja Hammerfestista.

KANSALLINEN JA EU-TUKI TERMINAALEILLE

Valtio osoittaa 123 miljoonaa euroa tukea kansallisen LNG-terminaalien verkoston rakentamiseen. Investointituki on tarkoitettu maakaasun tuontiin tai vastaanottamiseen sekä purkamiseen, varastointiin ja toimittamiseen käytettävän terminaalin ja siihen liittyvän laitteiston suunnitteluun ja rakentamiseen. Terminaalista on voitava toimittaa nesteytettyä kaasua laiva- ja muun liikenteen polttoaineeksi. Mielenkiintoinen on ehto, jonka mukaan tukea saavan yrityksen on myytävä kohutuullista korvausta vastaan LNG-terminaalin käyttöoikeuksia niitä tarvitseville terminaalien kapasiteetin rajoissa sekä julkaistava palvelujen yleiset myyntiehtot ja -hinnat. Tämä toivon mukaan mahdollistaa kilpailevan tarjonnan terminaaleista.

Tukihakemukset tulee jättää viimeistään 30.9.2014. Tähän mennessä tukea ovat hakenneet tai ennakkoihmoituksen tuen hakemisesta tehneet Tornion Manga LNG, AGA ja Gasum Porin terminaaleihin sekä Haminan Energia.

Euroopan komissio käynnisti syksyllä 2008 BEMIP-hankkeen (Baltic Energy Market Interconnection Plan). BEMIP-hankkeen tavoitteisiin kuuluu Baltian maiden ja Suomen kaasuverkkojen yhdistäminen Euroopan yhteen liitettyyn kaasuverkkoon sekä alueellisen Baltian maita ja Suomea palvelevan LNG-terminaalien rakentaminen Suomenlahden rannikolle. Projects of Common Interest -lista (PCI-lista) koostuu alueellisista hankkeista, joiden avulla tavoitteet ovat saavutettavissa. Euroopan komissio voi myöntää tukea PCI-listalle hyväksytyille hankkeille.

Suomen tavoitteena on saada tuki suuren kokoluokan alueelliselle LNG-terminaalille. Tätä BEDIP-tukea haetaan Gasumin vetämälle Finn-gulf-hankkeelle ja Balticconnectorille, joka yhdistäisi Suomen ja Viron kaasuverkot. Tuki voisi olla jopa 40 prosenttia hankkeen kokonaistannuksista. Tuesta kamppailee Inkoon terminaali-

lin kanssa vahvimmin Viron Paldiskiin sijoittuva terminaali. Tallinnan Muugan terminaali lienee jo hävinnyt kilpailun samoin kuin Riikan LNG-terminaali. Liettuan Klaipėdassa rakennetaan jo LNG-terminaalia, joten sille ei tätä EU-tukea myönnetä.

Kevään kuluessa pitäisi selvittää, saako tukea Inkoon vai Paldiskin terminaali vai jaetaanko tukinäiden kesken. EU ei ole kyennyt tekemään asiasta päätöstä. Suomen ja Viron hallitukset sekä Gasum Oy ja virolaiset yhtiöt AS EG Vörguteenus ja AS Alexela Energia allekirjoittivat 28.2.2014 kaksi asiakirjaa, joiden pohjalta jatketaan Suomenlahden rannalle rakennettavan LNG-terminaalien sekä Suomen ja Baltian maakaasuverkoston yhdistävän putken selvittämistä. Selvitysten pitäisi valmistua toukokuun 2014 loppuun mennessä. EU edellyttää, että Balticconnector rakennettaisiin, tulee terminaali Suomeen tai Viroon. Gasumin suunnitelmissa yhdysputki on ollut kiinteästi mukana.

Huoltovarmuuden kannalta terminaali pitäisi rakentaa Suomeen, koska kaasun kulutuksemme on lähes yhtä suuri kuin Baltian maiden yhteensä. Lisäksi Suomella ei ole käytettävissään Latvian Incukalnsin tapaista kaasuväkästä, joka voi palvella Baltian maita kaasun tuonnin keskeytyessä. Kalkkikiviluolasto on tiivis väkästä, kun taas meidän kallioperässämme ei kaasua voida väkästoida. Lisäksi Baltian maat ovat yhdistettävissä helpommin Euroopan kaasuverkkoon rakentamalla yhdysputki Liettuan ja Puolan välille. Suuri tuontiterminaali Suomessa palvelisi Suomenlahden ja Pohjanlahden terminaaleja ja laivaliikennettä. Eteläisemmän Itämeren jakeluterminaaleja ja laivaliikennettä voidaan palvella Länsi-Euroopan ja Norjan terminaaleista sekä Puolan rakenteilla olevasta LNG-terminaalista.

Aikaisemmin julkaistut artikkelit

Suhdanne ja The Finnish Economy and Society -aikakausjulkaisuissa aikaisemmin julkaistut artikkelit ovat luettavissa ETLAn kotisivuilla osoitteessa www.etla.fi.

Suhdanne		
Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2013/2	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2013 Milloin finanssipolitiikka on elvyttävää, milloin kiristävää? Kilpailukyky riippuu tuotanto- ja kuljetuskustannuksista Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset ja niiden osatekijät	Markku Kotilainen Tuomo Virkola Olavi Rantala Mika Maliranta
2013/1	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2013 Eläkeiän nostamisen vaikeudesta Digitaaliseen palveluyhteiskuntaan Ilmastopolitiikka alkaa jarruttaa talouskasvua	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Mika Pajarinen, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila Olavi Rantala
2012/2	Euroopan ja Suomen taloudet saatava kestäväan kasvuun Arvioita eurokriisin ratkaisuehdotuksista Nokian osuus pienenee – ICT-sektorin kasvu palveluissa ja ohjelmistoissa	Markku Kotilainen Markku Kotilainen Jyrki Ali-Yrkkö, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila
2012/1	Valtiontaloutta tasapainotettava kestäväällä tavalla Kestävyysvaje ja velkakriisi Valtioiden välisen vakaussopimuksen merkitys talous- ja rahaliitolle Investoidaanko Suomessa tarpeeksi? Kansainvälinen vertailu Älyä ja softaa koneisiin	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Markku Kotilainen Ville Kaitila Pekka Ylä-Anttila
2011/2	Kriisistä kriisiin: milloin tämä päättyy? Työmarkkinamuutosten rooli Saksan taloudellisessa menestyksessä 2000-luvulla Suomi on siirtynyt edelläkävijäksi Kaivostoiminnan kasvun kansantaloudelliset ja aluetaloudelliset vaikutukset	Markku Kotilainen Antti Kauhanen Jari Hyvärinen Olavi Rantala
2011/1	Julkisen talouden tasapainottaminen määrittää talouspolitiikan suuntaa Onko ETLA optimisti julkisen talouden kestävyys suhteen? Kiinan rooli globaalina tuotantolaitoksena ja maailmankaupan veturina? Taantuma hellittää – jatkuuko rakennekriisi?	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Jari Hyvärinen Pekka Ylä-Anttila

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2010/2	Nousussa taas Teollinen tulevaisuus Tilinpidon uudistus muuttaa teollisuuden kustannuskilpailukykylaskelmia	Pasi Sorjonen Pekka Ylä-Anttila Reijo Mankinen
2010/1	Suhdannekäännö(kö)? Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus	Pasi Sorjonen Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen, Olavi Rantala
2009/2	Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet	Markku Kotilainen
2009/1	Talous ja politiikka Velka ja elvytys Kolme havaintoa yritysrahoituksesta Speculation and Commodity Prices Ruotsi, Suomi ja EMU	Sixten Korkman Sixten Korkman Ari Hyytinen Emanuele De Meo, Paavo Suni Sixten Korkman
2008/2	Talouden kasvuvauhti vuosina 2009-2028 Yliopistoranking – huuhaata vai arvokasta tietoa? Does Finland Suffer from Brain Drain?	Pasi Sorjonen Pia Nykänen Edvard Johansson
2008/1	Maaikmantalous ja makrotalouspolitiikka On aika luopua asuntokauppojen varainsiirtoverosta Miksi leskirouva asuu yksin 120 neliön asunnossa? Sääntelyllä tasa-arvoon? The 2000's and the Renewal of World Steel Market	Sixten Korkman Pasi Sorjonen Niku Määttänen Edvard Johansson, Jenni Kellokumpu, Sami Napari Paavo Suni
2007/2	Mikä on Suomen kilpailukyky? Talouspolitiikan ensisijaiset tavoitteet globaalissa maailmassa	Pasi Sorjonen Matti Nyberg
2007/1	Voiko vahva talouskasvu jatkua? Tasavero on kuluttamisen verottamista Työsuhdeoptiot ja toimitusjohtajien palkkaus	Pasi Sorjonen Matti Nyberg Mikko Mäkinen
2006/2	Finanssipolitiikan liikkumatila ensi hallituskaudella Miten varautua väestön ikääntymiseen? Muotoilustako lisää potkua yritysten kilpailukykylle ja menestykselle? Commodity Futures as Predictors of Future Spot Prices	Sixten Korkman Jukka Lassila, Niku Määttänen, Tarmo Valkonen Maarit Lindström, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila Paavo Suni

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2006/1	Onko investointien vähyys Suomessa talouspoliittinen ongelma? Suurin osa ulkomaisista investoinneista ei syrjäytä kotimaisia Global Venture Capital Investing: is Finland Missing Out on the Next Wave of International Economic Integration? EKP:n inflaatiotavoite ja inflaatio yksityiskohtaisen hinta-aineiston valossa	Pasi Sorjonen Olli-Pekka Oksanen Luis Leal Paavo Suni
2005/4	Raakaöljyn hinta on epävakaa, mutta se on kallistunut pysyvästi	Paavo Suni, Anthony de Carvalho
2005/3	Intialla on hyvät mahdollisuudet pitkäaikaiseen vahvaan talouskasvuun Mitä vastaan eläkevakuutuksella vakuutetaan?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Kiinan kysynnän vahva kasvu nostanut raakaöljyn hintaa Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen strategisten allianssien kautta	Paavo Suni Christopher Palmberg, Mika Pajarinen
2005/1	Töissä vai vapaalla? Ajankäytön vaikutus työllistymis- halukkuuteen Suomalaiset eivät ole outoja – uusia tuloksia kansainvälisestä työtyytyväisyystutkimuksesta	Olli-Pekka Ruuskanen Edvard Johansson
2004/4	Mitä kilpailukykyvertailut kertovat? Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää voidaan kehittää Ikääntyvä Suomi: riittääkö työvoimaa?	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kari Alho Hannu Piekkola
2004/3	EU:n kemikaalilainsäädännön tiukentaminen heikentää teollisuuden kehitystä Kiina-ilmiö	Olavi Rantala Paavo Suni
2004/2	Suomi hyötty Venäjä-ilmiöstä Bioteollisuuden kasvupotentiaali ja terveydenhuollon kustannuskriisi Yrittäjien määrä ja taloudellinen menestys	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Suomen ja Venäjän taloussuhteet Luova tuho Suomen tehdasteollisuudessa	Markku Kotilainen Mika Maliranta
2003/4	Mitä tapahtuu, kun Yhdysvaltain talouden tasapainottomuudet korjaantuvat? Yritysten kilpailukyky lähtöisin edelleen kotimaasta – Suoma- laisten yritysten kansainvälinen liiketoiminta Itämeren alueella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Maarit Lindström

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2003/3	Kuluttajat ovat Yhdysvaltain talouskasvun riski Kilpailu Euroopan sähkömarkkinoilla kovenee	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Pekka Sulamaa
2003/2	ICT ei nosta tuottavuutta yksin, suoraan, automaattisesti tai välittömästi Tuotekehitys, tuotannon laadun paraneminen ja tuottavuuden kasvu Rahoitusjärjestelmän haasteet uudistuvassa taloudessa	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Olavi Rantala Ari Hyytinen, Mika Pajarinen
2003/1	Irakin sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Biotekniikkateollisuus Suomessa Biotekniikkayritysten globaalit markkinat Yritysskandaalit käynnistivät amerikkalaisen corporate governance -järjestelmän uudistukset	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Raine Hermans Terttu Luukkonen Mikko Mäkinen
2002/4	Sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Verotus kevenee Palkkaratkaisujen sisältö ja toteutuminen tulopoliitiikan aikakaudella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Tarmo Valkonen Reijo Marjanen
2002/3	Avainklustereiden alueellinen työllisyyskehitys 2002-2006 Taloudellinen globalisaatio kehityksimaissa	Olavi Rantala Markku Kotilainen, Ville Kaitila
2002/2	Kohti eurooppalaista veroastetta Vapaa-ajan harrastukset houkuttavat eläkkeelle Ikääntyvän väestön sosiaalimenot	Hannu Kaseva, Pentti Vartia Pasi Huovinen, Hannu Piekkola Jukka Lassila, Tarmo Valkonen
2002/1	Suomi – maailman kilpailukykyisin? Lainsäädäntö vaikuttaa yritysrahoituksen saatavuuteen ja kustannuksiin Nopean kasvun aika ohi Venäjällä?	Petri Rouvinen, Pentti Vartia Ari Hyytinen Seija Lainela

TOIMITUSJOHTAJA

Vesa Vihriälä

TUTKIMUS**Työmarkkinat ja osaaminen**

Tutkimusjohtaja: Rita Asplund

Tutkimuspäällikkö: Antti Kauhanen

Tutkija: Nelli Valmari

Tutkimussihteeri: Pekka Vanhala

Kilpailu, innovaatio ja tuottavuus

Tutkimusjohtaja: Mika Maliranta

Tutkimuspäälliköt: Terttu Luukkonen ja Heli Koski

Tutkija: Jukka Lehtonen

Julkinen talous ja talouspolitiikka

Tutkimusjohtaja: Tarmo Valkonen

Tutkimusneuvonantaja: Jukka Lassila

Tutkimusohjaaja: Niku Määttänen

Suunnittelija: Eija Kauppi

Tutkija: Tero Kuusi

Kasvu, rakenteet ja suhdanteet

Tutkimusjohtaja: Markku Kotilainen

Tutkijat: Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila,

Hannu Kaseva, Reijo Mankinen, Paavo Suni ja

Tuomo Virkola

Professori Peter Adriaens

Tutkija Antti Tahvanainen

Tutkimussihteeri: Sinikka Littu

HALLINTO

Markku Lammi, talous- ja viestintäjohtaja

Kimmo Aaltonen, graafinen piirtäjä

Hannele Heikkinen, puhelinpalveluhoitaja

Kaija Hyvönen-Rajecki, informaattikko

Kirsti Jalaistus, talouspäälikkö

Petteri Larjos, atk-päälikkö

Timo Nikinmaa, projektijohtaja (viestintä)

Arja Räihä, myyntisihteeri

Pirjo Saariokari, toimistovirkailija

Tomi Salminen, siviilipalvelusmies

Johanna Soininen, toimitusjohtajan assistentti

Christina Tigerstedt, atk-tukihenkilö

ETLA SENIOR FELLOWS

Juha Alho, Professor, University of Helsinki, Department of Social Research, Helsinki, Finland

Jed DeVaro, Professor, California State University, East Bay, United States

Ari Hyytinen, Docent, Aalto University School of Economics, Helsinki ja Professor, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Pekka Ilmakunnas, Professor, Aalto University School of Economics, Helsinki

Takao Kato, Professor, Colgate University, Hamilton, United States

Martin Kenney, Professor, University of California, Davis, United States

Mikko Ketokivi, IE Business School, Madrid, Spain

Aija Leiponen, Doctor, Associate Professor, Imperial College London, London, United Kingdom

Olli Martikainen, Docent, Aalto University School of Science and Technology, Espoo, Finland ja Docent, Lappeenranta University of Technology, Lappeenranta, Finland

Joel Shalowitz, Professor, Kellogg School of Management, Evanston, United States

Otto Toivanen, Professor, Katholieke Universiteit Leuven, Faculty of Business and Economics, Leuven, Belgium

John Zysman, Professor, University of California, Berkeley, United States

ETLAn projekteissa ovat viime aikoina työskennelleet mm. myös: Kari Alho, Hannu Hernesniemi, Olli Martikainen, Sami Napari, Nuutti Nikula ja Olavi Rantala

ETLAn tytäryrityksiä ovat **Etlatieto Oy** (projektitutkimus) sekä **Taloustieto Oy** (kustannustoiminta).

Etlatieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 901

Toimitusjohtaja: Petri Rouvinen

Tutkimuspäällikkö: Jyrki Ali-Yrkkö

Projektitutkijat: Matias Kalm, Martti Kulvik,

Mika Pajarinen, Timo Seppälä ja Antti Tahvanainen

Taloustieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 909

Markku Lammi ja Kimmo Aaltonen

ETLAn uusi SUHDANNE-vuosikirja ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Se on yritysten ja yhteisöjen talouspoliittisen päätöksenteon, suhdanneseurannan, ennuste-toiminnan ja budjetoinnin tärkeä apuväline. SUHDANNE arvioi kansantalouden ja sen keskeisten sektorien kehitystä 1–5 vuotta eteenpäin.

SUHDANNE sisältää suhdannekatsauksen sekä artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Suhdannekatsaus käsittelee kansantalouden kannalta keskeisiä aiheita. Sellaisia ovat mm. kansainvälinen talous, investoinnit, kulutus, julkinen talous, tuotanto, ulkomaankauppa ja maksutase, vienti, tuonti, hinnat ja kustannukset, työllisyys ja rahoitusmarkkinat.

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2014:1

ETLA

Lönnrotinkatu 4 B
FIN-00120 HELSINKI
Puh. (09) 609 900
Fax (09) 601 753
www.etla.fi

ISSN 0787-9342